5. U. 528

5 E. 11.

Digitized by Google

BARTHOLOMÆI BEVERINI

Congregationis Matris Dei

SYNTAGMA

DE,

PONDERIBUS, ET MENSURIS ANTIQUORUM:

Quod Lucæ primum, inde Lipſiæ cuſum,

CUM PRÆFATIONE

JO: GEORGII WALCHII;

Prodit nunc tertiò cum ADDITIONIBUS & MANTISSA NUMMORUM BYZANTINORUM.

SEBASTIANI PAULI

Ejuſdem Congregationis.

NEAPOLI, Anno MDCCXIX.
Typis Felicis Moſca.
Superiorum Facultate.

Digitized by Google

Digitized by Google

EXCELLENTISSIMO DOMINO

XAVERIO

DE SANCTO BLASIO

Ex Malvetenſium Ducibus.

SEBASTIANUS PAULI

Sal. Plur.

OCTAVUS jam agitur annus *Excellentiſſime Xaverj*, ex quo ego Opuſculum hoc ad rei

Nummariæ notitiam compendioſa ſemita aſſequendam accomodatiſſimum ex manuſcriptis Authoris ſchedulis excerpſi, & ſtudioſæ Juventutis gratiam initurus Lucenſibus Typographis excudendum commiſi. Quod communi Literatorum plauſu exciperetur & celeberrimi Authoris commendatio, & argumenti dignitas obtinuit. Nec tantum intra Italiæ noſtræ fines Commentarioli hujus honos coërcitus. Exteras ſtatim gentes, & Germaniam præſertim invaſit: ubi, quandoque exemplaria votis plurimorum deerant, Lipſiæ iterum prodiit elegantiori for-

ma

Digitized by Google

ma nobilior, & *Johan. Georgii Walchii* eruditiſſima Præfatione præſtantior. At quum librorum optimorum, eorumque præſertim qui ſalebroſis laciniosiſque quæſtionibus demptis purum eruditionis nucleum exhibent, ea ſors ſit, ut ab omnibus nullis non viribus expetantur; brevi factum quod apud Bibliopolas unius alteriuſve editionis exemplaria fruſtra perquirerentur. Jamque illius recudendi conſilium boni Amici probaverant; vehementius inſtabant alii: inter quos *Matthæus Ægyptius* & *Franciſcus Valletta* duo illa literarum lumina, nonnullas addi no-

tas expoſtulabant , in quibus & ſi quid levius ab Authoribus , quos Beverinius conſuluerat , peccatum erat corrigeretur , & Numi aliquot , qui ipſum effugerant exhiberentur : ii præſertim qui Conſtantinopolitanorum Imperatorum temporibus feriebantur . Meque ad opus hujuſmodi expoſcere : mihique ſacra hæc parare cæperunt . Licet verò mihi probe conſtaret , me tanto oneri ferendo imparem eſſe , attamen & juvandæ iterum Juventutis amor , & utriuſque Viri conſilium fregere animum , & ad opus acceſſi . Nonneminem ergo Recentiorum evolvi Ciacconium,

/oe

nium, Scaligerum, Gronovium, Savotum, Changium, Spanhemium, Pitiſcum, Eiſenſchmidium præceteris, alioſque ex quorum meditatione has qualeſcumque ſint, ſeu Notas, ſeu Additiones dici amas, comparavi. Additis etiam iterum ac tertiò obſervationibus nonnullis, quæ Numis quibuſdam ad lancem religiosè evocatis ſcriptitanti occurrere. Hæc autem adornanti nil viſum utiliùs quàm ſapientiſſimi Authoris veſtigia terere, miſſiſque tot tantiſque quæſtionibus, quæ rem inferciunt potius quàm expediant, quidquid ego laboriosè admodum hauſeram apertiùs

ac luculentiùs depromere. Græcas ulterius voces adjeci, quas Beverinius omiſerat: quod & in Lucenſi editione faciendum conſtitueram, ſi per Græcorum typorum copiam licuiſſet. Quanam autem Studioſorum Juvenum utilitate id ego præſtiterim, alii videant. Meum non eſt mea divendere.

Quod vero quidquid eſt harum pagellarum tibi Vir Præſtantiſſime inſcriberem, non longe profectò arceſſendæ erant cauſæ. Hujuſmodi eſſent ſanguinis claritas, quem a potentiſſima nobiliſſimaque *Sanſeverinatum* gente effluxiſſe conſtans Scriptorum & Monumentorum

rum

rum fides ſuadet; ſpectatæque Familiæ decus, quam uſque ab anno 1100. dominii amplitudine, fama rerum geſtarum, ſumma in Reges fidelitate, cæteriſque pacis ac belli artibus ſatis laudatam Hiſpaniarum Proceribus clementia CÆSARIS nuper accenſuit. Siquidem tot nominibus, quibus olim fuerat inſignita, vel ex privilegiis Conſtantię Auguſtæ; vel ex Manfredi Regis, Friderici, & Caroli Andegavenſis intima familiaritate; vel ex nuptiis, quibus poſtquam Sanguinetæ Familiæ ex Comitibus Altomontis adhæſit, celeberrimas hujus Regni Ruffam,

Ca-

Capyciam, Caſtrocuccam, Summam, Pignoriam ex Carrecto, Loriam Ruggerii magni illius Aragonenſium Regum Admirati, Carazulam, Seriſalem, Filomarinam ſibi devinxit; vel ex ampla Juſtitiarii poteſtate, qua in valle Cratidis plurimorum annorum curſu Majores tui potiti ſunt; vel ex innumeris aliis vetuſtiſſimis fontibus in eam derivatis, hoc quoque noſtris temporibus acceſſiſſe par erat. Non etenim ad anteactorum ſæculorum memoriam diligentiam noſtram revocare conamur, ut ibidem tantum Gentis tuæ decora intueamur. Fuere quondam, quorum

rum

rum laudes tot ſæculorum ruderibus ſuperſtites miramur adhuc, & Rogerius de Sancto Blaſio, cujus militarem fortitudinem integramque fidem acciſis jam rebus Regi ſuo reciperata Calabria teſtatam reliquit; & Abbamundus cui probatæ prudentiæ ſummæque in rebus gerendis ſolertiæ Viro proficiſcentem in Etruriam Carolum Ducis Calabriæ Filium natu majorem credidit Robertus Rex; & Rogerius & Thomas, quorum unus Caſtri Regii contra hoſtium conatus tuendi onus diù demandatum conſtantiſſime ſuſtinuit; alter poſtquam Capuam vice Re-

Il Principe di Salerno

gis

gis Friderici tenuit, Brutiorum inde & Aprutiorum regimini ſuffectus, & ampliſſimis idcirco a Rege donatus Toparchiis præclarum alias Familiæ nomen majori rerum geſtarum fama Poſteris commendavit. Fuere & alii, quibus ſingillatim recenſendis nec ſcribendi modum facerem, & familiaris hæc Epiſtola in prolixiorem tranſiret hiſtoriam. At quem nam latet præclaris hiſce laudibus ex Gentilibus tuis etiam nunc honeſtari non paucos, in quos & noſtrorum Regum munificentia vel æquali vel fortaſſis potiori jure effundatur? Et ut de aliis ſileam, Teque una

præ.

præteream , ne tuæ modeſtiæ vulnus inflixiſſe videar, inſtar ſit omnium *D. Felix Nicolaus de Sancto Blaſio* Campaniæ Princeps Hiſpaniarum Magnas, qui unus omnes in ſe Majorum virtutes derivavit.

At omnia hæc, quia extra Te ſunt vix tua puto; vel ſaltem ea non ſunt propter quæ hujuſmodi Tibi opus ſiſtere conſtitui. Propiora me urgent argumenta, quæ memet ipſa tangunt. Aliquod enim obſervantiæ, devictique animi ſignum tuæ illi comitati debebam, qua me Conſentia reducem, tuoſque Malveti fines prætergredientem

Optimas

sed genus, et proavos, et quae non fecimus ipsi vix ea nostra voco. Juven.

Digitized by Google

tem non ſolum excepiſti, ſed unà cum inſignis illo humanitatis Viro *D. Ignatio de Sancto Blaſio* arctiſſima tecum familiaritatis & conſanguinitatis vicissitudine (neceſsitudine) conjuncto, ſummæ benevolentiæ in me advenam & extraneum haud exigua indicia conferre dignatus es. Obverſantur animo etiam nunc *Xaverj Optime* tua illa comitas, & in ampliſſimis quibus frueris rebus rara equidem moderatio, qua dejectis ſuperciliis me Teque coram de literariis quæſtionibus ferè per noctem diſceptatum eſt; tua illa ſermonum concinnitas, quibus corda mulces; & vis

acer-

acerrima ingenii, qua obſcura licet feliciter perſcrutaris. Hæc ſunt quorum calculis me tibi debeo, & quæ cæteros omnes tibi obſtringent, quibus id fœlicitatis obtigerit ut te familiarius utantur. Quandoquidem ergo aliis deſtituor munuſculum quod exhibeo ſuo ſatis Authoris nomine commendatum volo amplectaris. In eo ſi quid ex meo fundo vile eſt, aliorum pretio inſignitur. Unde & hunc quoque librum inſtructiſſimam tuam Bibliothecam, quam nullis non ſumptibus comparas, ingreſſurum ſpero: ubi ſi non ego *Beverinius* & *Walchius* magna pro-

ſe-

Digitized by Google

fecto nomina locum merentur ſuum. Si mei vero memineris tantùm non habeam cur eis invideam, & utique conſtabit fructus qualiſcumque ſit laboris mei. Fac ergo, Vir Humaniſſime, & dum quæ mea, quæ aliorum ſunt tibi offero omnia benigniùs intuere. Deus interim Optimus Maximus ſuis Te donis abunde cumulet; & bonis artibus, boniſque ſtudiis juvandis natum diu ſervet incolumem.

Dabam Neap. ex Noſtro Collegio S. M. in Porticu XV. Kal. Novemb. MDCXXIX.

in frontispicio sculptum MDCCXIX

BO-

BONÆ MENTIS

LECTORI

S

JO: GEORGIUS WALCHIUS

FRuctus, *qui ex antiquitatum litteris & in alias diſciplinas, & ipſam mentem noſtram redundant, uberrimi ſunt, quum illæ ſibi lucem & conſilium exinde petere ſolent; hæc vero ſingulari & mirifica ſuavitate adficitur. Vetuſtati quippe cognitio, quæ voce oratoris immortalitati commende-*

Digitized by Google

tur, de moribus veterum judicat, quos variis caſibus & ſacris & profanis obſervarunt; quidve in illis aut inluſtre fuit aut emendandum perſequitur. Litteris his Græcia, lux orbis terrarum Roma & aliæ gentes ad vitam quaſi revocantur, ut ritus illarum, ſacra, res publicas, rationem militiæ, incrementa earum interituſve, & quæ cætera ſint, curatius perluſtrare poſſimus. Hinc cum antiqua, tum noſtra in primis ætate magnus eorum proventus fuit, qui ingenio florentiſſimi, litteras has auxerunt, explicarunt & quidquid ad culturam ejus atque incrementa faciat, ſtudio & labore non mediocri contulerunt. Haud præfaminis eſt, ut quævis ingenia large & copioſe commemorem, quorum opera hoc litterarum genere præclara eſt, & quam Muſæ, quod earum munus & conſuetudo eſt, in honore famæ conſervant, & illorum gloriam immortali cura & cuſtodia tuentur. Nec

eſt,

Digitized by Google

eſt, ut de argumento illo ſcribendi ſollicitus ſim, quum hoc ingenii opere jam functus ſit conſummatiſſimus Fabricius *noſter, vir in tantum laudandus, in quantum & doctrina liberalis, & omnes humanitatis diſciplinæ, quibus magna vis inſita eſt, intelligi poſſunt.* Bibliographia *enim* antiquaria *id præſtitit, ex quo antiquitatis alumni atque exiſtimatores tantos fructus conligunt, ut operis bujus præſidio muniti, viam ſibi ad omnes veterum ceremonias aperire poſſint. In primis ſacris & profanis auctoribus intelligendis neceſſarium eſt, ut veterum rem nummariam baud penitus ignoremus, eaque in clariorem notitiam noſtram & uſum ingenii proferatur. Quod quo minus a liberalium artium cultoribus fiat, raritas quidem librorum, ex quibus lux bæc capienda ſit, baud impedire poteſt, quum uberrima extet eorum copia nec beic ingeniorum fetus vebementer ſint deſiderandi. Sed id labo-*

ris & moleſtiæ nemo in ſe ſuſcepit, ut totius nummariæ rei principum antiquiorum gentium breviarium exibeat, & quæ præcipua ſint momenta rerum notabiliorum, non tantum enarret breviter, verum etiam probet & ſumma fide demonſtret. Qua via compendium conſcribendum ſit, ut res omnis antiquorum nummaria ordinatior & diſtinctior fiat, neve commentariis aliis, iisque diſperſis opus ad interpretandum ſit, paucis heic edocebo. Capite igitur.

I. Nummariæ rei naturam *inluſtremus, ut quas complectitur, partes & ſtudia ipſa operaſve, quæ in diligentiorem culturam ejus transferendæ ſunt, circumſpiciamus ſatis atque abunde. Multa his litteris cognata ſunt, quibus animus noſter prius præparandus, quam ad diſciplinas earum ſe appellit: ut illa ſubinde curatius obſervanda videantur. Monumentis quippe hiſtoriarum, antiquitatis, vari generis linguarum exercita-*

tus

tus beneque ornatus requiritur, qui ut ad nummorum res mentem transferat, dignus & maturus judicatur. Cave adhæc, ne laborem, quo ingenia vetuſtioris & noſtræ ætatis artes has in altiorem locum protulerint, confundas, quum recentior nummaria res non adeo magnæ molis eſt atque induſtriæ; antiquior vero majoris cum moleſtiæ; tum ornamenti ac elegantiæ. Nec cujuſque eſt, harum litterarum ſtudia tractare, quia copia temporis; quies animi & opum magnitudo adeo ſunt neceſſariæ, ut harum præſidio deſtituti, haud ſcientiam parare, ſaltim confirmare poſſimus. II. Ad originem *nummorum ſermo exinde tranſeat, ut auctorem & primam eorum ætatem animo expendamus: quove fortunæ curſu ad alias gentes migraverint. Qua origine nummi derivandi ſint, accuratius definiri nequit; nec ſententia illorum firmiori argumento nititur, qui in ipſum Adami*

 a) *tem-*

a) *tempus eorum natales incidiſſe exiſtimant. Id verum eſt, nec quiſquam bonæ mentis in controverſiam vocavit, quod* Hebræis b) *inventæ rei nummariæ gloriam debeamus, quum Abrahami* Sicli c) *locupletes teſtes & lux veritatis exiſtant. Ab Hebræis, quæ artium innata quaſi vis & indoles eſt, ad* Ægyptios, d) Syrios, e) Ba-

a) Hac opinione *Guilielmus* quidam *Rovillius* eſt, qui anno CIↃ IↃ LIII. vulgavit librum: *La premiere partie & la ſecunde partie promptuaire des medailles de plus renommes Perſonnes, qui ont eté de puis le commencement du Monde* add. Labbe Bibl. numm. p. 31.

b) adi *Caſparum Waſerum de antiquis Nummis Hebræorum; Joannem Morinum pentateuch. Samaritan.* Exerc. II. cap. 20. *Harduinum* f. 603. *Opp. Select. Wagenſeilium de re monetali V. Rom.* p. 9. *Hoſtum R. nummariæ veteris* Lib. I. cap. 2. p. 9. apud *Rechenbergium*, virum honoris cauſſa nominandum & *Schmidium de re nummaria Hebræorum.*

c) Gen. XXIII, 15.

d) vid. *Vaillant. hiſtoriam Ptolemæorum*

e) Babylonios , Phœnicas , f) Græcos , g) Romanos , h) Germa-

Ægypti regum, ad fidem numiſmat. accommodatam. Amſt. 1701.

e) conſule ejuſdem *Vaillantii Seleucidarum ſeu Syriæ regum hiſtoriam ex nummis ipſorum.* Amſt. 1681.

f) Tyriorum nummum exhibet *Spanhemius* inluſtris *de uſu & præſtantia numiſmatum.*

g) adi præter ceteros *Huberti Goltzii, Siciliam & Magnam Græciam* Libr. IV. 1576. & inter opera ejus, quæ *Balthaſar Moretus* 1644. 1645. conlegit, & tom. V. fol. prodierunt Antw. 1708. confer. Mr. *Jobert. La ſcience des Medailles, antiques & modern.* a Paris. 1692. quam notitiam 1695. Lipſ. *Junckerus*, teſte *Placcio de Anonym.* p. 377. in Romanum ſermonem tranſtulit. *Jacobi de Wilde ſelecta Numiſmat. antiqua.* Amſt. 1693. *Harduini Nummos antiquos populorum, & Urbium illuſtratos*, Pariſ. 1684. qui fetus ceteris longe præferendus, & Carolus Patinus Cap. II. Theſauri Numiſmatici.

h) Plures de nummis Romanorum commentati ſunt, de quibus conſule *Philippi Labbe Bibliothecam nummariam* apud *Rechenbergium* & excellentiſſimi *Struvii* noſtri *Bibliothec. numiſmat.* Jen. 1693. adde quæ infra dicemus.

manos, i) *cetera profecti ſunt; nec invenerunt parcius, qui eos admirati ad ſummum elegantiæ & decoris faſtigium evexerunt. Veterum Germanorum gentem nummorum, qui corporis ſaluti proſpiciunt, fuiſſe ſtudioſam eſt, quod minime dubito, quum &* Tacitus, *alioqui expertæ fidei auctor idem ſentire videatur. Fuerunt quoque, qui omnem rem nummorum fugerunt, prout Busbequius* k) *ait:* Apud Colchos argenteum nummum norunt pauci, aureum pauciores, habent fere nulli. Argento is honor eſt, ut ſi quid e peregrinorum commercio redactum eſt, id omne ad uſum templorum transferatur, crucibus aut calicibus aut aliis templorum orna-

i) vid. *Chiffletium* P. I. *Veſontion.* cap. XLIX. *Cluverum German. antiqu.* Lib. I. cap. 18. & I. M. *Weinrichium*, nobis amicum, *de ortu & progreſſu rei nummariæ inprimis apud Germanos* 1710.

k) Epiſt. III.

namentis conflandis. *Nummis multa* l) *inſunt, quæ ad notitiam pertinent, & illis magnam præſtant utilitatem, qui eorum litteris animum exercent eaſque penitius indagare volunt.* Hinc III, Materiam, *quæ varii generis fuit operæ pretium eſt, diligentius excutere, eamque ex antiquiſſimis veterum monumentis inluſtrare perſpicue.* *Uſi ſunt metallo naturali,* m) ferro, n) cupro, orichalco, ſtanno, ære, argento, o) auro *& aliis rebus, uti* corio p) *Metalli artificialis & permixti* q) ele-

l) *Iſidor. Lib. XVI. Origin.* ſcribit: In numiſmate tria requiruntur, metallum, figura & pondus. Sed cenſuram *Fr. Hottomanni. de re nummar. P. R.* p. 5. addas.

m) vide *Jobertum* p. 20. edit. latin. & ipſum *Beverinum* noſtrum p. 10.

n) conſule *Hoſtum* p. 47. 49.

o) confer. *Reyheri* doctiſſimi diſſert. de *nummis argenteis antiquiſſimis.*

p) conf. *Suidam* voce *Aſſarios* & *Platonem* Dialogo de divitiis.

q) vid. *Reyherum de nummis quibuſdam ex Chymico metallo factis.*

electri, *mentio quoque paſſim injicitur*, *quod* Lampridius Alex. Sever. *teſtatur* & Plinius *r)*: Argentum auro confundere, ut electra fiant; *ut alia de nummis* ſubæratis s), *quæ Græcis* νομίσματα ὑπόχαλκα *dicuntur*, *ſilentio tranſeam*. *Quam igitur materiam veteres adhibuerint*, *ſigillatim accurate tradamus*, *ut exempli gratia de Hebræis*, *Græcis* & *Romanis inluſtratum exbibeatur*, *quod iſti* כסף זהב בחוש; *Hi* χαλκὸν, ἄργυρον, χρυσὸν, *bi* æs, argentum, aurum, electrum *nummorum operibus deſtinaverint*, *adi* Plinium. t) & Cellarius u) *noſter inquit*: Aurei nummi rariores ſunt, nec etiam tanti, niſi quod materia pretioſa ſit, æſtimantur, quam cæteri, quia id genus facile falſari poteſt, & alienum arte & fraude ſup-

r) IX, 41. extr.
s) vide *Jobert.* p. 25.
t) XXXIII, 3.
u) *Antiquit. Roman.* p. 84.

ſupponi. *De vario æris genere & cur interpoſito tempore materiæ facta fuerit mutatio, diligenter diſquirendum eſt, num id publica lege & auctoritate cautum ſit; num ex magnificentia & luxuria promanaverit cauſſa; quomodo res fodinarum ſeſe habuerit, ut de ceteris quæ plurima reſtant, taceam.* IV. Ipſas ſpecies & nomina *nummorum diligenter recenſeamus, ut verbi gratia Hebræorum* argenteos, Siclos; *Græcorum* Ciſtophorum, Drachmam; *Romanorum* Aſſem, Aureum, Denarium, Sextertium, *cetera commemoremus, & nominis rationem, ſi expedita ſit exponamus.* Solidus *nova moneta Romanorum (& Francorum) poſteriori ſeculo ita dictus eſt, quod ex ſolo auro conſtaret, intuſque nihil vilioris metalli haberet; dabatur enim tantummodo aurum, ut copioſe* Gronovius x) *demonſtrat. A figura impreſſa etiam adepti*

x) De *ſeſtertiis.*

pti ſunt nomen ; præſertim conſulares , *ut* victoriati , bigati , quadrigati ; *nummi Romanorum* ; ratiti , y) *ut nobiles ſunt Jani* ; *a forma* , *pondere* , *quantitate* , *auctore*, *loco* , *tempore* , *ut larga & copioſa manu* Hoſtus z) *hæc omnia conlegit . Dantur nummi* , *quorum nomina variis quidem populis communia fuerunt* ; *valor autem & dignitas diſcrepant* , *quod eo nomine* , *quum fructuoſum eſt* , *haud ſilentio prætereundum videtur* . Obolus *moneta fuit & Hebræorum & Gręcorum* ; *inter pretium vero utriuſque differentiam interceſſiſſe eum haud fugit* , *qui antiquorum nummorum cultor eſt atque exiſtimator* . *Prȩter nomen* , *originem quoque ſingularum monetarum*, *item fata explicemus* , *quę ratione va-*

lo-

y) *Ovidius* lib. I. *Faſt.* v. 229. *Plinius* H.N.XXXIII,13. *Plutarchus Quæſt. Rom.* Tom. II. p.274. *Macrobius Saturnal.* I, 7. adde *Wedelium de Nummis Jani ratit.*

z) p.51. ceteris:

loris habita, *experta ſunt*, *niſi oblitteratis veterum monumentis*, *dilucide oſtendere ea*, *ſit difficile*. *V.* Forma, *quę haud inevoluta atque intacta relinquenda eſt*, *ratione* quantitatis, *ut ajunt*, *dividitur in tres modulos*, *maximum*, *medium*, *minimum*, *quamquam id non tam accurate obſervetur*, *ut quiſque modulus ejuſdem ſit magnitudinis*, *quum ea maxime differat*, *quod* Monterchius a) & Jobertus b) *demonſtrarunt*. *Quodſi conſideratur* qualitas, *ut dicunt*, *nummi rotunda fere forma cuſi ſunt*; *licet interdum nec ab alia abborruerint*, *prout Lucianus quadrati nummi meminit*, & Obolos *oblongos initio fuiſſe*, *conſtat*. *VI.* Imaginum, *quę nummis olim impreſſę fuerunt*, *tanta copia eſt*, *ut ſi iſtas commemorare velimus*, *difficilius ſit*, *ſermonis exitum quam principium inve-*

Gordiani et Maximi nummi pene quadrati

a) de maximi moduli numiſmatibus. Amſtelod. 1685.

b) p. 34.

Digitized by Google

venire . Primi nummi haud imagine aut litteris quibuſdam notati fuerunt , inveterata conſuetudine, quum eos ſolo pondere metiri & de dignitate illorum judicare ſolerent, Ariſtotel. c) *Græci ætate Trojani belli pecunia ſignata carverunt , nec veſtigia quædam ejus monumentis Homeri ſuperſunt ; quod & de gente Romanorum* d) *veteres ſcriptum reliquerunt . Sed interpoſito annorum ſpatio de imaginum forma cogitare cœperunt , ut homines a ponderum laboribus poſſent liberari & ipſis nummis major elegantia majuſve ornamentum accederet . Ipſæ imagines Græcorum & Romanorum illuminant hiſtoriam Imperatorum ,* e) *Regum* f) *regionum , provincia-*

c) *Polit.* I. c. 9. vid. Gen. XXIII, 16. & XLIII, 21.

d) vid. *Wagenſeilium de re moneta l. V. R.* p. 16.

e) De nummis Imperatorum commendari meretur *Carolus Patinus* , Pariſienſis Medicus Doctor, *Theſauro Numiſmatico* , qui cap. IV. nummos argenteos Imperatorum R. tradit ; *Mo-*

Digitized by Google

ciarum, *coloniarum*, *urbium*, g) *fluviorum*, *familiarum*, h) *Deorum*, *Dea-*

---

rellius Specimine univerſæ rei nummariæ, Lipſ. 1695; *Patinus* inprimis ſingulis nummis & Imperatoribus addit explicationes eruditiſſimas. His adiungi poteſt *Jo. Vaillant*, qui Cæſarum nummos duobus tomis etiam edidit, priore æneos, poſteriore argenteos. Ut *Jacobi Biæi*, *Stradæ*, *Levini Hulſii*, *Adolphi Occonis* opera prætercam, laudem maximam meretur *Franciſcus Angelonius Hiſtoria Auguſta* Italica lingua Romæ edita, qui ſelectiſſimos Imperatorum nummos interpretatur & *Joannes Triſtanus*, qui gallico ſermone nummos elegantiſſimos explicat. His adde *Henrici Meibomii Uſum nummorum veterum in inluſtranda Imperatorum Romanorum Hiſtoria.*

f) Proſtant nummi *Seleucidarum in Syria*, *Ptolemæorum* in *Ægypto* per *Vaillantium*; cui *Goltzium* adiungas.

g) vide *Oiſelium Theſaur. ſelect. numiſm. antiquor.* Amſt. 1677. *Harduinum de nummis populorum & urbium*, *Vaillantium de nummis Coloniarum*; *Jobertum* d. l. p. 251.

h) De Familiis Romanorum ex nummis commentati ſunt *Gorleus*, *Fulvius Urſinus*, *Patinus* & alii. vid. *Labbe Bibl. numm.* p. 22. 26. 28.

Digitized by Google

Dearum ; i) *Virtutum ſociarum*, *Conſularium* k) *& aliorum virorum inluſtrium* ; *expeditionum belli* l) ; *ædificiorum publicorum* , *ſacerdotum & reliquarum rerum* , *quas dicunt miſcellaneas* . *Sicuti autem nummi duas facies habent* ; *quarum prior* recta *eſt* , *& imagines memoratas plurimum continet* ; *ſic & poſterior*, *quæ* averſa *dicitur* , *aliquod ſignum præ ſe fert* ; *adi* Jobertum . *Haud neceſſarium eſt* , *ut ſigna curatius & ſingulari induſtria pertractentur* , *ſufficit* , *ſi mos & conſuetudo*, *quæ veteribus fuit obſervata* , *generatim proponatur* . *VII. Ad* Inſcriptiones *progredimur* , *quæ & par-*

te

i) *Deorum*, *Dearumq*; *capita ex antiquis Numiſmatibus opera Abrahami Ortelii collecta*, *atque a Franciſco Swertio hiſtorica narratione illuſtrata. Antw*. 1602. 4. add. *Oiſelium Theſauro*.

k) vid. cap. III. *Theſauri Numiſm. Patini* & *Oiſelium* præter plures alios.

l) *Goltzius* Faſtos magiſtratuum & Triumphorum Romanorum ex nummis & aliis monumentis tradidit. add. *Oiſelium*.

Digitized by Google

te priori & poſteriori ſeu averſa conſpicuæ ſunt, nummos magis atque magis exornant & ſtudioſis antiquitatum ac litterarum hiſtoriæ magno extant adjumento. Ad res illarum, quas declarant, & ipſas, quibus conſignatæ ſunt, linguas animum advertamus, uti de Hebræorum nummorum inſcriptionibus Samaritanis Relandus n), Eiſenſchmidius, o) Kochius p) *& alii plura verba fecerunt*. Ipſæ *inſcriptiones diverſæ ſunt naturæ; & cave, ne illas & prioris & poſterioris partis confundas, inter quas haud cognatio quædam aut adfinitas intereſt, adde* Jobertum *q*). *VIII. Diſputandum eſt de* ponderibus *&* pretiis: *quæ monetarum pars eru-*

C *di-*

n) De *numm.Samarit.*

o) *Disquiſit. de pond.& menſur. nec.non. de valore pecun. veter.* Argent. 1708.

p) De *nummorum Hebraicorum Inſcription. Samaritanis.*

q) p.70.ceteris.

ditorum ingeniis maxime exculta eſt; adeo, ut aliis nihil, quod poſteriori eaque diligentiori cura egeat, relictum fuiſſe videatur. Verum ut ingenue fatear, omnia, quæ larga manu ſolent colligere, nituntur coniecturis, nec ulla ratione veterum monetarum valorem cum noſtris conferre poſſumus. Moneta antiquorum per alteram explicatur; quarum utriuſque neque ratio neque pretium nobis manifeſtum, prout Seſtertium *per* aſſes. drachmas, denarios *interpretamur. Nec vinculo quodam Germaniæ noſtræ & veterum regionum nummi coniuncti ſunt: multo minus principes ad antiquitatis exemplum pretia monetis ſuis ſtatuerunt. Ne tamen hiſtoria nummariæ rei, cujus imaginem heic repræſentamus, a ſeculi moribus videatur recedere; illis aliquid dandum eſt, ut & de nummorum valore per leges conſtituto & ſupputandi ratione ediſſeramus. IX. Tractamus rem de* num-

mis

mis adulterinis; *eorum* publicis legibus, r) ætate dijudicanda; utilitate, *quam præſtant ſtudioſis linguarum, ſapientiæ & hiſtoriarum uberrimam*. s) X. *Proſtant mul-*

r) V. g. Romanis nummorum leges erant 1) *Triumviri Monetales aurum, argentum, æs publice ſignanto*. 2) *Nummorum ejuſdem generis proborum omnium idem pretium eſt*. 4) *numiſma publice ſignatum nullus violato*. 5) *neque ad exteros mercandi cauſſa transferto*. 6) *monetarii ipſi juſte ſincereque nummos faciunto*. vide *Freherum de re monetaria Romanor.* Tom. XI. *Theſ. A.R. Grævii* p. 1411.

s) vide *Ezechielis Spanhemii* eminentiſſimi viri, Opus de *uſu & præſtantia numiſmatum*, Rom. 1664. Amſtelod. 1671. 4. & Londin. 1709. fol. Quo libro uſum veterum numiſmatum declarat luculenter, qui eſt in hiſtoria ſupplenda, in chronologia corrigenda, in orthographia ad certas rationes revocanda, cetera. Unde rectiſſime *Bælius* de *Spanhemio*: *Eſt conſommé dans la ſcience des medailles, & dans toute ſorte de literature & d'ailleurs, ſes Ambaſſades lui donnent un rang glorieux parmi les hommes d'Etat. C'eſt une perſone d'un merite extraordinaire* add. *Morhofium Polyhiſt. Litt. V, 2, 2.*

ti libelli , rei nummariæ notitiam præferentes , ex quibus multa , quæ tradenda ſunt , colligere atque haurire poſſumus , licet ſterile ſolum in certis argumentis ſit , vel parce nimis , uberius proponenda proferantur . Eorum egregios & qui præ ceteris præſtant in antiquitate nummorum , indicaſſe non abs re erit & magnam lucem ei , qui litteris his animum ſuum deſtinavit, quæ omnium conſenſio eſt , accendet. Attingendi ſunt , qui Bibliothecis rei nummariæ conſignatis , ſingulari opera nummorum auctores indicarunt , quo genere Philippus Labbe t) Ezech. Spanhemius , u) B.G. Stru-

t) Edidit *Bibliothecam Bibliotechar.* Pariſ.1664. Rothomag.1672 8.Lipſ. 1682.12. Cui operi *Bibliotheca nummaria* interpoſita eſt ; quamve *Rechenbergius* ann. 1692. Scriptoribus rei nummar. Veteris iterum addidit. Ipſe liber uſui eſſe poteſt ; licet omnia confuſe propoſuerit; eget quoque induſtria & novo labore viri cujuſdam doctiſſimi , ut auctores , quorum magna copia dimiſſa eſt,poſſint accedere.
u) Operi ejus præmiſſa eſt præfatio de

Struvius x) *inprimis nobile atque inluſtre nomen a ſe dederunt*. *His adiungi poſſunt*, *qui viam antiquitati & naturæ nummorum generatim cognoſcendæ aperuerunt*, *quo præcellenti opere functus eſt* Will. Snellius, y) Leonardus Porcius, z) Ludovic. Savot, *medic. Pariſ. reg.* a) Jobertus, b) Carolus Patinus c) *& alii plures*. *Deinde de nummorum origine*, *valore & ſupputandi ratione demonſtremus libros*, *qui de monetis præcipuarum*

 gen-

auctoribus omnis generis Nummariis, editis atque ineditis.

x) publicavit *Biblioth. nummiſm.* Jen. 1693. Non dubito, quin graviſsimus auctor plura additamenta congeſſerit.

y) *de re nummaria*, Lugd. Batav. 1613. 8. Liber utilitatis maximæ.

z) *de re pecuniaria*, Tom. IX. *Theſauri A. G. Gronovii.*

a) *Diſcours ſur les Medailles antiques, diviſé en quatres Parties*. Pariſ. 1627. 9. Hunc librum ex gallica lingua in latinam transtulit *Necorus*.

b) dicto libro.

c) *Introduction a l' hiſtoire par la connoiſſance des Medailles*. Latin. prodiit Amſtel. 1683.

gentium, *uti ſunt* Hebræi, Græci, Romani, *diſputarunt*, *qua parte poſſunt uſui eſſe* Hoſtus, d) Eiſenſchmidius, e) Beverinius *noſter*; *quibus eos addas*, *qui nummos veterum ſpeciatim tractant*, *de Hebræis præcipue Waſerum*, f) *Villalpandum*, g) *Gooduvinum*, h) *Græcis & Romanis ſtudioſe commendo Freberum*, i) *Camerarium*, k) *Lip-*

d) Matthæus Hoſtus quondam Hiſtor. Profeſsor Academ. Francof. ad Viadrum, hiſtoriam rei nummariæ tanta induſtria conſcripſit, ut neque ante eum, neque poſt eum quendam videamus, qui eum hoc litterarum genere antecedat.

e) dicta commentatione ſine exemplo fere doctiſſima.

f de *antiquis nummis Hebræorum*. Part. II. Tom. III. *Apparat. in Ezechiel*. p. 249.

h) Moſ. & Aaron. Lib. VI. cap. 10. p. 605. cui adiunge alios antiquitatum hebraicarum auctores, *Leydeckerum*, *Basnagium*.

i) Libr. II. de re monetaria veterum Romanorum & hodierni apud Germanos imperii, Tom. XI. *Theſaur. A. R. Grævii*.

k) *Lipſium*, l) *Seldenum*, m) *Budæum*, n) *Hottomannum*, o) *Wagenſeilium*, p) *Gronovium* q). *His* ab-

---

*k) Hiſtor. rei nummar. Græc. & Latinor. Tom. IX. Gronov. Theſ.*p.1408.

l) de re pecuniaria Veterum Roman. Patav. 1608. Extat. p.596. *Antiquit. romanar. Kippingii* Edit.Lugd.1713.

m) Libr. de Nummis, quo romanam & græcam pecuniam ad rationem æris Anglicani redegit. Addidit eum *Rechenbergius* ſcriptoribus rei nummar. duos junctos uno faſciculo edidit.

n) edidit *de Aſſe & Partibus ejus* Libr. V. apud *Rechenb.* d. l. adde *Labbeum.* Inter illos, qui *Budæum* in compendium contraxerunt, præcipua laus debetur *Tonſtallo*, *Glareano*, *Grepſio*.

o) de *re nummaria populi Romani lib.* Cui aſſerunt *Voluſius Mætianus*, *Rhemnius Fannius*, *Priſcianus Cæſarienſis de aſſe, ponderibus & menſuris* 1585. 8. *Hottomannus* omnibus fere palmam præripuit.

p) dicta diſſert. *de re monetal. V. R: Altdorf.* 1691. 4.

q) de *Seſtertiis ſeu pecuniæ veter. Græcæ & Roman.* Libr, IV. Lugd. Bat. 1691. 4. de ceter. edition. conſule *Labbeum.* Liber, licet obſcu-

abſolutis, recenſendi ſunt, qui ex numiſmatibus explicarunt partim hiſtoriam profanam, ut Ioachimus Oudaan r) *& alii, quos ſupra indicavimus; ſacram & militarem; partim Geographiam, Harduinus,* s) *Vaillantius*, t) *Begerus*; u) *nec taceamus ſpecialiſſimos nummos, cum explicatione editos ſingulariter, v. gr. Falconerius de nummo Apamenſi,*

rus ſit & turbate conſcriptus, ei tamen magno adjumento eſse poteſt, cui veteris pecuniæ cognoſcendæ cura eſt.

r) ejus prodiit *Roomſche Moogenheit*, id eſt romana potentia ex nummis inluſtrata.

s) dicto libro: *de nummis populorum & urbium*.

t) laudato opere, quod inſcripſit: *numiſmata ærea imperatorum in coloniis, municipiis & urbibus jure Latio donatis.*

u) cura præſtantiſſimi viri hujus prodiit: *Cranæ Inſula Laconica, Eadem & Helena dicta & Mingarum poſteris habitata*, Berol. 1696. 4. Idem quoque ann. 1702. *de Nummis Cretenſium ſerpentiferis* ſcripſit, ut taceam de *Theſauris & Brandenburgico* & aliis operibus.

Digitized by Google

menſi, & *Goltzius de nummo Iulii Cæſaris*, *Auguſti*, *Tiberii*. *Superſunt libri*, *qui ſelecta numiſmata exhibent cum explicatione*, *cujus generis ſunt Conſtantii Landi*, x) *Petri Seguini*, y) *Iacobi Wildii*, z) *Iac. Oiſelii*, a) *Andreæ Morelli*, b). *Quodſi ad extremum operis locum theſauri* c), *ut ajunt*, *nummorum veterum enarretur*, *quibus ſummus honos & ſingularis fama eſt*; *ex opera illa inſignem fructum jucunditatemque nobis elicere poſſumus*. *quam plura in hac nummorum rem colligi poſſunt*; *quæ omnia uberrime proferre*, *haud præſaminis eſſe*, *arbi-*

---

x) *Expoſitiones ſelectiorum numiſmatum*. Lugd. Bat. 1695. 4.

y) *ſelecta numiſmata antiqua*, Pariſ. 1665.

z) De cujus *ſelectis numiſmatibus* ſupr.

a) dicto *Theſauro Numiſmat.*

b) laudato *ſpecimine univerſæ rei nummariæ antiquæ*.

c) de his plura reperies apud auctorem *des geoffneten Ritter-Platzes in demerſten Theil.*

bitror. Quod reliquum eſt, de noſtra commentatione Beverini, pauca, quæ intereſt non neſciri, memoramus. Quod ad præſtantiam & dignitatem libelli hujus pertinet, non eſt, ut copioſe de ea diſſeram; quum antiquitatum eruditionis cultores iſtam exploratam tenere, arbitrer. Saltim id profiteor ingenue, quod haud vana atque inutilis notitia, quæ ex hoc Beverini fetu capienda eſt, inſtigaverit me, ut de nova illius editione, vel theatro eruditæ Germaniæ proferenda cogitaverim. Breviarium eſt, benigne Lector, quod haud inter arctos fines rerum continetur; ſed præcipua momenta nummorum ac menſurarum non tantum commemorat breviter, verum etiam probat, & ſumma fide, animam hiſtoriarum oſtendit. Nec nugas & alias monumentis abunde jam deſcriptas & explicatas res amplectetur, qui perlegit ſtudioſe, quæ de Comitiis Romanorum *auctor noſter declaravit diligenter.*

Ni-

Nihil addidi, nihil mutavi, ut genuinum fetum, prout eum Beverini d) excluſit, exhiberem orbi erudito & ea ipſi relinquerem, quæ cenſura & additamentis egere judicat. Bene vale, A M I C E L E C T O R, & voluntatem meam, quæ pro bono publico meliorum litterarum ſtat, favore TVO conſerva & benigne interpretare.

d) Pauca hæc Walchius de Beverinio, magni profecto nominis Scriptore ſuique ævi celeberrimo: Doctis proinde omnibus *Magliabechio* potiſſimum, *Favorito*, *Mabillonio*, *Florentinio*, Abbati *Canneto*, *Bonæ* Card. & celſiſſimæ Svecorum Reginæ *Chriſtinæ* charo, & in ultimis. Quem Philoſophicis & Theologicis Diſciplinis excultum, Poeticæ & Oratoriæ facultatibus, Græcæ item linguæ, penitioris eruditionis, ac totius politioris literaturæ cognitione commendatum, morum ſuavitas, vitæque integritas noſtræ Congregationi, cui Adoleſcens adhuc nomen dederat, ſpectatiſſimum reddidit. Inter ea quæ edidit ingenii ſui monumenta, potiorem ſibi vindicant locum *Carmina* & *Elegiæ*, eâ ſtyli ſuavitate conſperſæ undique, ut meritò *Chriſtianus Catullus* Sapientioribus audiat. Dubium autem nonnullis, an ſecundæ tantùm debeantur ſedes *Virgilio* Italicis ab eo modulis reddito: quo in opere arctiores nume-

me-

merorum & Rhythmorum limites nil obſtitere quominus Poetarum illius Principis mentem, dicendique ſublimitatem præ cæteris omnibus, qui Spartam hanc adornarunt, unus aſsequeretur. Hiſtoriam Reipublicæ Lucenſis ab ipſo Civitatis exordio eſt proſequutus: Livioque tàm propius acceſſit, ut laudatus Magliabechius, acerrimi Vir judicii, conſtanti vultu ſæpius profeſſus ſit; poſtquam Latina lingua peſsundatum ivit, nemo Beverinio meliùs Latinè ſcripſiſse. At quia abnuit Senatus ille arcana quædam ſua propalam fieri, privata in Bibliotheca, magno utique literarum detrimento, deliteſcit adhuc. Ulterior forſan dies meliora dabit. Denatus eſt Vir Optimus An. 1686. 24. oct., aet. 57. Lucę ubi ortus, ubiq; publici eloquentiæ Profeſsoris munus plurimorum annorum curſu laudabiliter obierat. Quo tẽpore commodis ſtudioſæ illius Juventutis addictus alia edidit, majora ſcripſit, quorum Catalogũ propediem exhibebit *Bibliotheca Scriptorum* Lucenſium a *P. Alexandro Berti* eruditè conſcripta. Hic ſilentii pede prętereundum non duxi, collectionem quandam Phraſium Latinæ Linguæ e puriſſimis fontibus erutarũ, quibus adamuſſim reſpondent Italicæ dicendi formulæ, genuinum ipſius eſse fœtum, licet immutata tantum libri fronte alterius Authoris, & alterius Religioſæ Societatis nomine proſtet. Hanc edidit Author Lucẽſibus typis; at quia ſuppreſso nomine, in eam peccare proclive fuit lepidis iis Capitibus, quæ dum propriis nequeunt, aliorum laboribus clareſcere ſatagunt. Tu interim, mi Lector, Beverinio noſtro fruere, & Vale.

PRÆ-

PRAEFATIO
AUTHORIS
CANDIDO LECTORI

Quæ de Ponderibus, & Menſuris à pleriſque doctiſſimorum Virorum hactenus tradita ſunt, ea ſubtilitate, ac implexarum Quæſtionum moroſitate tractantur, ut præterquam a cæteris vacuos, ac profundæ Literaturæ Homines nimia difficultate a cognitione deterreant. Inde mihi conſilium, dum Profeſſoris munus, me commodis ſtudioſæ Juventutis addiceret, ut quidquid laboris, ac tædii in re tam obſcura, ac ſalebroſa reperiretur ipſe haurirem: Juvenis autem, jam emollito clivo, faciliorem haberet aſcenſum: ac fractis, rejectiſque aliena manu putaminibus, purum ipſe nucleum eru-

eruditæ cognitionis exciperet. Fecimus igitur, ac non ſine maximo labore libris eorum, qui hac de re ſcripſerunt, diligentiſſime pervolutis, illud in tanta opinionum varietate ſelegimus, quod majoribus rationum momentis inſiſtere judicavimus. Itaque circumſcriptis, detractiſque diſputationum laciniis hic in anguſto Clavo brevis Commentariolus, quem una manu capies, excerptus. Nec tamen ſic adſtricti fuimus, ac tam avare pepercimus verbis, ut nobis, veluti ex Tripode loquentibus, aſſentire voluerimus Lectorem contumacioris ingenii, rem tantum Pythagorea majeſtate dixiſſe contenti, ſed ſubinde inſertæ rationes, advocatumque ad exſolvendam fidem veterum Scriptorum Patrocinium. Siquidem vix brevis hic Commentarius prælegi in ſcholis cœpit, cum certatim omnes inde ſibi exempla flagitare: Viri etiam magnæ autoritatis, ut vulgaretur, obnixe hortari. Diu quidem Amicorum

vo-

voces aure ſurda transmiſi ; nec ita frangi conſtantiam meam ſum paſſus , ut cruda adhuc ſtudia , ac recens ab incude opus properata editione urgerem in publicum ; cogitans cum magno illo Sapiente : quam magnum ſit venire in manus Hominum : *quamque periculoſum ſponte ſubire Vulgi ſententiam , plerumque ſine cognitione , raro ſine malignitate , cenſentis . Verum , cum præter ſpem nactus aliquid otii limam rurſus ſecundis curis adhibuiſſem ; oculis etiam doctorum Virorum uſus , qui ſemper in alieno plus vident , adultum jam filium abire e patria poteſtate permiſi . Tuum erit , Lector , candida humanitate illum excipere ; & ſi quid , unde proficere poſſis , ſecum feret , utilitatibus tuis natum a calumnia defendere . Nam , ſi quod tu plus , aut aliter ſapis , hoc velim ne neſcias , tibi non ſcripſimus : nec manus conferendi , aut otium habemus , aut animum . Licet ex eo ſcombris tunicam , aut piperi cucul-*

lum

Digitized by Google

lum conficias nemo coget, ut venias ad interdictum, aut intentabit malę tractationis judicium. Unum impetrare liceat: quando tibi per nos fas eſt cum tua ſapientia pacate vivere, nobis quoque permiſſum ſit arbitratu noſtro, & ſine rixa deſipere.

CAN-

CANDIDO LECTORI

PROLUSIO.

QUoniam frequens eſt apud Scriptores veteris ævi tam Latinos, quam Græcos, pręcipuè autem Hiſtoricos, rei Nummariæ mentio, ne ſemper Juveni hærendum ſit, & in materia, ut ait Pineda lib.5. de reb. Salom. cap.5. *incredibiliter controverſa, & dubia*, non ſine tædio, & mora, ex implexis quæſtionibus ſumma exputanda, facturum me, ſi non prætium, ſaltem compendium operæ duxi, ſi diligenter eorum libris, qui accuratè, & egregiè hac de re ſcripſerunt pervolutis, Budęo præſertim aureo de Aſſe commentario, Roberto Cenali tract. de menſ. & ponder., Villalpando to. 2. Apparat. in Ezechiel. Alcaſario veſtigat. de ſacris Pon-

der. ac Menſ. edita ad calcem Comment. in Apocalypſim, & Cornel. à Lapide in tract. de menſ. & ponder. Commentariis in Pentateuchum adnexo, brevi velut abaco, veteres omnes Nummos, eorumque pretia proponerem: ea facilitate, ut etiam rudiſſimis in expedito foret, ſummam quamlibet ad calculos revocare, & noſtrorum temporum monetæ æſtimationi componere. Quod ut minimo Juvenum labore fiat operæ, in ſtudiis præcipuè, parcentium, meliori, fortaſſis, ordine omiſſo, Nomenclaturæ ſeriem per capitales literas ſequar, ſi non aliam, habiturus certè gratiam officioſæ voluntatis,

Verum antèquam id aggrediar, non ab re judicavi de Pecuniæ origine; nonnulliſquè ad eam ſpectantibus pauca præfari, quibus, ſinè dubio, iis, quæ mox dicentur, non levis accedet commendatio. Primis igitur, ac aureis Mundi temporibus, cum nulla adhuc habendi cupiditas mentes hominum corrupiſſet, omnia erant in medio poſita, ac publicis uſibus naturæ lege in commune conſulentis, patebant: idque ex communibus bonis tantum ſibi quiſque, quantum ad vitæ, cul-

cultuſque rationem opus haberet, prohibente nullo, capiebat. Sed cum priſcis moribus paulatim dilapſis, candida illa, & innoxia ſimplicitas ſimul obſoleviſſet, avaritia inſtigante, qui viribus præſtabant, publicas utilitates in privata commoda vertere; & ea, quæ pertinebant ad genus hominum univerſum, ad ſeſe trahere cœperunt, cæteros per injuriam arcentes: undè rixæ, diſcordiæque, publicam rem rapientium, ac vindicantium exortæ; donec Terrarum Orbem in partes dividere, ac ſingulis portionem quandam addicere, quam veluti propriam, ac ſuis commodis deſtinatam, quiſque poſſideret, certis finibus, limitibuſque concluſam, pacis interfuit. Atque ita, communi nempe Gentium jure, rerum proprietatem inductam, ac indè exortam Juſtitiæ commutativæ rationem cenſent Theologi. Lugo to. 1. de Juſt. & Jur. diſput. 6. ſect. 1. Molina to. 1. de Juſt. & Jure tract. 2. diſput. 20. & alii.

Cum autem brevioribus ſpatiis dominatione contractâ, non omnia apud omnes, ſed alia apud alios naſcerentur ad uſum vitæ neceſſaria, indè cœptum conſilium, ut rerum qui-

Digitized by Google

bus alii abundabant, carebant alii, facta invicem permutatione, vitam, ut antè commodè tolerarent: eaque ratione accepta per eam publicatum rerum diviſione damna rependerent. Id autem per multa tempora manſit in populis inſtitutum, nam & ſacræ Literæ teſtantur Gen. 33. emptum à Jacobo agrum *centum agnis*: licèt quidam hunc locum ad nummos referant agnorum imagine ſignatos, ut ait Pererius in cap. 33. Geneſ. n. 19., quemadmodum etiam apud Baſileenſes denarius appellatur Corvus, ut notat Lippomanus in catena in Job; & generatim Pecunia à Pecudibus dicta, quod eorum imagine ſignaretur, ut ſcribit Plin. lib. 33. c. 3. Sed indubitatum habemus hujus permutationis exemplum apud Homerum; qui ex Profanis ferè antiquiſſimus ſcripſit: nam lib. 6. Iliad. ait à Glauco permutata cum Diomede arma: *valentia centum boves, cum valentibus novem boves*: & lib. 7. ait Græcos vinum mercatos alios *ære*, alios *ferro*, virgis nempè æris, ac ferri, ut notat Alex. ab Alex. lib. 4. c. 4. alios *coriis*; alios *bobus*.

At fodinis inventis deſitum eſt aliis

aliis mercibus merces permutare ; ſed homines ſplendore metallorum capti, illa in emptionibus adhibuerunt: primùm quidem rudibus virgis ad libram appenſis, & nulla nota ſignatis, ut apud Græcos Troiano bello factum, ex Homero vidimus: & apud Romanos partim teſtantur Hiſtorici, in quibus *æris gravis* nomen, ſic enim appellabant rudes illas, & informes metallorum maſſas, ſæpiſſimè occurrit. Sic Livius lib. 4. *Quia argentum*, inquit, *nondum ſignatum erat, æs grave plauſtris quidam ad ærarium contrahentes, ſpecioſam etiam collationem faciebant*; & ibidem ait: Poſtumium damnatum *decem millibus æris gravis*: quæ quanquam acciderint poſt ſignaturam æris, quam Servius Tullius jam antea inſtituerat, tamen ad antiquum morem firmandum admodum faciunt, tanquam illius, etiam poſt monetæ percuſſuram, manentia veſtigia. Et voces pendendi, impendii, expenſarum, ſtipendiorum, hunc rerum pretia appendendi uſum demonſtrant. Quæ autem ſic comparata erant, empta per *æs & libram* dicebantur: unde Horatius:

Si proprium eſt quod quis libra mercatur, & ære.

Qui mos etiam poſt ſignatam pecuniam duravit in iis emptionibus, quæ ſunt mancipii, hoc eſt rerum quas mobiles vulgò appellamus; in quibus, ut ſcribit Plinius lib. 33. cap. 3. *etiam nunc libra interponitur*; & ante ipſum Varro lib. 6. de ling. lat. & Sueton. in Aug. ait eum Principem ab Agrippa Cajum, & Lucium *per æs, & libram emiſſe*.

Succeſſu autem temporis graves illæ, ac informes metallorum maſſæ, in plures partes, commodioris uſus gratia, ſecari cœperunt, ponderibus tamen ſervatis, ut ſcilicet libra æris vel argenti in tot fruſtra divideretur: & quo major eſſet probatio bonitatis eorum, atque ad avertendas fraudes, aliqua nota publico jure ſignari. Hæc autem metallorum ſegmina in rotundam figuram à plerisque gentibus conformata, & hujuſmodi publica nota percuſſa, Nummi, & Pecunia dicta fuerunt: & Nummi quidem à Græca voce *Nomu* hoc eſt à lege, quod Pecunia legibus ſit conſtituta, ut placet Ariſtoteli lib. 5. Ethi. cap. 5. Pecunia verò, ſivè quia, ut ex Plinio retulimus, primò pecorum imagine fuerit ſignata: quem morem à

tem-

νόμου

temporibus antiquiſſimis invaluiſſe nonnulli arbitrantur, eò ducentes præter locum Geneſis de Agnis jam adductum, id quod habetur Job cap. ult. ubi dicitur allatam ab amicis Job *unam ovem*, hoc eſt, nummum à ſignatura ſic dictum: qua de re videndus in eum locum Pineda. Sive, ut Varroni placuit lib. 2. c.1. de re ruſtic. ideo pecunia dicta, quia omnes divitiæ à pecoribus initium habuere: ſeu, ut placet Donato in 1. Æneid. quod antiquitus ex Boum coriis Nummi conficerentur. Et quidem Lacedemonios ex coriio Nummos habuiſſe Stobæus eſt autor cap. 42. ex Nicolao de Moribus; quod etiam tradit Seneca lib. 5. cap. 14. de Benefic. qui ait à Lacedemoniis *Corium* adhibitum *publica forma percuſſum*: & ante æris ſignaturam fuiſſe in uſu, id etiam apud Romanos argumentum eſt, quod Numa congiarium populo dedit *ſcorteos aſſes*, ut Plutarchus eſt autor.

unde et peculium

Quod autem attinet ad notas, quibus Nummi ſignati, variæ ſecundum diverſas Nationes fuerunt. Nam præter pecudum imagines, de quibus jam dictum eſt, Athenienſes Noctuam Pecuniæ impreſſerunt, ut ſcribit Plu-

Digitized by Google

tarchus. Stater daricus, præter Darii regis imaginem, ſagittas præferebat: ut idem Plutarchus in Ageſilao, & Artaxerxe teſtatur. Germani ſerras, bigaſque Nummis incuſſerunt, ut ſcribit Tacitus lib. de Morib. Germ. Quidam Gallos, alii Lepores, nonnulli Mulas pecuniæ ſignandæ adhibuerunt, de quibus legendus eſt Alexand. ab Alex. lib.4. c.15. Romani verò primò Navi, ac Jani effigie Nummos ſignarunt, quorum nonnullos ipſe vidi: unde Ovidius 1. Faſt.

Vide Marco-ling Saburn.

. . . . ſed cur navalis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?

Poſtmodum verò Bigarum, & Quadrigarum, & Victoriæ, adhibuerunt imagines, undè Bigatis, Quadrigatis, & Victoriatis nomen. Demum Principum Virorum effigie, & forma aliqua, ipſorum Virtutes, aut res geſtas referente, Nummos percuſſere.

Cæterùm licet variæ fuerint ſignandis Nummis ſecundum diverſitatem Nationum imagines, in eo tamen omnes conſenſerunt, ut nulli pecuniæ ſignandæ, niſi Principibus, Rebuſquepublicis jus eſſet: in eoque Gentes univerſæ maximè laborarunt,

ut

Digitized by Google

ut à privatorum manibus publicum hoc, ac regium munus, decuſquè intaſtum ſervarent : graviſſimis pœnis, etiam capitis, ac ignis adverſus eos latis, qui non modo falſam, ac adulterinam pecuniam cudère; ſed etiam contrà illos, qui forma, ac pondere ſervato, ſinè publica autoritate nummos ſignaſſent. Qua da re videndi Juriſconſulti ad l. *Quoniam*, & l. *Si quis nummos* C. de *Falſa moneta*, & ad L. *Monetarios*, & l. *Quicumque* ff.de *Falſis*. Et Canonum interpretes ad extravag. Joannis XXII. Prodiens. de Crimine falſi. Et apud Romanos quidem cudendæ pecuniæ præſidebat Magiſtratus peculiaris trium virorum, qui dicebantur Triumviri Monetales, ut ſcribit Pomponius de origine Juris lib.2. §. *Deinde*. Qui etiam æris, argentique, aurique flatores dicebantur; ut etiam in priſcis Nummis videre eſt, in quibus ſic legitur. III. Viri A.A.A.F.F. hoc eſt : Triumviri, Auro, Argento, Ære, flando, feriundo.

Quandò verò ſignandæ pecuniæ uſus incœperit, in obſcuro eſt, aliis alia prodentibus. Illud ſine controverſia affirmari poteſt, eum morem ab antiquiſſimis temporibus invaluiſſe.

Si-

Digitized by Google

Siquidem in ſacris literis Gen. 23. dicitur Abrahamum pro agro, quem in ſepulturam uxoris emebat, *appendiſſe pecuniam, quadringentos ſiclos argenti probatæ monetæ publicæ*: quibus nihil clarius afferri poteſt ad uſum pecuniæ vetuſtiſſimum oſtendendum, ut notat Perer. ad eum locum; qui etiam obſervat illud verbum *appendiſſe*, quaſi non ſatis fuerit viro juſti, ac recti cultori pretium ſolviſſe, niſi ad libram nummos appenderet, ut omninò ponderi reſponderent; quemadmodum fieri etiam hodiè cernimus: etenim monetæ, de quarum juſto pondere timetur, ad libræ examen vocantur. In Latio autem Saturnum, ſeu Janum potiùs, pecuniam primò ſignaſſe autor eſt Macrob. lib.1. c. 7. Saturn. Apud Romanos verò id egit Ser. Tullius, ut ſcribit Plinius lib. 33. cap.3. qui ſextus regnavit.

confessa est, quia tunc pecunia pendebatur, ut apud Romanos Saburral.

Materies autem, undè confecta pecunia, plerumque metallina. Ex ferro nummos conficere Spartanis præſcripſit Lycurgus, ut ſcribit Plutarchus in Lycurgum. Ex eadem materia confectos à Numa Pompilio Romanorum Rege ſcribit Suidas ex Tranquillo, & Byzantiorum nummum ferreum

reum fuiſſe; refert Cœlius lib. 10. c. 2. Antiq. Lect. Stanneam pecuniam Syracuſis in uſu fuiſſe autor eſt Ariſtoteles in Pec. Æreos nummos per longa tempora uſque ad Pyrrhi victoriam tantummodò adhibuere Romani, ex quo tempore argentum cudi cœptum, ut Plinius teſtatur. Deindè Livius Druſus æs argento miſtum in pecuniam adhibuit: ac denique aurum poſt ſexageſimum ſecundum annum ab argenti ſignatura apud Romanos excuſum, ut idem Plinius eſt autor.

Cæterùm, & ex rebus aliis confectos nummos legimus. Coriaceos fuiſſe Spartanis, Romaniſquè Numæ tempore jam traditum eſt: ante quem regem ſcribit Suidas (verbo *Aſſarias*). Nummos populo ſcorteos, teſtaceoſque congiarium datos. Apud Gothos etiam, & Suecones per multa ſæcula ſcorteam fuiſſe pecuniam argenteis ſtigmatibus compunctam ſcribit Olaus Magnus lib. 6. cap. 12.: & papyraceos regio vultu ſignatos habuiſſe nummos, qui ad Catajum Tartari habitânt, memoriæ prodit Sabellicus l. 6. Enn. 10. ex Haytono. Sed tandem cupiditatis ingenio diſcuſsa barbaries, & auri, atque argenti fulgor cunctarum gen-

tium

tium oculos ſui admiratione perſtrinxit.

Ex pecuniarum uſu, rationes, & numeri, ad earum ſummam colligendam magno ſtudio addiſci cœperunt: & bonarum artium cura ſepoſita, Fœneratorum Jani hæc docentium, diſcentiumque turba fervere: undè non ſine felle ſcripſit Horatius in arte Poet.

Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in partes centum dividere: dicat
Filius Albini, ſi de quincunce remota eſt
Uncia, quid ſupereſt? poteris dixiſſe Triens, heus tu!
Rem poteris ſervare tuam: redit uncia quid fit?
Semis . . . .

Et clariſſimorum Scriptorum voluminibus, tineis, blattiſque damnatis, libri tantum Rationibus preſcribendis inter manus, oculoſque verſari. Nam & fuere *Adverſaria*, in quibus abſque ullo ordine rationes adnotabantur tumultuariè, & inconditè, ut quæ Ciceronis teſtimonio in orat. pro Roſc. Comœdo, tantummodò *menſtrua erunt*, & ſtatim *delebantur*, quem librum nos appellamus *Stracciafoglio*. Diaria & di-

diurna, quæ & Græca voce *Ephemerides*, in quibus rationes ſingulorum dierum adnotatæ, nobis nunc *Giornale*, qui liber idem cum Adverſariis fuit. Aſconius in 2. verrin. meminit *Diariorum*; & Juvenalis Sat. 6.

.... *Longi relegens tranſacta diurni.* Tabulæ *accepti*, & *expenſi*, nobis *Libro de' debitori*, *e creditori*. Poſtremò *Codex*, nobis *Libro groſſo*, *e Scrittura doppia*, in quo rationes ordine diligentiſſimè adnotabantur *manſuræ*, *& æternæ*, ut ait Tullius, qui omnes hujuſmodi conficiendarum rationum, nominumque præſcribendorum libros accuratè enumerat, quem vide, ejuſque Interpretem Manutium. Demum ad hanc Pecuniariam rationem voces illæ pertinent *Colligere rationes*, quod nos Itali dicimus *Far conti*. Summam colligere, nos *ſummare*. Rationes ſubducere, nos *ſottrarre*. Tabulas conficere, nos *Tenere la ſcrittura*. Acceptum & expenſum ferre alicui, nos *dar credito*, *e debito*. Referre in codicem, nos *mettere al libro groſſo*. Putare, & exputare, nos *tirare i conti al netto*. Aliaque vocabula pecuniis tractandis adinventa, quæ ideo memorare voluimus, ut Latinorum ſcri-

pta

pta verſantibus facilè ad manus eſſent in unum locum collecta. Sed jam, his breviter præmonendæ Juventutis gratia præmiſſis, ad promiſſi Operis ſummam accedamus.

SYN-

Digitized by Google

SYNTAGMA

DE

PONDERIBUS ET MENSURIS.

ARGENTEUS Ἀργύριον Græcis, eſt Nummus Hebraicus, de quo ſæpè in ſacra Scriptura fit mentio. Sic Geneſ.37. Joſephus dicitur venditus *viginti argenteis*: & Zachar. cap. 11. habetur: *Et acceperunt triginta argenteos*: ſicut etiam in Evangeliis Dominus narratur venditus *triginta argenteos*. Quod attinet ad ipſius valorem Ribera in 3. Oſeæ ductus autoritate Budæi, & Alciati putat eſſe ejuſdem pretii cum drachma Attica, quæ Julio moderno æquivalet. Alii, ut innuit Cornelius de menſ., & pond. & in cap. 26. Matth. duas drachmas Atticas perpendiſſe contendunt. Cæterùm ut ait Perer. in cap. 20. Geneſ. *Hæc tria, Siclus, Stater, & Argenteus ejuſdem pretii, ac ponderis fuerunt, ideſt quatuor drachmarum*. Siclum fuiſſe talis valoris teſtatur Joſephus lib. 3. Antiq. cap.

cap. 12. ubi ait tales eſſe Siclos apud Judæos, quales apud Græcos Tetradrachmi Attici. Et Philo item Judæus lib. de Decal. aſſerit triginta Siclos eſſe centum viginti Drachmas atticas: & pro quinquaginta Siclis Drachmas ducentas. Idem autem fuiſſe Siclum, ac Staterem diſertè tradit S. Hieronymus in cap.4. Ezechiel. his verbis: *Siclus autem,ideſt ſtater,habet drachmas quatuor*. Argenteum verò idem cum Siclo, & conſequenter cum Statere fuiſſe, colligitur ex Joſepho lib. 7. Antiqu. qui ubi 2. Reg. cap. 18. habetur *Argenteus*, ipſe *Siclum* vertit. Præterà LXX. Interpretes eodem modo loquuntur de Siclo, ac Argenteo, ſiquidem utrumque vocant didrachmum, ut notat Perer. loc. citat. nec proindè ſequitur Argenteum habüiſſe valorem duarum drachmarum, quia didrachmus à LXX. dicitur, nam loquuntur de didrachmo Hebraico, qui fuit Attico duplo major, ut oſtendit Alcaſar. in veſtigat. de menſ. & pond. propoſit. 19. Unde utrum verum eſt: Argenteum fuiſſe Tetradrachmum, & Didrachmum, reſpectu diverſarum drachmarum, ut infrà latiùs, ubi de Drachma agetur. Fuit

ergo

ergo excommuni ſententia *Argenteus* pretio quatuor drachmarum, hoc eſt, ut omnes, qui de hac re ſcripſerunt, cenſent, quatuor Juliorum. Conciliari tamen poterunt omnes prædictæ ſententiæ, ſi, ut ait Alcaſar. loco citat. quemadmodum nunc cuditur moneta, quæ ſemiſſem Julii valet, alia quæ Julium integrum, alia quæ tres; ſic etiam dicamus fuiſſe apud Hebræos Siclum unius drachmæ pondere, alium duarum, alium quatuor: cum, ut ait Arias Montanus apud eundem Alcazar. loc. cit. inventæ fuerint antiquæ monetæ Hebraicæ, aliæ pondere duarum drachmarum, aliæ quatuor. Sed quomodò in ſcriptoribus deprehendi poſſit de quo Siclorum genere loquantur, hoc opus, hic labor eſt. Quarè minor erit errario, ſi cum communi opinione ſentiamus.

Aliquando apud Authores ἀργύρεον, *ſeu* argenteus *pro Mina ſumitur, quæ centum denariorum pretio computabatur, apud quos etiam* dimidium Argenti, *idem eſt ac* dimidium Minæ: *ſcilicet valor quinquaginta drachmarum.* Iidem Scriptores, *inquit Gronovius de pecun. veter. lib. 2. cap. 67.* Minam, quæ centum drachmarum eſt

vocant Argenteum ; ſeu μέγα ἀργύρειον Magnum Argenteum. *Profectò hoc nomine apud Heronem audit*. Μέγα, *ingit*, δὲ ἐστιν ἀργύρειον ὃς ἐκλήθη. ἀργύρειον δηναρείων ἑκατὸν ſed magnus argenteus includit argenteos denarios centum. *Denarium autem pro drachma non tantum omnes uſurpaſſe Græcos Latinoſque Scriptores inferius docet Beverinius. Cæterùm de Argenteo vide, quæ nos inferius ad Siclum* Hebreorum *adnotavimus*.

AS quaſi *Æs* ab *Ære* dictus, fuit genus monetæ Romanæ, primum pondere librali duodecim unciarum libræ noſtrati reſpondentium, ut clarius patebit in V. *Mina*; unde pro eodem accipiebantur hæc nomina *As*, *Libra*, *Pondo*, *Æs*; ut ex antiquorum ſcriptis colligit Budæus, & Cenalis. Fuiſſe autem *Aſſem* à principio librali pondere tradit Dyoniſ. Halicarnaſ. lib. 9., ubi ait: Menenium mulctatum fuiſse duobus millibus Aſſium, *quod eſt numiſma libralis ponderis*. Idem tradit Plutarcus in Camillo, & Plin. lib. 33. cap. 3. ait, *denarium conſtitiſſe decem libris Æris*. Quod *Aſſis* pondus manſit uſque ad tempora primi belli Punici, per an-

nos

nos quadringentos viginti : ante quam ætatem idem erant Decempondo, Decem aſſes, Æs denus, ac Denarius.

At, cum eo tempore ob ſumptus bellicos Reſpublica alieno ære gravaretur, ad illud ſolvendum, ut idem Plinius tradit, *conſtitutum eſt*, ut aſſes ex libralibus *ſextantario pondere ferirentur*, hoc eſt duarum unciarum; hæc enim eſt ſexta pars libræ, qua ratione à Republica *quinque partes lucri facta*. Nam quo ære prius *As* unicus, ſex deinde cudebantur, manente eadem in aſſibus ſextantariis libralis *Aſſis* æſtimatione. Neque hic minuendi *Aſſis* modus ſtetit; nam ſecundò Punico bello Annibale urgente, cum Reſpublica in magnis pecuniæ difficultatibus verſaretur, Q. Fabio Maximo dictatore, *Aſſes* ex duumcialibus, unciales facti, *atque ita Reſpublica dimidium lucrata eſt*: nempè unciam, cum ex duarum unciarum pondere altera eſſet detracta. Tamen, ut ait Plinius, placuit denarium, qui ab initio, habuerat decem *Aſſes* librales, deindè decem ſextantarios, in poſterum ſexdecim uncialibus permutari: atque ita Denarius ex *Decuſſi* factus eſt *decuſſiſexis*, ut ſcribit Vitruv. lib. 2.

 cap.

cap. 1. *In militari tamen ſtipendio*, ut idem Plinius tradit, *denarius ſemper pro decem Aſsibus* datus eſt. Adeo ſeverè militibus habitis, ut nihil utilitatis ex pecuniæ mutatione ſentirent: ſed cum aliis ſex decim *Aſſes* Unciales in ſingulos denarios darentur, ipſi decem tantum perciperent, ut eum Plinii locum interpretatur Lipſius ad lib. 1. Annal. Taciti. Demum Papyria lege iterum *As* minutus, & ab Unciali, ad ſemuncialem redactus, manente tamen pretio prioris *Aſsis*; atque ità factum eſt, ut *Aſſes* ex libralibus ſextantarii, ex ſextantariis unciales, ex uncialibus ſemiunciales evaderent, tanto Reipublicæ lucro, ut ea portione æris, qua prius unus *Aſſis* cudebatur, deindè vigintiquatuor cuderentur. Quod etiam à Principibus hujus temporis fieri videmus, qui in rei Nummariæ penuria, ponderibus ſtantibus, augent pretia monetarum, atque ità ſeſe alieno ære diſſolvunt.

Hunc *Aſſem* Papyrianum manſiſſe in Romana Republica uſque ad Veſpaſiani tempora putat Manutius in Comment. ad 1. orat. Cic. cum Plinius, qui eo tempore vixit, alterius mutationis non meminerit. Illud certum

tum eſt Auguſti ævo aliud fuiſse denarium, aliud decem *Aſses*; quod eſt argumentum fuiſſe adhuc denarium decuſſiſexim, qualis erat Fabianus; & deindè, licet *Aſsis* pondere immutato, Papyrianum fuiſse credibile eſt: vel ſaltem denarium habuiſse *Aſses* duodecim, quod arbitratur Lipſius ad lib. 1. Annal. Taciti. Aliud autem, ut ajebam, Auguſto regnante fuiſse denarium, aliud *Aſses* decem, liquidò conſtat ex Tacito loc. cit. apud quem Milites poſt Auguſti exceſsum in ſeditionem verſi illud inter cætera quærebantur: *Denis in diem aſsibus animam, & corpus extimari*, proindè petere, ut *denarius diurnum ſtipendium foret*. Nam ſi pro eodem eſsent denarius, & *Aſses* decem, ridicula ſanè fuiſset poſtulatio. Quia igitur à tempore ſecundi Punici belli denarius factus erat ſexdecim *Aſsium*, & milites non niſi decem *Aſses* ſtipendii loco acciperent; indè acciderat, ut plus tertia ſtipendii parte fraudarentur, quarè per eum tumultum poſtulabant, ut non denos *Aſses* tantùm, ſed ut denarium, hoc eſt ſexdecim *Aſses*, ſivè duodecim, ut putat Lipſius, reciperent. Cæterum etiam Auguſti ævo

denarium fuiſse decuſſiſexim ducor autoritate Vitruvii, qui tunc ſcribebat, nec alterius denarii mentionem facit, quam denis *Aſsibus*, & Sexdenis conſtantis. Quamvis Lipſii conjectura non ſit ſpernenda: nam cum milites ſolerent Auguſti tempore Aureum menſtruum accipere, hoc eſt denarios vigintiquinque, ipſi verò quærantur *denis aſsibus* in dies animam, & corpus æſtimari, ſequitur eos, ſi menſis dies habeat triginta, trecenteos *Aſses* accepiſse, ex quibus ſi vigintique denarii conficiantur apparebit unicuique denario duodecim *Aſses* reſpondere: nam duodecies vigintiquinque, trecentum efficiunt.

As igitur, ut perſpicuitatis gratia dicta in arctum conferam, fuit primò pars decima denarii uſque ad ſecundum bellum Punicum Fabii maximi Dictatura, quæ incidit in annum Urbis DXXXIII. primùm unius libræ pondere, deindè ſextantis. A Fabii dictatura uſque ad legem Papyriam, *As* fuit denarii pars ſextadecima pondere unciali. A Papyria lege uſque ad Veſpaſianum, ultrà quem non invenitur ulla mutatæ pecuniæ ratio, *As* itidem fuit pars ſextadecima, vel duo-

quin

duodecima denarii, pondere tamen ſemiunciali. Cæterum ſecundum iſtam temporum diverſitatem, immutatis ponderibus, manſit tamen idem pretium: & pro eodem fuere decem Aſſes ſextantarii, ac decem librales: & ſexdecim unciales, ac ſemiunciales ejuſdem valoris fuerunt cum denis libralibus, & ſextantariis, præter quam in militari ſtipendio, in quo, ut ex Plinio diximus, pro eodem habiti ſunt decem Aſſes unciales, & ſemiunciales, ac decem olim *Aſses* librales, & ſextantarii, & in *Aſse* Fabiano, ac Papyriano ſexdecim unciales, vel ſemiunciales.

Itaque cum Juvenis inter legendum Romanas Hiſtorias, incidit in *Aſses*, ac *Denarios*, vel alias monetas in quas, ut proximè dicetur, *Aſsem*, ac *Denarium* dividi placuit, ſolerti animo animadvertendum erit, de quo ævo ſit ſermo. Nam ſi ante Fabium Maximum, idem erunt decem *Aſses*, ac *Denarius*: ſi verò poſt Fabium, & Papyrium, idem erit ſexdecim *Aſses*, ac *Denarius*. Quæ obſervatio neceſſaria eſt ad juſtam æſtimationem inventæ ſummæ faciendam.

Quoniam verò Denarius, ut com-

muni conſenſu omnium ; qui hac de re ſcripſerunt, conſtatque ex antiquis denariis argenteis ad libram appenſis, Julio moderno æqualis eſt, & Regali Hiſpanico: indè colligitur *Aſſem* libralem, & ſextantarium fuiſſe ejuſdem valoris cum decima Julii parte, quæ appellatur *Bajocco*. *Aſſes* verò Fabianos, & Papyrianos fuiſſe ejuſdem valoris cum ſextadecima Julii parte, quæ minor eſt ſolido noſtro Lucenſi: *Aſses* verò Auguſtales fuiſſe duodecimam Julii portionem. Et hoc eſt, quod in re perplexa, afferre potuimus certi, & enucleati.

Miretur autem quiſpiam immane pretium argenti ſupra æs: itaut Aſſis libralis eundem haberet valorem cum hodierno Bajocco *Romano*. *Hic ſciendum eſſe docet Eiſenſchmidus de valor. pecun. Veter. Sect.* 4., *Romanos tunc temporis ære quidem abundaſſe, non autem ſatis argento; quod non minus ac ipſum aurum loco gemmarum habebant. Ex quo minimè videri debet incongruum; ſi denarius, qui primitùs ſeptima unciæ argenti portio erat, ut infra Beverinius ad* Denarium, *decem libris æquabatur: ideſt una argenti portio* 840. *partibus*

tibus æris. *Unde pecuniæ hujus exiſtimatio, ſcilicet Aſſis, non ex argento, ſed ex ære deſumenda eſt. Alioquin ridendum ſanè eſſet Aſſem libralem cum* Bajocco *novello Nummulo ejuſdem metalli æquiparare; qui vix decimam ſextam alterius partem habet in pondere: ac ſi rariùs hodiè æs exiſteret, quàm olim primis poſt conditam Romam ſæculis. Cæterum, ut laudatus Author obſervat, ipſe Aſſis libralis in ſe conſideratus tunc etiam temporis eundem ferè valorem attigerat, quo noſtris temporibus duodecim æris unciæ comparantur. Conſulat Lector quæ tradit P. Bernardus Lamì in Apparatu Biblico lib.* 1. *cap.*15.

Antiqui Aſſes hos numerando exprimere ſolebant per vocem æris: *itaut cum apud eos* deni æris; centum æris; mille æris, &c. *mentio occurrit, Aſſes ſubintelligere debeamus.*

Cum igitur, ut dictum eſt, ab initio *Aſſes* librali pondere cuderentur, ac proindè genus illud monetæ valdè eſſet incommodum ferentibus, placuit illum in alios minores nummos dividere; qui fuere, *Uncia*, quæ unam *Aſſis* partem, ſive unciam, ut no-

nomen ipſum præſert, habebat: *Dextans*, qui duas: *Quadrans*, qui tres: *Triens*, qui quatuor: *Quincux*, qui quinque: *Semiſſis*, qui ſex: *Septux*, qui ſeptem: *Bes*, qui octo: *Dodrans* qui novem: *Dextans*, qui decem: *Deunx*, qui undecim uncias continebat. Quas *Aſſis* partes, ut ait Manutius loc. cit. credibile eſt immutato *Aſſe*, etiam fuiſſe immutatas pro portione; exempli gratia, *Quadrans* cum *As* libralis eſſe deſiit, non fuit amplius trium unciarum, licet fuerit quarta pars *Aſſis* eodem quo prius pretio: in ſextantario *Aſſe* quidem fuit pondere quatuor drachmarum, ſiquidem drachmæ octo unciam conſtituunt. In unciali verò, & ſemiunciali pro portione, ità ut ſemper Quadrans fuerit quarta pars ejus *Aſsis*, cujus erat quadrans; & ſic de cæteris aliis dicendum eſt.

Variis porrò notis ſeriebantur Aſſium partes, ut leviori negotio internoſcerentur. Quandoque in eis I vel L apparent, quæ Aſſem Libralem *eſſe innuebant; quandoque S, qui* Semiſſem. *Sæpiùs globuli quidam cudebantur* oooo, *qui uncias, quibus ſignatus nummus appendebatur demonſtrabant; quorum qui quatuor habebat globulos,*

Triens

Triens *erat ; qui tres* , Quadrans , *&* *qui duo*, Sextans. *Sunt apud me Aſſis uncialis partes , quas ad lancem revocatas earum ſignis reſpondere apprimè inveni : & ſi quid minimum diſtabant , id detrimenti vitio procul dubio adſcribendum* .

Aſſe multiplicato plures nummi percuſſi ex Argento , vel æris argentique miſtura . Nam Duopondius , qui & *Bes* , duos *Aſſes* valebat : *Treſſis*, tres : *Quadruſſis* , quatuor : *Quinarius*, quinque ; qui etiam dictus *Semiſſis*, quod erat dimidium denari , & *Victoriatus* à victoriæ imagine : *Senarius*, ſex : *Septuſſis* , ſeptem : *Octuſſis* , octo: *Nonuſſis* , novem : *Decuſsis* , decem; indè etiam *Vigeſis* , *Trigeſis* , *Centuſsis*, qui , ipſa nominis indicatura pretium ſuum oſtendunt . *Sextertius* verò duos *Aſſes* cum *Semiſſe* valuit : eo tamen tempore , quo denarius decem *Aſsibus* conſtitit . Nam exindè , ut notat Plin. lib. 33. cap. 3. *Sextertius* quaternos *Aſſes* habuit : *Quinarium* verò, ſeu *Victoriatum* octonis placuit æſtimari.

Hic demum in Juventutis gratiam , cui hæc noſtra deſudat induſtria , aſſuere conſtituimus notas illas,

qui-

quibus Romanorum antiquiores, peculiari quadam ratione, æs excurrens per Aſsium partitiones computabant. Cum enim rationem ærariam ad rationem argentei denarii transferrent, & ſummæ non ſemper, ut uſu venit, denariorum numero rotundè finirentur; quidquid erat infra denarium, ideſt habebatur minus ſexdecim Aſsibus; æs excurrens dicebant: idemque non numeraliter per tres ſcilicet, per quatuor, per quinque, aut per quos ſupererant aſſes præſcribebant; ſed eis placuit per ſigna quædam compendii gratia excogitata ſtrictiùs innuere. Tali pacto ſi Mævio dabant denarios centum, & aſſes decem, aſſes illos porpria eorum notâ deſcribebant. Harum ergo notarum tabulam Juvenibus ſtudioſis apponimus: cui interpretationes addimus ab eruditiſsimo Gronovio excogitatas: rationeſque prædictarum Interpretationum, quas doctè admodum proſequitur laudatus Auctor lib. 3. de Pequn. Veterum Ep. 10. ne multi ſimus, apud ipſum videndas, relinquimus.

ЖLXƧƆ,	Den: 60. Ass: 1.
ЖL⁻Ƨ·	Den: 50. Ass: 2.
ЖXX=Ɔ	Den: 20. Ass: 3.
ЖX=⊣·	Den: 10. Ass: 4.
ЖC=-ƧƆ.	Den: 100. Ass: 5.
ЖCC==Ƨ.	Den: 200. Ass: 6.
ЖCCC=-=Ɔ.	Den: 300. Ass: 7.
ЖCCCCS,	Den: 400. Ass. 8.
ЖLISƧƆ	Den: 51. Ass; 9.
ЖXVS-Ƨ·	Den: 15. Ass: 10.
ЖXXV=S=Ɔ	Den: 25. Ass: 11.
ЖXS=-vel SZ	Den: 10. Ass: 12.
ЖXXXS=-ƧƆ·	Den: 30. Ass: 13.
ЖXLS==Ƨ	Den: 40. Ass: 14.
ЖXVS=-Ɔ	Den: 15. Ass: 15.

Et,

Et, ne aliquid prætermiſiſſe videamur, ultra pecuniariam ſignificationem *As* etiam dicitur quæcumque res integra, ſivè continuis, ſivè diſcretis partibus conflata, quam deindè in partes duodecim dividamus. Sic Veteres, exempli gratia, Hæreditatem *Aſsem* appellaverunt, ejuſque partes uncias: ita ut ille Hæres ex *Aſse* diceretur, qui integram hæreditatem acciperet; ille verò ex *Quadrante*, *Beſse*, *Semiſse*, *&c.* qui quartam partem, vel duos Trientes, vel Sexuncias reciperet. Sic Cicerò in Oratione pro Cecina: *Teſtamento facto mulier moritur: facit hæredem ex deunce, & Semuncia Cecinam; ex duabus Sextulis M. Fulcinium libertum ſuperioris viri, Æbutio Sextulam adſpergit.* Quibus verbis ſignificat Cicero, Cecinam inſtitutum fuiſſe hæredem ex unciis undecim, id enim eſt deunx, & præterea ex ſemuncia. Aliam verò ſemunciam, quæ ad *Aſsis* complementum deeſt, in duas partes inæquales diſſectam: dataſque duas ſextulas, hoc eſt duas ſextas unciæ partes, id enim eſt ſextula, Fulcinio; unam verò ſextulam Abutio: tres enim ſextulæ ſemunciam conſtituunt: atque ita totus

As

As conficitur ; quem in tres hæredes Mulier illa diviſit. Eodem ſpectat illud Juvenalis.

Unciolam Proculejus habet, ſed Gilla deuncem

& Suetonius in Cæſare : *Noviſsimo*, inquit, *Teſtamento tres inſtituit hæredes ſororum Nepotes, C. Octavium ex Dodrante. L. Pinarium, & Q. Pedium ex Quadrante*. Quæ partes totum *Aſsem* conficiunt. Dodranti enim, id eſt novem unciis additus Quadrans, tres videlicet unciæ, tria enim quater ducta duodecim efficiunt, habentur unciæ duodecim, nempè *As*. Et lib. 2. Inſtit. tit. de Hæredib. Inſtituen. *Hæreditas plerumque dividitur, in duodecim uncias, quæ Aſsis appellatione continentur. Habent autem, & hæ partes propria nomina, ab uncia uſque ad Aſsem, ut puta hæc : Sexcunx*, ideſt uncia, & dimidia : *Sextans*, ideſt duæ unciæ, nempè ſexta pars *Aſsis* : *Quadrans*, ideſt tres unciæ, nempe, quarta pars *Aſsis*: *Triens*, ideſt quatuor unciæ, nempè tertia pars *Aſsis* : Quincux ideſt quinque unciæ : *Semis*, ideſt ſex unciæ, nempè dimidium *Aſsis* : *Septunx*, ideſt ſeptem unciæ: *Bes*, ideſt octo unciæ, ſeu Binus *Triens*: *Dodrans*, ideſt

ideſt novem unciæ, quaſi demptus quadrans, hoc eſt portio *Aſsis* quadrante minor ad *Aſsis* integritatem. *Dextans*, ideſt decem unciæ, quaſi ſexta parte *Aſse* minor. *Deunx*, hoc eſt undecim unciæ, nempè uncia de *Aſse* dempta. Quibus ad *Aſsis* intelligentiam ſecundum hanc ſignificationem nihil expeditius.

A *SSARIUM* Ἀσσάριον *minutus Nummus & aſsis pars : de quo mentio habetur Matthæ: x. 29.* οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται. Nonne duo paſſeres aſſe veneunt. *Syrus vertit* dipondio *Arab.* quadrante. *Euth.* parvulo Aſſe. *Nec rarò apud Græcos Scriptores poſterioris ævi nummorum, & ponderum nomina interpretantes* Κοδράντης *qui eſt* Quadrans, *& Aſsarium pro eodem ponitur. Euſebius* περὶ σταθμῶν· Ἀσσάριον τὸ οὐγκίας τέταρτον· Κοδράντης οὐγκίας τὸ τέταρτον· Aſſarium uncias quatuor. Quadrans uncias quatuor. *Ex loco autem Sancti Epiphanii colligit Gronovius duplicis eſse generis aſsarium :* Argenteum *ſcilicet, quod vocat* ἀσσάριον τοῦ ἀργύρου Aſſarium argenteum : *&* ἀσσάριον χαλκοῦ · *Ho-*

rum

rum primo drachmæ Atticæ valor tribuit: & ſic juxta Epiphanium Ἑξακισχίλια λεπτὰ ταλάντου ἃ λεπτα καλῆται ἀσσάρια Sextæ milleſimæ talenti partes Aſſaria nominantur. *Alteri decimam oboli partem aſsignat. talique pacto evenit, quod* ἑξήκοντα δὲ ἀσσαρίων ὑπάρχει τὸ δηνάριον Sexaginta vero aſſarios denarius nominetur. *Sicuti enim ſexmillia drachmarum Talentum; ita & ſex obolos denarium habet. Decem autem ſex ducta ſexaginta conficiunt.*

AUREUS, eſt moneta Romana, Meminit illius Suetonius c.4. in Othon. *Quoties*, inquit, *cœna acciperet Princeps, aureos excubanti cohorti viritim dabat*. Et in Domitiano cap. 7.: *Addidit*, inquit, *& quartum ſtipendium militi, aureis ternis*. Sic enim pro *aureos ternos*, legit Lipſ. l. 1. cap. 2. elect. Valor hujus nummi fuit vigintiquinque Juliorum noſtratium, quod apertiſſimè demonſtratur, ex prædicto Suetonii loco in Othone, & in altero Taciti lib. 1. Hiſtor. eandem largitionem Othonis memorantis his verbis: *Quoties Galba apud Othonem*

epularetur , cohorti excubias argenti viritim centanos nummos divideret. Idem ergo *Aureus* , & Nummi centum: ſed centum Nummi nempè ſextertii , ut infra ſuo loco , viginti quinque denarios efficiunt; nam Nummus , ſivè ſextertius eſt quarta parta denarii , ut jam dictum eſt , denarius autem Julio æquivalet , ex jam dictis; ſequitur ergò idem prorsùs eſſe Aureum Nummum , ac Julios vigintiquinque, hoc eſt Aureos modernos Romanos duos , & ſemis. Illud etiam certiſſimum eſt argumentum ad *Aurei* pretium oſtēdendum , quod cum ſtipendium menſtruum militis tres *Aurei* eſſent , ut ex Suetonio vidimus , & diſertiſſimè oſtendit Lipſius loc.cit. & Domitianus quartum addiderit hanc eandem illius Principis beneficientiam Zonaras narrans ait. *Cum ſingulis militibus quinque, & ſeptuaginta drachmas ſolverentur, centum , dari juſſiſse* . Idem ergo centum drachmæ , ac *Aurei* quatuor. Sed drachmæ , ac denarii par cum Julio valor , ut dicetur infrà . Vigintiquinque igitur Juliis *Aurei* Romani pretium ſtetit ; ſiquidem vigintiquinque quater ducta centum efficiunt. Quanquam non eſt argumentis colligen-

pars
li

gendus *Aurei* valor, cum Dio lib. 55. cum apertè tradat, ait enim: *Aureum voco id numiſma, quod vigintiquinque denarios continet, ſic enim noſtrates Aureum accipiunt*. Quandò verò *Aurei* nomen in Hebraicis Hiſtoriis reperitur, ſubintelligenda eſt vox Siclus: erat autem pretium *Aurei* Hebraici Juliorum 48., ut dicemus in v. *Siclus*.

Ægrè ferri poteſt Hotomanni trepidatio, quot ſpecies fuerint aureorum nummorum neſcire fatentis. Quid infelicius? *inquit Gronovius lib. 3. cap.* 15. Species non fuit niſi una quinque & viginti denariorum pretio: & quia nonniſi una fuit non niſi *Aureus* vocabatur. *Nam ſicut argenteorum Nummorum genus Argentei appellari non poſſunt, quia plurium erant ſpecierum apud Romanos; puta Denarii, Victoriati, Sextertii; ita Aurei Nummi cum unius tantum eſſent generis* Aureos *dicebant*. *P. Annatus doctiſſimus ex Recentioribus Auctor in ſuo Apparatu Theologico lib. 2. artic.* 14. *credidit, aliorum aliquot ſententiam ſequutus*, Denarios Aureos *fuiſſe Romanis veteribus, qui tantidem quanti decem argentei ambulabant. Et hæc etiam Villalpandi, Savoti, & Scaligeri*

ligeri ſententia , qui aureum Romanum vocant denarium aureum , *qui tamen nullus Romanis fuit . Et ſi unquam aureorum denariorum uſus aliquis ſuit Romanis , & vere fuit , peregrini fuerunt , neque Romæ excuſi ut vult Gronovius . Cæterum aureorum pretium difficile eſt ad exactam amuſſim revocare ob rationem auri ad argentum variæ mutatam : iſtud enim ad hoc fuit olim ratione pretii ut* 12. *ad* 1, *nunc vero ut* 15 $\frac{1}{2}$ *ad* 1. *ferè. Attamen cum Ducatis hodiernis putat ſic conferri eos poſſe Einſenchmidius. Aureus conſularis pondere æquivalet ducatis* 2 $\frac{3}{8}$ *Imperatorius vero ducatis* 2 $\frac{1}{8}$ *Solidus Conſtantini M. & Succeſſorum ejus convenit cum pondere ducat:* 1 $\frac{1}{3}$. *Conſtans eſt autem apud Authores Aureum apud Romanos vigintiquinque denariis , ſeu centum Sextertiis exiſtimatum fuiſſe . Unde apud Martialem lib. x. Epig.* 24. Aureum vitæ *pro viginti quinque annis legitur: licet alii pro* tribus aureis , areis *legant , & ineptum & frigidum illud ſuos jubeant habere Auctores.*

BES

BES Romanus Nummus, duos Aſſes pendens, quaſi *Binus As*. Quando Aſſes librales erant idem nobis eſt cum ſexta parte Julii: Quando verò denarius conſtabat Aſſibus xvj. cum octava parte Julii: ſiquidem denarius ſexdecim conſtitit Aſſibus. Denarius autem idem eſt cum Julio. Eſt item *Bes* nummus continens duos trientes Aſſis, reſpondens pretio duarum tertiarum partium *Bajocchi*, ut conſtat. Ab eo forſan Veneti nomen Pecuniolæ habent *Beſſo*. Beſſem autem in ſuperiori ſignificatione dictum putat Scaliger in libello de re nummaria quaſi *dueſſem*: ut *duellum* dixere *bellum*; *duonum*, *bonum*:

BIGATI Pecuniæ Romanæ nomen à Bigarum ſculptura ductum: quemadmodum dicimus *Sampetronios*, & *Sammartinos*: ab eorum Divorum effigie nummis impreſſa. Fuerunt hi nummi Argentei, ut Plinius tradit lib. 33. c.3.: *Nota argenti fuere Bigæ*, & *Quadrigæ*, & nos apud Antiquitatis ſtudioſos hujuſmodi nummos argenteos cum Bigis, Quadrigiſque vidimus. Meminit etiam hujus generis nummorum Liv. lib. 3. Belli Punici.

Bigatoſque, inquit, *quingentos Quæſtorem numerare jubet*. Valor horum numinorum incertus eſt, nam Plinio teſte, tam Denarii, quam Quinarii, & Sextertii, Bigarum, Quadrigarumque nota ſignati: quarè niſi conſtet de quo *Bigatorum*, aut *Quadrigatorum* genere Scriptores loquantur, non poterit ſumma colligi. Illud certum eſt *Bigatos Quadrigatoſque*, ſi Denarii fuerunt valuiſſe Julium: ſi Quinarii Julii ſemiſſem: ſi Sextertii quartam Julii partem: Sicuti apud Lucenſes tam dicuntur *Sammartini* argentei illi, quorum quinque Aureum efficiunt, quam illi, quorum tres eundem Aureum conflant.

CALCHUS χαλκος *alio nomine Æreolus dictus, Nummulus Græcorum erat. De ejuſdem valore digladiantur Auctores: quibus tantum non ſemper moris fuit pondera, & ponderum cognomina inter ſe confundere. Ex Diodoro quem ſequitur Savotus lib.* 3. *cap.* 25. Chalcus *eſt ſexta pars obli*. Οβολὸς παρ' Αθηναίοις ἓξ ἐστι χαλκῶν. Obolus apud Athenienſes ſex continet Chalcos: & *eos alibi* ſexageſimas denarii partes *vocat*. *Juxta Cleopatram ac Pollucem lib.*

lib. 9. Calchi *octo obolo obveniunt*. *Iſidoro* Calchus *quarta pars eſt oboli. Dioſcoridi tertia*. *Tot inter varietates quid ſibi ſtatuendum neſcit Eiſenſchmidius*. *At Gronovio ea arridet ſententia*, *quæ obolo octo tribuit* Calchos: *quam tenendam docet lib.* 3. *cap.* 10.

CENTUSSIS fuit nummus Romanus continens centum *Aſſes*. Meminit hujus nummi Perſius ſat. 6.

Et centum Græcos curto Centuſſe licetur.

Et Lucilius Fanniam legem, quæ ſumptum in victu faciendum centum *Aſſibus* taxabat, *Centuſſem* appellabat, ut Macrobius autor eſt lib. 3. Saturn. c. 17. Valor hujus monetæ, quo tempore denis Aſſibus denarii conſtabant, fuit denariorum decem, ac proindè Juliorum totidem. At denario per Fabiam legem ad ſexdecim Aſſes redacto, valorem Centuſſis oportet fuiſſe ſex Juliorum, & dodrantis: nam ad ſex hujuſmodi denarios conficiendos, & tres denarii quartas Centum aſſes requiruntur. At verò Auguſti tempore, cum denarii eſſent ex xij. aſſibus Centuſſis valebat denarios octo, & ter-

tiam ejus partem ; ac proindè Julos totidem.

CISTOPHORUS Κιστοφόρος genus Græcæ pecuniæ quæ apud Rhodios cudebatur: ſic dictus quod in eo Ciſtophori inſculpti, hoc eſt ſacras ciſtas ferentes, quales in ſacris Cereris Eleuſinæ, in Orgiis Bacchi, & in Miſteriis Cibeles, incluſa arcana continentes præferri ſolent, ut ſcribit Cælius lib. 10. c.2. Meminit hujus nummi Cic. Orat. pro domo ſua, & Livius lib. 36. ubi ait ex præda Aſiatica illata in ærarium, *Ciſtophorum trecenta viginti unum millia & ſeptuaginta*. Eodemque libro dicit pariter ab Acilio devictis Ætolis in Ærarium illata *Ciſtophorum ducenta quadraginta octo millia*. Valor *Ciſtophori* fuit paulò minus dimidio denario Romano, ac conſequenter Julio noſtrate. Colligitur id evidenter ex Feſto, qui ait: *Talentum Euboicum conſtare Ciſtophoris ſeptem millibus quingentis, Denariis verò Romanis quatuor millibus*; ex quo apparet quatuor denarios valuiſſe ſeptem *Ciſtophoros*, & ſemis: & conſequenter *Ciſtophori* pretium fuiſſe paulò minus dimidio Julio, qui idem eſt cum denario. *Num-*

Nummos Rhodiorum omnes non Cereris Eleuſinæ Canephoras, ut tradidit Hoſtus lib. 3. cap. 11. & Rhodiginus ex quo Beverinius, ſed ab una facie preferre caput ſolis, ex altera Floris figuram tradidit Eiſenſchmidius. Ex quo flore Nummi denominationem eruditè admodum eruit. Licet enim nonnulli Roſam eum interpretentur, ac Iſaacus Voſſius eundem eſſe Balauſtium, ſeu mali Punici Florem exiſtimet, quod & pluribus teſtatur vir Clar. Spanhemius de uſu, & Præſtant. Numiſm:; attamen rem propriùs introſpectus, Florem eſſe credit, qui a frutice quodam, τῶ κίϛῳ Ciſto *Dioſcoridi dicto, producitur: unde poſtea Nummi nomen enatum. Obſervatque ulterius, quod ſi a κιϛη derivandum eſſet, ſolitâ Græcorum inflexione non κιϛοφόρον, at κιϛηφόρος audiret. Integriores Rhodiorum nummos grana* 47 *pondere aſſequi compertus ſum: & ideo paulo minus quam Romani Julii dimidium valere: quod benè notat Beverinius meus.*

Non credo. Vide meam [illegible]

DARICUS, qui & *Stater Daricus*, fuit Nummus Aureus ſagittarum no-

ta inſculptus, ut teſtatur Plutarcus in Apophtegm. Laconic. à Dario Perſarum Rege percuſſus, à quo & nomen accepit, teſte Herodoto lib. 4. ubi ait: *Darius ex auro quàm potuit purgatiſſimo monetam percuſſit*. Meminit ejuſdem Nummi Xenophon. lib. 1. Expedit. Cyri, ubi ait, ſtipendium militare apud Perſas fuiſſe *Daricum* in ſingulos menſes, quod Cyrus auxit, ut deinceps pro *Darico* acciperet miles *Seſquidaricum menſtruum*. Valor Darici, ut monet Lipſius lib. 7. milit. Rom. Dial. 16., & ad 1. lib. Annal. Tacit., fuit viginti Drachmarum Atticarum, quæ Romano Denario, & noſtrati Julio ſunt pares. Quare duorum Aureorum noſtratum *Daricus* pretium habuit. Videatur Cœl. lib. 10. c. 2. *cui adde Gronovium lib. 3. cap. 7.*

DECUSSIS moneta Romana decem Aſſium valore, quo tempore Aſſes librales erant: at immutato per Fabium Aſſe ſexdecim Aſſibus ſtetit. Auguſti verò tempore XII., ut jam dictum eſt, cum de Aſſe verba fierent. Valor *Decuſſis* eſt Julii moderni: Idem

eſt

eſt *Decuſsis* cum *Denario* de quo jam.

DENARIUS Δηνάριον moneta Romana celeberrima ex Argento: ſic dicta ab initio, quod decem Aſſibus conſtaret: undè & *Decuſsis* nomen habuit: rem ſic Vitruvius teſtatur lib.3. c. 1. *Noſtri primò decem fecerunt antiquum numerum, & in denario decem æreos Aſſes conſtituerunt: & ea re compoſitio Nummi ad hodiernum diem denarii nomen retinet.* Et Plinius l.33.c.3. *Placuit denarius pro decem libris æris.* Sub primum bellum Punicum ob inopiam Reip., ut dictum eſt, Aſſibus duarum unciarum percuſſis, *Denarius* non amplius decem Aſſes, ſed ſexdecim habuit. Undè Vitruv. loc. cit. *Poſtea quoniam animadverterunt utroſque numeros eſſe perfectos, & ſex, & decem, utroſque in unum conjecerunt, & fecerunt perfectiſsimum Decuſsiſexis*, & Plin.loc.cit. *placuitque Denarium ſexdecim Aſsibus permutari*. Denique ſub Auguſto *Denarius* à ſexdecim Aſſibus, ad duodecim redactus eſt, ut ex Lipſio jam dictum eſt. Verùm in his mutationibus manſit ſemper idem pretium,

quod

quod fuit Drachmæ Atticæ reſpondens, ut Budæus cenſet: & Plinius diſertè tradit lib. 21. cap. 34. *Drachma Attica Argentei denarii habet pondus*. Idem etiam colligitur ex aliis Scriptoribus, qui hæc duo *Denarium*, & Drachmam pro eodem ſumunt. Sic ubi Tacitus lib. 1. ait, milites tumultuantes poſtulaſſe *Denarium Diurnum*; Dio de re eadem loquens ponit *Drachmam Diurnam*: & Zonaras pro ſeptuaginta quinque Denariis ponit *ſeptuaginta quinque Drachmas*, ut jam retulimus. Cæterùm, ut obſervat Cenalis Tract. de Menſuris, & Ponderibus, & Agricola item de Ponderibus, fuit diſcrimen aliquod inter *Denarium*, & Drachmam, quia argenti uncia octo Drachmis conſtaret, *Denariis* verò ſeptem: & proindè *Denarius* ſeptima parte major erat Drachma. Cæterum hæc diverſitas, utpotè modica, non admodum curata eſt, atque ità pro eodem uterque Nummus uſurpatur. Quin etiam, ut obſervat Alcaſarius, Drachma à quibuſdam pro ſeptima unciæ parte reputata, ac proindè omninò æqualis *Denario*. Cæterùm Ricciolus lib. 2. Geograph. c. 1. ait, à ſe Parmæ in Muſeo D. Guidonis Torelli

mul-

multos *Denarios* Romanos cum omnibus notis genuinæ antiquitatis ponderatos, eorumque ſingulos Drachmam unam appendiſse, hoc eſt octavam partem unciæ noſtratæ, quam eandem omninò cum antiqua uncia fuiſſe demonſtratur V.*Pondo*. Valor *Denarii*, ut communiter ſentiunt Scriptores, & ex pondere cognitum eſt, appenſis nempe antiquis *Denariis*, idem eſt cum Julio, ac Regali Hiſpanico. Cornel. in cap.14. Matth., & in Tract. de Menſ. & Pond.

Fuſiùs obſervat Gronovius lib. 1. de Pecun. veter. cap. 3. τὰ Denarius, *&* Seſtertius *adſertiva eſſe in re Nummaria: ubi, inquit Salmaſius, omnia ferè vocabula adjectiva pro ſubſtantivis ſunt poſita. Ita* Denarius *ſignificat Nummum Denarium ſic dictum, quod taxaretur Aſsibus libralibus decem, ſeu decem libris æris:* Sextertius *Nummum Sextertium, ſic dictum, quod eſſet extimatione Duopondii, & Semis, ſeu binarum librarum æris, & dimidiatæ, quandiu As libram pondo fuit. Poſtea manſerunt hæc nomina reſpectu ad originem habito: & sì levioribus Nummis æris quatuor aſsibus Sexterrius, ſeſdecim* De-

Denarius cenſeretur.

Denarios ex argento tantum confectos tradit Beverinius, Budeum de Aſſe pluresque alios ſequutus, quibus adnecti poteſt laudatus Gronovius lib.3. cap. 15. negans æreos numquam fuiſſe Denarios. Sed ante argentum percuſſum maſſæ illæ quæ denos æris valerent Decuſſes, *&* Dena æris *vel* Deni æris *appellabantur. At vetuſtioribus temporibus aereum quandoque fuiſſe denarium credidit Pitiſcus in Lexico Antiq: Roman: Tom.2. Eum enim urebat locus Vopiſci in Aureliano cap.* 9. Ipſi ad ſumptus aureos Antonianos Diurnos binos, Argenteos Philippeos minutolos quinquagenos, æris denarios centum. *At Pitiſcus Hotomano Atiquit. Rom. IV. 1. 15. quem, loco citato, latiùs Gronovius perſtrinxerat, plus æquo indulſit, & locus Vopiſci quem laudat, aliter ſe habet ac ipſe legerat. Fateor autem ſub mediis Imperatoribus nummos fuiſſe æreos, qui* minuta, teruncialcs, denarii, ſexterrtii, aſſes, aſſaria, folles, follares *promiſcuè dicerentur, ne in rerum ingenti confuſione, deeſſet & chaos verborum.*

Cæterum ad Denariorum pondus tu-

tutius aſſequendum advertat animo Juvenis, diſtare admodum a denariis vetuſtioribus, quos Conſulares *vocant, recentiores illos ſuccedentibus temporibus cuſos. Sub finem enim principatus Claudii, aut ſaltem circa initia Neronis octavâ parte ponderis, qui tunc cudebantur fuerunt imminuti, ad ſumptum ſeu ad commodum Principis. Quod, & apud eruditos omnes obtinet, & ipsâ patet experientiâ. Ex nonnullis enim conſularibus qui apud me ſunt, ſelectiores, & in quibus nullum apparet detrimenti veſtigium, exactiſsimè appendi, ac omnes ultra* 70 *grana pendere reperi: quinimo quiſdam* 75 *æquare. At illi qui a principatu Neronis uſque ad tempora Septimii Severi, qui primus ex Imperatoribus argenti mixturam loco probi argenti poſuit, cuſi ſunt, vel* 64 *vel* 65 *granis reſpondent: unde eorum octoni numerantur ad unciam, cum ex priorum numero ſepteni eam æquent. Medium vero inter utroſque, incerta tamen ratione, tenent hi, qui ſub Tiberio, & Cajo, quin & ſub initia Claudii prodibant. Scio de mutato Denarii pondere ſententiam non arridere Gronovio, qui eam nullo veteris Auctoris teſti-*

teſtimonio nixam, partim ex Agricolæ hariolatione, partim ex Budæi conjectura ad Plinium lib. 33. cap. 3. enatam dicit. At contra, ipſa ſtat experientia: teſte etiam accuratiſſimo Eiſenſchmidio ſect. 1. cap. 3. Nec miratur nullum hac de re Cæſarum edictum, conſtitutionemve reperiri. Quippe Imperatoribus ſolemne fuit, non ſibi, ſed aliis leges publicas præſcribere; quin potius ſubdole, & clam hujuſmodi ſibi imminuendæ pecuniæ licentiam uſurpare. At pondere Denariorum imminuto pretium ſemper ſtetit. Quod cum Romana quæ nunc ambulat pecunia comparatum Julio reſpondere cum Beverino ſenſimus: addimuſque ex Sardo de Num: Theſauro Antiquit. Roman. Grævii Tom.11.pag. 1722. D. Pitiſco Lexic. Antiquit. Rom. Tom. 2. pag. 24., in Gallia conficere ſolidos 6 denarios 2 Turonenſes; In Flandria 6 ſtauros & paulo plus denariis 8 Turon: In Hiſpania Maravil. fere 65.

Monendum poſtremum inter Conſulares Denarios, nonullos & frequentes quidem occurrere, adulterinos ſcilicet & ſubæratos: qui vel ænei vel ferrei tenuiſſima tantum argenti pelli-

cula

cula ſuperinduuntur : Horum pondus reliquorum ſanè minus : cum quandoque 58 ſeu 59 tantum grana in lance pendeant. De Denarii & Drachmæ æquipollentia vide quæ in ſequenti Additione adnotavimus.

DES idem quod *Bes*; nempe Nummus conſtans duobus Aſſibus, ut jam dictum eſt.

DIPONDIUM, & *Dupondium*, ut nomen ipſum ſonat, & ſcribit Varro, fuit Nummus duorum Aſſium libralium, & idem cum Beſſe, & Deſſe. Meminit illius Cicer. pro Quint. *Si Dupondius tuus ageretur Sex Næv.* & Petron. in Satyr. 2. *Sed præter unum Dipondium, quo deſtinaveramus ciceros, lupinoſque mercari.* Et in Evangelio Lucæ 12. *Nonne duos paſſeres veneunt Dipondio?* Ponitur plerumque, ut viſum eſt, pro pecuniola modici pretii : ejuſque valor fuit quinctæ partis Denarii, ac proindè Julii. Mutato tamen Denario, neceſſe fuit etiam mutari *Dipondium*, quarè cum Denarius ſexdecim Aſſibus conſtaret, opor-

tuit *Dipondium* habuiſſe tres Aſſes, & quinctam ejus partem. At verò Denario ex duodenis aſſibus confecto, oportuit, ut *Dipondius* eſſet quincta pars Denarii, fuiſſe duorum Aſſium, & tertiæ partis ejuſdem, ac minimæ alterius portionis. *Vide quæ diximus in Additionibus ad verb: Pondo.*

DRACHMA celeberrimus Athenienſium Argenteus nummus pondere Drachmali, hoc eſt octavæ partis unciæ, ut nomen ipſum ſonat. Nihil frequentius *Drachmæ* nomine apud Græcos, Latinoſque. Meminit illius Xenophon. in 1. Hellenicon. ubi habet: *Drachmam Atticam*. Item Thucidid. lib. 3. Belli Pelopon. Plutarchus, Dio, Zonaras, & Terent. in Andr.

Vix Drachmis obſonatus eſt decem. Sic etiam in Evang. Matth. *Quæ mulier habens Drachmas decem.*

Drachmæ Atticæ valor idem habetur cum pretio Denarii, ac Julii, ut dictum eſt, traditque Bud. lib. 5. de Aſſe, aliique communiter. Fuit etiam *Drachma* Aurea Attica: quæ decem argenteas continebat, ut col-

li-

ſigit idem Bud. ac proinde Aureo Italico par erat. Fuerunt etiam aliæ *Drachmæ* præter Atticam, ut Hebraica, Allexandria, Æginetica, de quibus agetur V. *Talentum*. A Drachma fit *Didrachma*, quæ erat moneta duarum *Drachmarum*, alio etiam nomine dicta *Siciliquus*, nam *Siciliquus* eſt duarum *Drachmarum* pondus, ſive quarta pars unciæ, ut ait Priſcianus lib. de Pond., & Menſuris, iis verſibus:

Drachmam ſi gemines, aderit quem dicier audis
Siciliquus ....

Fit etiam *Tetracina*, & *Tetradrachmum*, Moneta Quatuor *Drachmarum*, ac eadem proinde cum Siclo, ſeu Statere Hebraico. *Didrachma* verò Hebraicum habuit quatuor *Drachmas* Atticas: *Tetradrachmum* verò octo, ſiquidem *Drachma* Hebraica fuit duplo major Attica: ut in confeſſo eſt apud omnes, qui ſcripſerunt de Ponderibus, ac Menſuris.

Drachmarum argentearum pondus non per ſalebroſas Authorum quæſtiones, ſed per certiſſima experimenta aſſequturus eruditiſſimus Einſchmidius Atticum tetradrachmum integerrimum

æque ac antiquiſſimum in quo nec minimum quidem intertrimenti veſtigium deprehendere licuit fideliſſima lance appendit, eumque grana Pariſienſia 333. æquare cognovit: cujus quarta pars (nam Tetradrachmum quatuor conſtat drachmis) conſtat granis Pariſien: 83$\frac{2}{5}$: *quæ noſtris* 71. 6. *reſpondent. Neque curæ laborique parcens, multa alia Græciæ Numiſmata ad examen revocavit: ex quibus vel idem eruebatur drachmarum pondus, vel ſi leviora erant manifeſta defectus veſtigia apparebant. Cum ergo grana* 83$\frac{2}{5}$ *Pariſienſia, noſtraque, quæ & Medica vocant,* 71. 6. *excedant ſummam eorum, quæ in denario conſulari continentur; hinc manifeſte apparet drachmam Atticam non tantum octavam, ſed etiam ſeptimam antiquæ unciæ Romanæ partem ſenſibiliter excedere. Denario enim, ſeptimæ ſcilicet unciæ parti, reſpondent grana Pariſienſia* 74$\frac{2}{7}$ *noſtra* 63. 45. *Quod a ſe captum experimentum validiſſimis probat conjecturis: tenendumque docet, licet omnes qui de re Nummaria ſcripſerunt contrarium ſentiant. Errorum inde*

ſon-

fontem aperire ſatagens ad denarii varietatem appoſitè recurrit. Drachma enim inſuetum Romanis vetuſtioribus pondus a Galeni tempore apud eos invaluit, cum ſcilicet arctior Romanis cum Græcis intercederet conſuetudo. Cum vero per idem tempus denarius octava ſui parte eſſet imminutus, ut diximus, nihilo ſecius ejuſdem cum Drachma credebatur æquipollentia, quam populari quadam ratione cum denario vetuſtiore, quem Conſularem vocant, æquiparatam olim fuiſſe audierant. Inde turbæ & tricæ Medicorum quoties antecedentium remediorum pondera referebant: quos conciliare & ſolvere facillime poterit, qui ab Auctore prolata probè perpenderit. Nec minorem errandi cauſam dediſſe crederem ego: quod Græci nullum habentes Nummum qui magis quam Drachma Denario conveniret, pro uno utrumque uſurpabant: Drachma *enim pro* Denario, *&* Denarium *pro* Drachma *ambas Authorum paginas implent: licet hic quandoque paulo ponderoſior, quandoque levior haberetur. Singularem autem opinionem, quam contra fere omnes tuetur Author, parciùs aliquis caſtigabit, ſi ſe ad experientiam revocabit. Ad quam*

 pro-

provocandi ſunt, vel qui tales Nummos poſſident, vel quibus ad Nummophylacia inſtructiora liberior patet acceſſus.

MINA, & *Mna Græcis* Μνᾶ idem apud Grecos valet, quod apud Latinos libra, & Pondo. *Mina* Attica priùs habebat Drachmas ſeptuaginta tres. Verùm Solon conſtituit, referente Plutarco in Solone, ut deinceps eſſet Drachmarum centum. Et Plinius lib.21. c.34. *Mina*, inquis, *quam noſtri Minam vocant, pendet Drachmas Atticas centum*; qua propter oportuit *Minam* Atticam fuiſſe Romana libra majorem ſemiuncia; nam, cum Drachma ſit octava pars unciæ, octies duodecim efficiunt nonaginta ſex; ac ſuperſunt quatuor Drachmæ, quæ ſemiunciam efficiunt. Verùm communiter apud Authores utraque libra pro eodem habita, & centum Drachmæ centum Denariis æquatæ, ut etiam vidimus. *Mina* alia fuit argentea: cujus meminit Plautus:

Probati argenti ſexaginta Minæ.

Alia aurea, cujus idem etiam mentionem facit in Mil. Glor.

Er-

Ergo Des Minam aurei nobis . Verùm tam Aurea , quàm argentea centum Drachmis conſtitit : illa Aureis, hoc eſt centum Aureis noſtratibus , ſiquidem Drachma aurea decem argenteas continebat , ut dictum eſt : hæc verò Argenteis, ac proinde Juliis totidem aureis noſtratibus decem : ut ex dictis conſtat .

Mina Hebraica fuit duplo major Attica , ac præterea eam ſuperavit Drachmis quadraginta . Nam cum ſexaginta Sicli *Minam* conſtituerent , ut habetur Ezechiel. 45. : *viginti Sicli , & vigintiquinque , & quindecim Sicli* (ipſi ſunt 60. Sicli) *Mnam faciunt* . Ut Siclus autem eſſet Tetradrachmus , oportuit *Minam* Hebraicam habuiſſe Drachmas Atticas 250. Ex his *Minis* ſexaginta Siclorum , quinquaginta conſtituebant Talentum Hebraicum , quæ Atticis 120. æquivalebant , ut ait Cenalis : ſiquidem , ut probat Villalpandus , & ex eo refert Pineda lib. 5. de rebus Salom. : *Talentum Hebraicum habuit Siclos termille, Drachmas duodecim mille* , *Minas* , de Atticis intellige , *centum vigintiquinque* . Quinquagies autem 240. efficiunt 12000. , quarum Drachmarum nume-

rum 120. *Minas* Atticas efficiunt, adeòque Talentum Hebraicum fuit duplo majus Attico.

Notandum cum Villalpando, Maldonato, Cornelio à Lapide, & Rabbi David, ex hoc loco Ezechielis colligi, fuiſſe apud Hebræos quadruplicem *Minam*. Unam Siclorum 15., aliam 20., Tertiam 25., Quartam verò, quæ has omnes comprehenderet, 60.; easque omnes ſine ullo diſcrimine *Minas*, & *Mnas* appellatas in ſacris literis: quæ obſervatio neceſſaria eſt ad juſtam æſtimationem tenendam aliquorum ponderum Sacræ Scripturæ, quæ per *Minas* afferuntur, queque ſi accipiantur ſecundum *Minam* ſexaginta Siclorum, videntur omninò incredibilia. Sic 3. Regum 10. habetur, Salomonem feciſſe ſtipatoribus ſuis peltas, quarum ſingulæ veſtiebantur trecentis *Minis* auri: quem locum ſi de Minis ſexaginta Siclorum intelligas, erit onus etiam valentiſſimis importabile. At ſi de minori 15. aut 20. Siclorum, vel etiam 25. accipias, robuſti militis pondus habebitur. Cæterùm eas peltas conſtitiſſe Minis trecentis, viginti Siclorum contendunt Villalp., & Cornel. Siquidem di-

dicit Scriptura in eas peltas, quæ fuerunt trecentæ numero, inſumpta ſexcenta ſexaginta ſex talenta. Videatur Villalp. to. 2. lib. 5. diſput. 3. c. 55., & Pineda lib. 5. c.6. de rebus Salom. Qui etiam notat eo cap. 6. §. 8. n. 11. & 12. interdum *Minæ* nomine, Siclum in ſacris Scripturis accipi; ſiquidem peltæ iſtæ, quæ in Regum hiſtoria dicuntur conflatæ ex *Minis* auri 300. 2. Paralip. 9. dicuntur compactæ *Aureis*, hoc eſt, Siclis trecentis. Quæ ſententia erit etiam tolerabilior, atque ita ſingulæ peltæ habuerunt uncias auri 150.; ſiquidem Siclus ſemunciam auri pendat, cum quatuor Drachmis aureis conſtet, quarum octo unciam conſtituunt, ut dictum eſt.

Fuit etiam *Mina* Alexandrina, Babylonica, Æginetica, & aliæ, de quibus dicetur V. Talentum.

Conſonant Beverinio Scriptores omnes, quorum conſenſu Mina Attica fuit centum drachmarum. Fannius

> Accipe prœterea patrio quam nomine Graji
> Μνᾶν vocitant, noſtrique Minam dixere priores
> Centum hæ ſunt drachmæ.

Concinunt Pollux, Suidas, & inter re-

receſtiores Gronovius lib. 3. cap. 4. qui Priſcianum loco corrupto Livii deceptum erudite diſpungit. Minah, Maneh, *a radice* Manah, numeravit eſt Mina Hebraica: *eamque ſexaginta valere ſiclos docet Ioſephus lib.* 14. *Antiq. c.* 12. ἡ δὲ μνᾶ παρ' ἡμῶν ἴσχει λίτρας β' καὶ ἥμισυ Mina apud nos valet libras duas & ſemis 1: *quæ ſunt unciæ triginta*. *Siclo autem competit Semuncia Romana.*

MINUTUM, ut nomen ipſum ſonat, fuit Moneta minimi pretii: de eo dicitur Marc. 12. *duo minuta, quod eſt quadrans*, quibus oſtenditur minuti valor; nam ſi duo minuta Quadrantem Aſſis efficiunt, ergò minutum habet valorem dimidii Quadrantis: quo non pertingit ad pretium integri quatrini Lucenſis, ut conſideranti patebit. Nam ſi As eſt decima, aut ſexdecima, aut duodecima pars Julii, quid erit octava pars ejuſdem Aſſis?

NOCTUA. *Hoc nomine ambulat frequentiſſime apud Scriptores Tetradrachmum Atticum, deſumpto nomine ab Alitis hujus figura cum literis* ΑΘΕ *& ramo olivæ, quam profert ab una parte, occupante alteram capite galeato*

Mi-

Minerva γλαυκῶπις *Honero dicta ob magnos, & caſios oculos: quod in aliquibus Nummis obſervare jucundum eſt. Ejuſdem pretium quatuor drachmæ Atticæ: Semiunciam Romanam dicent, qui a nobis ex Eiſenſchmidio relata ſuperius reſpuunt. Noctuam autẽ Athenienſes & Tarentini, ut patet ex aliquibus eorum Nummis apud me, Minervæ ſacrarunt, eo quod ſapientiæ symbolum ſit. Hinc impoſita eſt columnæ Trajani in nummo Seguini: unumque ego poſſideo Magni Conſtantini in quo Noctua in cippo cum Epigraphe* SAPIENTIÆ PRINCIPIS PROVIDENTISSIMI.

NUMUS, & *Nummus* generatim de omni pecuniarum genere dicitur, ducta voce avocabulo *Numo*, hoc eſt, *à Lege*, quod Pecunia legibus ſit conſtituta, ut ex Ariſt. jam diximus. Verùm apud Latinos idem valet, ac Seſtertium. Cicer. pro Rabir. *Quis eſt tanto popolo, qui bona Rabirii Poſthumi, Nummo Seſtertio, ſibi addici velit.* Et Vitruvius lib. 1. cap. 4. *Nummo ſeſtertio ſingulis Municipibus mancipio dedit.* De ejus valore vide V. *Sextertius.*

OBO-

OBOLUS; *Grecis* ὀβολὸς fuit Nummus, tam Græcis, quàm Hebræis uſitatus: ideo dictus hoc nomine, ut placet Photio apud Cœlium lib. 10. cap. 2., quod Obeliſci imaginem præferret. *Obolus* Atticus fuit ſexta pars Drachmæ, ut ait Euſtatius apud eundem Cœlium loc.cit., nec non Vitruvius lib. 3. c. 1., ac proinde valore ſextæ partis Julii. At vero *Obolus* Hebraicus fuit vigeſima pars Sicli, ut habetur Exod. 20., ubi dicitur: *Siclus viginti obolos habet*. Atqui cum Siclus, ut dictum eſt, quatuor Drachmis conſtiterit, ſequitur *Obolum* Hebraicum fuiſſe majorem Attico, utpotè quincta pars Drachmæ, cum ille ſit ſexta. *Obolus* Atticus dictus eſt etiam *Semiſcrupulus*, ſiquidem duo *Oboli* ſcrupulum efficiunt, ac proinde Drachma tres habet ſcrupulos, ut ſcribit Budæus.

Fuerunt & Oboli Æginæi & Corinthii, quorum unus continebat Atticum unum & preterea ejus beſſem, ſeu duos trientes: de quibus Conſule Gronovium lib. 3. cap. 3. Cæterum omnium minutiſſimum eſſe obolum cenſet Fannius. Nam nihil his obolove minus, majuſve Talento. *At cum*

apud

apud Authores in ſemiobolos, calchos, & lepta *diſtribuatur intelligendum eſt, quod hæc ad pondera magis quam ad Numiſmata ſignata referantur. Vide Grevium in Lucian: Tom. 2. pag.884. Salmas. de mod. uſur. cap. 1. & ſi plura placent Sperling. de Nummis non cuſis cap. 23. Obolum ori mortuorum veteres imponebant, quem pro vectura acciperet Charon. Ariſt. Aun. num. 102. duos fuiſſe memorat.*

Hac te carina Navita annis obſitus
Obolis duobus tranſuehet nigrum Stygia.

Hujus ſuperſtitionis ſplendida veſtigia extant in nummo aereo Niſorum qui eſt apud Goltzium. In ejus una area cernitur ſpica cum litera M. & voce ΟΒΟΛΟΣ: *in altera homo fere nudus, ſcaphæ inſiſtens, & nummum porrigens tanquam vecturæ pretium cum inſcriptione* ΝΙΣΑΙΩΝ. *Pitiſcus Lexic. Antiquit. Roman. tom. 2. pag. 673. B. Porro Nummus hoc Siculis dicebatur* λίτρα. *Hebræis* Gerah: *fuitque ut notat Beverinius vigeſima pars ſicli.*

PHILIPPUS, ſeu *Philippeus*, qui, & *Sta-*

& *Stater Macedonicus*, fuit Aureus Nummus à Philippo Alexandri Magni Patre percuſſus, ab eoque dictus *Philippus*, ſeu *Philippæus*, ut Diodorus eſt author apud Cœlium lib. 10. c. 2., & Jul. Pollux. lib. 9. 6. Meminit hujus nummi Livius lib. 34. ait enim de Quintii triumpho loquens: *Et Philippæi nummi aurei quatuordecim millia quingenti quatuordecim*, & Horat. lib. 2. Epiſt. 1.

Rettulit acceptos regale Numiſma Philippos

& Plaut. in Bacchide

Mille ducentos Pilippos attulimus aureos

ad quem locum ait Lambin.: *Valebat autem Nummus Philippæus aureus duos circiter aureos Gallicos, quod ego ex uno nuper cognovi, quod mihi oſtendit Clemens Teveninus*. Ex quibus *Philippæi* Nummi valor deprehenditur, quem fuiſſe eundem cum valore Darici Stateris, Scriptores conſentiunt. Budæus lib. 4. de Aſſe, ac proinde *Philippæus* habuit Drachmas viginti: qui ſunt duo aurei noſtrates.

PONDO; idem ſonat, ac As, & Li-

Libra. Eſt autem libra notiſſimu pon-
deris genus, partibus duodeci con-
ſtans, quæ Unciæ appellantur. Ma-
gna eſt inter Authores circa ondus
librarum controverſia: nobis ſſiciat
Romanæ, ac Grecæ pondus tuere
ad intellectum Scriptorum utuſque
linguæ. Aſſero igitur Libram oma-
nam duodecim unciis conſtitiſ, quæ
Libram noſtratem Romanam oder-
nam conficiunt, omnino reſpodenti-
bus. Cujus veritatis illud ineluabile
argumentum eſt, à Villalpando, & Al-
caſario allatum, extare adhuc omæ
apud Farneſios Veteres Congio, in
quibus inſcriptum eſt: *Menſuraexa-
cta in Capitolio pondo decem*: quum
uno pluviali aqua repleto, & a Li-
bram ſubtiliſſimè examinato cam
Luca Peto, inventum, eum iſse
ponderis Unciarum noſtarum cum
viginti, quæ ſunt Libræ noſtrat de-
cem. Libra autem Græca fer par
Romanæ fuit, una tantum ſencia
major: ſiquidem octo Drachma Ro-
manam Unciam conficiebant, Lram
verò Drachmæ 96. At vero Mi At-
tica 100. Drachmis conſtabat, a pro-
indè quatuor Drachmis majorem uiſse
oportuit. Verum tamen eſt pr eo-
dm

adverſus privatorum calumnias.

Quandò autem ſermonem de Libra inſtituimus, non injucundum Juveni futurum putavi, ſi ſummatim rerum gravium inter ſe comparationem à Villapando t.3. p.2. lib. 1. c. 7. prop. 16. ſubtiliſſimè, ac diligentiſſimè, ante oculos præponere, quòd etiam ex eodem Villap. præſtiterunt Alcaſ., & Cornelius de Pond. & Menſ. Sumatur igitur Vas, quod capiat decem uncias, aquæ, vini, & aceti, hæc enim tria æqualis ponderis æſtimantur: idem vas capiet olei uncias novem: mellis quindecim: ſtanni ſeptuagintaquinque: ferri octoginta $\frac{12}{87}$ Æris Cuprei nonaginta unam: argenticentumquatuor: plumbi centum ſexdecim, & med.: argenti vivi centumquinquaginta: auri octoginta ſex, & med. Quamquam hæc non ità exactè teneri poſſint, cum pro raritate, & denſitate majori, vel minori ejuſdem metalli, vel liquoris, dari poſſit ponderis inæqualitas: nam ut ait Fannius

Nec merſi puteis latices, nec fonte perenni
Manantes par pondus habent, non denique vina.

licet Plin. l. 31. c. 3. aſſerat aquas: *nullo ferè ponderis momento inter ſe diſtare* : ac Villalpandus loc. cit. dicat: *diſcrimen aquarum in pondere à ſtomacho diſcerni, non à trutina*. Quomodò autem deprehendi poſſit exceſſus iſte liquorum ad invicem abſque eo quod in Statera penderentur, curiosè docent ex Archimede Villalpandus in Ezechiele, Marinus Ghetaldus in Archimede promoto, Joſeph Blancanus in Sphæra lib. 7. c. 6., & Ricciolius lib. 2. cap. 5. Almageſti Novi, hoc pacto. Cum enim gravia deſcendant liquidis immerſa magis, vel minus, ſecundum majórem, vel minorem denſitatem, gravitatemque liquoris; primum ad Libram expendatur aliquod pondus, puta unciarum duodecim, hoc igitur primum in ære appenſum, repertumque pondere unciarum duodecim rurſus ponderetur non in ære, ſed in aqua, deinde vino, mox in oleo, tum in melle, & quot unciis minus deprehendetur pondus illud diverſis liquoribus immerſum, tot unciis gravior erit altero liquor ille in pari quantitate. Nam ſi ex. gr. pondus illud vaſi aquæ ſmmerſum erit unciarum 8., vini autem in eodem

vaſe

vaſe poſitum 7. , vinum ponderabit uncia minus aqua : repleatur idem vas oleo , ſi pondus immerſum erit unciarum 10., oleum erit aqua levius unciis duabus , & ſic deinceps.

Pondo apud Authores ponitur pro Ablativo ſingulari modificante numerum , & ei ſubintelligitur τῶ librarum ; Livius lib. xxii Jam primum omnium ominis cauſa victoriam auream pondo trecentum viginti adferri ad ſe jubet. *Ubi intelliges cum Gronovio* trecentum viginti librarum. *Et aliquando ut hæc omitterent & numerum retinerent , & ex obſoleta inclinatione vocabuli* Pondo *in aliis caſibus τὸ* pondo *exprimerent* bina pondo, ducenta pondo *dicere elegantiùs viſum. Livius idem lib.* xxxi Argenti facti ſignatique decem & octo millia, & trecenta pondo *Quintilianus lib.*1. *Inſt. Orator. cap.* 5. *ait a veteribus dictum etiam* Duepondo *&* Trepondo *pro* Duas pondo , Tres pondo: *intellecto utrobique τῶ* libras *& eliſa litera S : quod apud veteres nonnullos ſolemne erat , ita ut quidam amaverint* Treviros *pro* Treſviros , Vopte, *pro* Voſpte: *ipſo teſte Quintiliano.*

Congius Farneſianus , de quo Be-

verinius, ſpecioſa hac ſuperbit inſcriptione.

IMP. CÆSARE
VESPAS. VI. COS
T. CÆS. AUG. F. IIII.
MENSURÆ
EXACTÆ IN
CAPITOLIO
P. X.

Duas ultimas literas pondo decem *ſignificare extra controverſiam eſt, & ea propter congium indicare quæ eſt decima pars Amphoræ. Eum primum tentavit Lucas Pætus, eumque invenit capere aquæ libras Romanas hodiernas novem cum unciis ſex & ſemiſſe; ſeu uncias* 114 $\frac{1}{2}$ *quapropter exiſtimavit libram Romanam antiquam eſſe noſtra hodierna minorem unciis* 5 $\frac{1}{2}$ *vel grana* 2662. *Sed litem Pæto intendit Villalpandus, eam præcipuè ob cauſam, quod ſtateram, quæ fallax eſt, in examine ponderis adhibuerit, cæteraque haud rectè curaverit. Ipſe verò Villalpandus Apparat. Tom.*3. *pag.* 351. *multis verbis refert coram doctiſ-*

ſimis

ſimis viris eundem congium bilance examinaſſe, aquamque limpidiſſimam in eo contentam libras Romæ nunc uſuales decem rotundè appendiſſe: adeoque unam fuiſſe & veterem & hodiernam Romanorum libram. Huic ſententiæ calculum ſuum addit Beverinius: hallucinatur autem vir doctus, cum eam Lucæ Pæto communem dicit. Haud abſimili cenſura, qua Pætum Villalpandus, Villalpandum excipit Savotus Diſcours ſur les Medall. Antiq. p. 3. Ch. 32. & 38. ejaſdemque obſervationem plurium accuſat: ſumpta maxime occaſione a vitioſa bilance; ut eum, quo ille Pætum, gladio jugalet. Suamque inde ſententiam proferens unciam Romanam antiquam grana Pariſienſia 504. pendere ſtatuit. Cum autem uncia Romana hodierna pendat grana Pariſien. 534. inde eſt quod per Savotum uncia antiqua Romana minor ſit hodierna gran. Pariſ. 30. quæ duodecies ducta efficiunt libram Rom. Antiq. Libra Rom. hodierna minorem gran. Pariſ. 360. His tribus ſeſe ſucceſſivè explodentibus ſupervenit Auxout, qui novam huic experimento locaturus operam fideliſſimo examine compertum habuit aquam,

 quam

quam Congius cæperat eſſe librarum Pariſien. 6 cum unciis 12. groſſ. 7. & granis 48. Unciæ itaque Romanæ antiquæ competunt, juxta illius computum, grana Pariſien. 522. ideoque 12. granis Pariſien. minor hodierna eſt. Sed aquarum natura dubium ſuggerit Eiſenſchmidio, ſi quis unquam alius, in his explorandis religioſiſſimo inſpectori de Ponderib. ſect. 1. cap. 2. Aquam enim fluvialem & pluvialem leviorem eſſe aliquantum fontana, quam Auzoutus adhibuerat, docet: prætereaque omnes liquores a frigore condenſari, a calore verò dilatari certum eſſe dicit: unde hyberno tempore aquæ centeſima ſui parte ponderoſiores repeciuntur, quam æſtate. Quapropter ab hujuſmodi ponderis diverſitate diſcrimina illa emanaſſe opinatur, quæ in Congio Farneſiano diligentiam eruditorum fruſtavere. Cujus inſuper fides ſuſpectam habet; ne ſcilicet a longævitate exeſus non aptè primævo ſtatui congruat. Congio igitur valere juſſo ſeſe ad alia antiquitatis monumenta revocat, & ad Nummos confert. Inter eos vero æreos explodit: cum ex his nihil ſolidi huic experimento conſtrui poſſe judicet. Tum ob diverſita-

tem

tem ponderum in variis Provinciis, quibus jus cudendæ monetæ competebat; tum etiam ob metalli vilitatem, ob quam in accurata nummorum diſpenſatione tempus terere inutile cenſebant veteres. Argenteos, itaque, aureoſque placent, quibus nulla ſane vetuſtioribus facta fuit mutatio; & ob metalli precium ne quid adderent, neve quid peccarent Artifices facillimè forſan obtentum eſt. Horum ergo & plures & integriores appendit conſtantiſſima æque ac laborioſiſſima diligentia, ratumque habuit, cæteroſque una ſecum habere voluit; unciam Romanam veterem granis Pariſien. 520. *reſpondere. Unde ſi virum probatæ ſinceritatis ſequi & nos volumus; ſtatuendum eſt unciam Romanam veterem, minorem eſſe noſtra hac Romana hodierna gran. Pariſ.* 14. *Adeoque cum libra noſtra Romana efficiat grana Pariſien.* 6408. *antiqua Libra Romana reddidiſſet tantum grana Pariſien.*6240. *ideoque eſſet minor illa grana* 168. *ſcilicet nec quidem tertia noſtræ hodiernæ unciæ parte, quæ pendet grana Pariſien. ut diximus* 534. *Tantillo huic ponderi mirum quam inſudavit Eiſenſchmidius: & nos forſan uni,*

 vel

vel alteri, cui minùs placent hujuſmodi ſtudia, cum eo aliquando deſipuiſſe videbimur. At cum eis per nos liceat pacatè vivere, cur nobis per eos non licet arbitratu noſtro inſanire?

Ponderis autem libralis diviſio eadem eſt teſte Mætiano quæ æris: in quas enim partes As dividitur, in has & libra diſpertitur. Rem ſatis notam juvat, tamen hic in Tabula veluti depingere.

As	$\frac{12}{12}$	*unciæ*	12
Deunx	$\frac{11}{12}$	—	11
Dextans	$\frac{5}{6}$	—	10
Dodrans	$\frac{3}{4}$	—	9
Bes	$\frac{2}{7}$	—	8
Septunx	$\frac{7}{12}$	—	7

Se-

Semis	$\frac{1}{2}$	—	6
Quincunx	$\frac{5}{12}$	—	5
Triens	$\frac{1}{3}$	—	4
Quadrans	$\frac{1}{4}$	—	3
Sextans	$\frac{1}{6}$	—	2
Seſcuncia	$\frac{1}{8}$	—	$1\frac{1}{2}$
Vncia	$\frac{1}{12}$	—	1

Vnciæ partes ſunt:

Semuncia	—	$\frac{1}{2}$
Duella	—	$\frac{1}{3}$

Sic

Digitized by Google

Sicilicus $\frac{1}{4}$

Sextula $\frac{1}{6}$

Scripulum $\frac{1}{24}$

Poſtremùm addimus ex Budæo: Non memini me legiſſe ut Latini *Pondo*, aut *Libras* de numerata pecunia dicerent. Nam quod Livius: *argenti pondo, & ſelibras in milites præſtaret*, dixit, ad argentum retuliſſe mihi videtur, quo etiam loquendi modo nunc utimur, cum argenti marcam, vel auri dicimus tantam pecuniam ſignificantes, quanti edicto Principis exiſtimatur. *Colligat hic Juvenis ſtudioſus ex Livio, & Budæo triplex auri, vel argenti genus.* Factum; *ideſt per manus Artificis elaboratum.* Signatum; *quod in Nummis eſt.* Infectum; *quod in maſſa. Vide Iſidorum lib.* XV. *cap.* 17., *cujus teſtimonio reſtituit Gronovius locum Servij depravatum a ſummis viris ad*

L. cum

L. cum aurum. *Cæterum invenio Pitiſcum Lexic. Antiq. Rom. Tom. 2. pag.* 456. *B. Libram priſcis Romanis pro Nummo aereo ſicuti & Siculis ambulaſſe: eamque putat* Aſſem *illum* Libralem, *qui Tarentinis & aliis oræ Italicæ Doricis accolis in uſu fuiſſe conſtat. Erat &* Libra Menſuralis, *de qua nos nonnihil, quando de Menſuris agendum erit. Si plura autem aves, conſule Guilielmum Budæum, Gregorium Agricolam, Lucam Pætum, Leonardium Porcium, Joſephum Scaligerum, Ludovicum Savotum, Johannem Fridericum Gronovium. Hi omnes prolixiora habent de Libra. Nos jam pro inſtituto ſatis.*

QUADRANS, ut jam prædictum erat, quarta pars Aſſis, pendens paulò amplius Quatrino Lucenſi, ut diximus V. *Minutum*; & ex comparatione denarii Romani, cujus *Quadrans* erat pars vel Quadrageſima, dum Aſſes librales erant; vel ſexageſima quarta, dum Unciales; vel quadrageſima octava, dum Denarius habebat aſſes duodecim, apertè colligitur. Hoc nummo perſolvebatur pretium balnea-

ro:

toribus in Thermis publicis : undè Horatius

........*Quadrante lavari*:

& Martialis

De noſtro Matho centies lavetur.

Siquidem præcurſoribus, & ſalutatoribus, è quibus Matho ille, dabatur ſportula centum Quadrantium: unde idem alibi

Centum miſelli jam valete Quadrantes,
Anteambulonis congiarium laſſi.

At Quadrans ultra pretium balnei, unde Balneatores Quadrantarii *audiebant, ſolvebatur etiam in mercedem tranſvectionis : unde eum* Ratitum *dictum putat Varro de ling. Lat.* IV. 7. Merces dicitur a merendo & ære. Hinc vecturæ, quas ſolvebant hi, qui ratibus tranſibant quadrans. Ex eo Lucilius ſcripſit quadrantes Ratiti. *Sed de Lucilii loco aliter quam Varro ſentiunt alii : & quadrantem putant Ratitum dictum*, quod in eo & Triente Ratis fuerit effigies, ut navis in aſſe : *ut verbis loquar Feſti. Cui conſentiunt Voſſ. Lex Etimol. Turneb. Adverſ.* XX. 30. *Dalechamp. in Plinium. Dacer. in Feſtum. Douxa in Lucill. p.* 13. *Eun-*

dem

dem autem eſſe volunt ac Nummus ille quibus puerulis erat ad ludum. Accipe auctoritatem Aurelii, ſeu quis alius Auctor ille eſt, in lib. de Orig. Gent. Rom. Iſtum etiam, *inquit*, uſum ſignandi æris ac monetæ in formam incutiendæ Janus oſtendiſſe traditur, in qua ab una parte caput ejus imprimeretur, alterâ navis, quâ vectus illo erat. Unde aleatores poſito Nummo opertoque, optionem conluſoribus ponunt enunciandi quid putent ſubeſſe caput aut navem, quod nunc vulgo corrumpentes naviandi dicunt. *Medetur huic loco Cl. Muratorius Anecd. Lat. Tom.* 1. *pag.* 124. *& pro* naviandi, Navia *reponit. Huic adde Macrobium lib.* 1. *cap.* 7. *Saturn.* Cum primus Janus aera ſignaret, ſervavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat adductus ex una quidem parte ſui capitis effigies, ex altera vero Navis exprimeretur. As ita fuiſſe ſignatum hodièque intelligitur in aleæ luſu cùm pueri Denarios in ſublime jactantes capita aut navia luſu teſte vetuſtatis exclamant. *Quæ cum de Aſſe videantur dicta quadrantem etiam ſpectare poſſunt, nam hujuſmodi luſus*

ſus

ſus teſte eruditiſſimo Menagio, Modi di dire Italiani, Ratirium *nuncupabant veteres. Hodienum Itali pueri eundem ſervant: vocantque*, giocare a teſta, o arma; *Neapoli*: a teſta, o Croce; *&* *Lucæ*: a Lucca, o Santo. *Cum vero legiſſent aliqui apud Martialem* x.

> Anteambulones, & rogatulos inter
> Centum merebor plumbeos die toto.

dubitarunt an Quadrantem alioſve fortaſſe nummos exigui pretii ex plumbo cudi ſolerent. Sanè Pitiſcus Lexic. Rom. Antiq. Tom. 2. pag. 227. B. id confirmare pergit altero Martialis loco 1. 100. 1.

> Et convivia ſumptuoſiora,
> Toto, quæ ſemel apparas in anno,
> Nigræ ſordibus explices monetæ,
> Et ſeptem veteres tui ſodales
> Conſtemus tibi plumbea ſelibra.

Plumbei etiam Nummi in jocis meminit Plautus caſ. 11. 3. 40.

> Cui homini hodie pecunii nummus non eſt plumbeus. *At fortaſſe eos plumbeos dici placebat, vel quia plumbo admixto conflarentur, vel per contemptum, & ponderis vilitatem.*

SCRU-

SCRUPULUS; qui & *Scriptulum*, & *Scripulum* tertia pars Drachmæ, ſivè unciæ pars vigeſima quarta ponitur pro minima pecuniæ portione; undè Valer. Maxim. lib. 4. *eadem gens nullum antè ſcrupulum habuit*. Et Cicer. ad Attic. lib. 4. Epiſt. 86.: *Neque argenti ſcrupulum eſſe ullum in illa Inſula.*

Quibus adde Fannium.

Scripta tria drachmam faciunt, quo pondere doctis
Argenti facilis ſignatur Nummus Athenis.

Patet hinc Drachmæ Atticæ adſcripta fuiſſe grana ſiliquæ octodecim, nam ante dixerat Fannius idem

Semina ſex alii ſiliquis latitantia curvis
Attribuant ſcripulo.

SEXTERTIUS celeberrimus Romanorum Argenteus Nummus, quippe eo omnes pecuniariæ ſummæ taxatæ. Nihil eo apud Latinos Scriptores frequentius. Tacitus lib. 1. Annal. *Prætoriarum cohortium militibus ſingulis nummum millia: Legionariis autem cohortibus Civium Rom. trecenos Nummos*

vi-

viritim dedit. Idem autem cum *Sextertio* Nummum fuiſſe ſupra oſtendimus. Et lib. 1. Hiſto.: *Bis*, *& vicies millies ſextertium largitionibus Nero effuderat*. Ipſi ſunt *quinquagintaquinque milliones*, inquit ad eum locum Lipſius: & ex pretio, quod mox dicemus, ſupputanti liquebit. Mitto alia Authorum loca, Suetonii, Livii, Ciceronis, & aliorum, quæ vel pueris ſexennibus in manu ſunt. *Sextertius* fuit quarta pars Denarii Romani, dictuſque eſt hoc nomine, quaſi *Semiſtertius*, quod nempè ab initio, cum Denarius decem Aſſibus conſtabat, contineret duos Aſſes, & ſemiſſem tertii. Rem totam aperit Vitruvius lib. 5. cap. 1. *Etiamque quartam ejus* (denarii ſcilicet) *partem*, *quod efficiebatur ex duobus Aſſibus*, *& tertiò ſemiſſe*, *ſextertium vocitaverunt*. Fuiſſe autem *Sextertium* quartam Denarii partem, indè etiam evidenter liquet, quod apud Tacitum, ut ſuprà vidimus, idem ſunt *centum Nummi*, ac apud Suetonium *Aureus*. Oportuit ergo Nummum fuiſſe partem quartam Denarii, cum Aureus conſtaret Denariis vigintiquinque. Conſtabat etiam ex Plinio lib. 33. cap. 3. fuiſſe *Sextertium*

tium quartam partem Denarii : nam cum dixiſſet Denarium ex Decuſſi factum Decuſſiſexim, addit: *placuitque Sextertium quatuor Aſſibus æſtimari*, ut ſcilicet *Sextertium* valorem ſuum retineret, eſſetque, ut antea, quarta pars Denarii, quatuor enim eſt quarta pars ſexdecim . Ex quibus habetur Sextertii pretium fuiſſe quartam Julii partem, nempe undecim quatrinos Lucenſes : Duas Cratias Florentinas: duos Bajocchos Romanos, & Semiſſem. Signantur autem, ut patet apud Scriptores *Sextertii*, hac nota, H-S. Tacit. lib 12. Annal. *Pallanti Prætoria inſignia, & centies quinquagies* H-S. Quod etiam exprimitur in veteri Inſcriptione, cujus etiam meminit Plinius lib.8. Epiſt. 5., ubi legitur: ET CENTIES H-S QUINQUAGIES, & paſſim apud Scriptores hæ notæ occurrunt . Quoties autem huic voci Sextertium H-S , adſcribitur numerale nomen, Decies, Centies, Millies, &c. ſubintelliguntur ſemper, ac ſupplenda ſunt centena millia . Ut autem in promptu ſit ſumma *Sextertiorum*, brevem Abacum appono.

Centum H-S Aurei noſtr. 2. $\frac{1}{2}$

Mille	H-S Aurei noſtr. 25.
Decem millia	H-S Aurei noſtr. 250.
C. millia	H-S Aurei noſtr. 2500.
Decies	H-S Aurei noſtr. 25000.
Centies	H-S Aurei noſtr. 250000.
Millies	H-S Aurei noſt. 2500000.

Ex Varrone de lingua latina IV. 36. colligitur, veteribus aereum fuiſſe Sextertium. Sextertius, *inquit*, quod ſemiſtertius. Dupondius enim & ſemis antiquus ſeſtertius eſt, & veteris conſuetudinis ut retro æra dicerentur, ita ut Semiſtertius, Semiſquartus pronuntiarent. *Sed poſt argentum ſignatum illius uſum obſolevïſſe, & rurſus poſterioribus ſæculis denuo reſtitutum, putat Pitiſcus in Lexico. Suamque animadverſionem firmat loco Epiſtolæ Valeriani editæ ab Vopiſco in Aurel.* Aureliano *legitur*, cui conſulatum detulimus ob paupertatem, quia ille magnus eſt cæteris major, dabis ad editionem Circenſium Aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippos minutolos tria millia, in ære HS quinquagies. *Cauſa verò cur ſeſtertius in veteribus libris ſcribatur HS, vel IIS jam latiùs patet, quam noſtra indigeat expli-*

ca-

catione. Nam duæ lineolæ II Aſſem binum; & S ſemiſſem notat, quod pretium erat Seſtertiorum.

SEXTERTIUM neutro numero habuit ſeſtertios parvos mille, denarios centos vigintiquinque: dictumque eſt hoc nomine, quod duas libras argenti, & ſemiſſem valeret. Colligitur evidenter pretium hujus monetæ, ſiquidem Authores indiſcriminatim ponunt, exempli cauſa, Dena *Seſtertia* pro decem millibus ſeſtertium. Suetonius in Cæſare: *Ludis Laberius eques Romanus mimum ſuum egit, donatuſque quingentis ſeſtertiis, & anulo, ſeſſum in quatuordecim ex Scæna per Orcheſtram tranſiit*. Atqui eandem rem ſic narrat Macrobius lib. 2. Saturn. *Laberium aſperæ libertatis equitem Romanum, Cæſar quingentis millibus invitavit, &c.* Ergo idem erant quingenta H-S, & Quincenta millia H-S. Licet etiam eandem veritatem ex Juvenali adnotare Sat. 14.

.... Mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſanè paribus ſeſtertia libris.

Neque enim mullus potuit eſſe

pondere ſex millium librarum. Fuit igitur librarum ſex, æquavitque libris *Seſtertia*, quià idem *Seſtertia* ſex, quod ſex mille *Seſtertii*; qua de re videndus eſt Covarruv. cap. 4. de Numiſmatis.

Cum autem mille Nummi, ſive *Seſtertii*, ducentos quinquaginta denarios efficerent, ſiquidem ſunt quarta pars denarii, conſequenter *Seſtertium*, utpote conſtans mille *Seſtertiis*, valebat denarios CCL.; ac proinde Julios totidem, noſtrates verò aureos XXV. Ad ſummas ergo recte colligendas ſolerter Juvenis animadvertat: & cum legerit centum *Seſtertia*, Dena *Seſtertia*, Vicena *Seſtertia*, & alia hujuſmodi, ſciat intelligenda eſſe Centum millia, Decem millia, Viginti millia *Seſtertium*. Bud. de Aſse. Quare cum apud nonnullos leget Senatorium Cenſum fuiſse *Octingenta millia H-S*, quem tamèn Auguſtus poſteà *ad duodecies H-S taxavit*, ut Suet. in Aug. c. 41. apud alios verò repe-riet eundem Cenſum fuiſse *Octingenta ſeſtertia*: quemadmodum etiam de Equeſtri cenſu contingit, quem aliqui per quadringenta *Seſtertia* efferunt, ut Plin. l. 33. c. 2., qui de Equeſtri digni-

gnitate loquens ; *Hac de cauſa*, inquit, *conſtitutum , ne cui jus id eſſet , niſi cui ingenuo ipſi , patri , avoque paterno Seſtertia quadringenta Cenſus fuiſſet* : alii verò per quadringenta millia , ut alter Plin. lib. 1. Epiſtolarum: ait enim amicum alloquens : *Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat, quod apud nos Decurio es . Igitur ut te non Decurione ſolum , verùm etiam Equite Romano perfruamur , offero tibi ad implendas Equitis facultates trecenta millia nummum* : pro eodem ſummas illas accipiat , & utrobique Senatoris Romani Cenſum computet viginti aureorum noſtratium millia ; ſecundum verò Auguſti taxationem trecenta millia : Cenſum verò equitum aureorum noſtratium decem millia.

Cur autem numerandi rationem hanc inirent Antiqui fuſius , & doctè proſequitur Gronovius de Pecun. vet. lib. 2. Cap. 2. P. Ciacconius Hiſpanus id non ratione , ſed conſuetudine inductum putat ; ut ſcilicet mutato genere è maſculino in neutrum, multiplicatio per millenarium fieret. Additque apud Caſtellanos hoc idem præſtitum : nam cum dicunt quinientos , ſeſcientos , *intelligunt ſemper per*

Maravedis ; *cum efferunt* quinientas ſejiſcientas *intelligunt ſemper* mil Maravedis. *Scilicet Ciacconius, Cenalis, Scaliger, Snellius, Rualdus, Smithus, Thomaſius negabant ſeſtertium neutro numero ſumptum continere duas libras argenti, & ſemiſſem. At contra eos ſtat Gronovius loc. cit. cap. 6., & multus eſt ut Budæum a doctiſſimorum Virorum cenſuris vindicet, quod mirè conſequitur.*

In apertam ſanè planitiem nobis pateret excurſus, ſi quæ de Romanorum rationibus in numerandis Sextertiariis Authores commenti ſunt, hic in ſummam licet redigere conaremur. At Additionum & Notarum fines execedendi eſſent. Conſulat ergo benevolus Juvenis, Budeum de Aſſe pag. 121. *Porcium de Re pecuniaria cap.* 4. & 5.: *Sperling. de nummis non cuſis cap.* 33.: *Agricolam de Pond. & Temperat. monet.* 11. *pag.* 281. *Erijc. Puteanum*, de *Choquier*, *Salmaſium alioſque. Rem verò totam exhauſiſſe videtur Fr. Gronovius in eruditiſſimo Tractatu de Seſtertiis, cui non pauci ex recentioribus calculum addunt. Docet enim ab Antiquis Romanorum ſummas minores numeratas*

fuiſ-

fuiſſe per Seſtertios Nummos, *quorum ſinguli, ut bene obſervat Beverinius, duos Aſſes & ſemis æris gravis pendebant. Majores vero ſummas per* Seſtertia *ſcilicet* pondera, *vel* Seſtertia Pondo. *Commenti enim fuerant libram nummariam centum Denariorum a ſtathmica & menſurali diverſam, quæ reſponderet minæ Græcorum totidem Drachmis conſtanti. Gronovii, quæ eſt Budæi, aliorumque ſententiam nec laudat nec improbat Eiſenſchmidius, qui ex recentioribus ferè ultimus ſcripſit. Licet enim ex infinitis, dicerem, veterum Scriptorum locis demonſtrari poſſit contra Agricolam, ejuſque ſequaces, ſingulos Seſtertios denarii quartæ parti, ſingula vero ſeſtertia denarii ducentis & quinquaginta fuiſſe æquiparata; nondum ei tamen rationem patere dicit quare genus maſculum milleſimam dumtaxat generis mutati partem denotat, ut & Beverinius noſter docet ex Budæo; cum non ubique τὸ* millia, *commode ſubintelligi poſſint, aliique hic a Gronovii ſententia recedant. Quapropter cum ſi uſpiam hac in re vetuſtorum Codicum fidem deſideret, longe pluris in hoc caſu exiſtimandas ait Inſcrip-*

tiones ; quæ copioſè hujus generis inveniuntur apud Villalpandum, Reineſium, Gruterum, & Sponium. In his dum certæ pecuniæ mentio ſit rariùs Sextertii voces ; ſed ejus loco notam characteriſticam habent HS eſpreſſam, cui ſæpiſſime juncta litera N Nummi nota. Millenarius numerus indicatur ut plurimum virgula jacente *ſuper capite numeri : ſic* $\overline{X}$ *decem millia,* $\overline{CC}$ *ducenta millia ſignificat. Aliquando loco virgulæ additur M nota millenarii. Hæc ille.*

SICILIQUUS, ſive *Siciliçus*, idem cùm Didrachma : vide V. *Drachma*.

SICLUS, qui & *Sicel*, & *Stater*, Nummus Hebraicus quatuor Dracmarum Atticarum valore, idem eſt cum *Argenteo*, ut jam copioſè dictum eſt. Fuit etiam *Siclus* aureus duodecim *Siclorum* argenteorum pretio : quod manifeſtè colligitur ex hiſtoria emptionis Areæ Ornan per David factæ, quæ 2. Reg. cap. 24. ſic exprimitur ; *emit ergo*

ergo David Aream, *& boves argenti Siclis quinquaginta* : at verò eadem 1. Paralipom. cap. 21. ſic effertur: *Dedit ergo David Ornan pro loco Siclos auri juſtiſſimi ponderis ſexcentos*. Ubi monent Villalp. Alcaſar., & Cornel., ut infrà latiùs, primos illos *quinquaginta Siclos* de aureis intelligendos: *ſexcentos* verò de argenteis: undè cum quinquaginta Sicli aurei, ſexcentis argenteis æquivalerent, oportuit ſingulos Siclos aureos duodecim argenteorum Siclorum pretium habuiſse. Ex quo etiam illud liquet, eo tempore aurum habuiſse duodecuplam proportionem ad valorem argenti: quem exceſsum tradit etiam de ſua ætate Plato in Hipparco propè finem. Quare pretium unius aurei *Sicli* fuit Juliorum 48.; cum ſinguli *Sicli* argentei eſsent Tetradrachmis Atticis pares. Memorantur *Sicli* aurei Jud. 8. 25. *mille ſeptingenti aurei Sicli*. Et 3.Reg. 10. *Sexcentos aurei Siclos dedit in laminas Scuti unius*. Illud etiam notandum eſt quoties in ſcripturis *Aureus* dicitur, ut 2. Paralip. 4. *De ſumma ſexcentorum Aureorum, qui in ſingulis baſtis expendebantur*, ſubintelligendum eſse *Siclum*, ut de Argentei

ap-

appellatione monuimus.

Excogitarunt nonnulli ſacrarum literarum Interpretes duplicem *Siclum*, Sacrum, & Communem. Sacro Rabbini tribuunt pretium viginti obolorum, Communi Quadraginta. E contrà verò Pagninus noſter arbitratus eſt ſacrum valere Obolos Quadraginta, Communem viginti. Verùm hæc diſtinctio nec à Philone, nec à Joſepho, aut Hieronymo cognita eſt, proindè paſsim rejicitur; revinciturque ex Scriptura, quæ tàm Sacro quàm Communi *Siclo* viginti Obolos tribuit. Nam Ezech. 15. ubi agitur de *Siclo* Vulgari dicitur: *Siclus viginti obolos habet*: & Exod. 30. ubi de Sacro: *Dabit dimidium Sicli juxta menſuram Templi*: *Siclus autem viginti obolos habet*. Ubi Nota, ſermonem hic eſse de Obolis Hebraicis: Nam *Siclus* habebat obolos Atticos vigintiquatuor: ſiquidèm Obolus eſt ſexta pars Drachmæ, *Siclus* autem habet Drachmas Atticas quatuor.

Argenteorum Siclorum pretium tentavit olim Arias Montanus, ac ex eis unum, quem multis jactat nominibus in Antiquit. Judaic. pag. 126. invenit æquiponderare ſemiunciæ Hiſpaniæ,

niæ, quæ eſt tribus granis hodiernæ Romanæ ponderoſior. Montanum ſubſequitur Villalpandus, qui cum multos eorum appendiſset teſtatur, ſingulos hodiernæ ſemunciæ Romanæ ex æquo reſpondere; ita ut ne minimum quidem hordei, ac frumenti granulum huic, vel illi lanci addi potuerit, quin in eam examen propenderit. Alter a Villalpando Marſenus, argenteum Siclum, quem valde integrum conſtantiſſime fatetur, ejuſdem fere ponderis reperit, nam 339. granor. fuiſse aſserit uno ſcilicet minus ſemuncia Romana hodierna. Sed enormiter ab iiſdem recedit experimentum Eduardi Bernardi quem laudat Eiſenſchmidius. Huic literatiſsimo viro Siclum verum, charactere Samaritico notatum, ſollicite ponderanti, inventum eſt reſpondere mole ſua ſemiunciæ Angliæ hoc eſt granis Pariſien. 351. ideoque ſane graviorem eſse noſtra ſemiuncia, cui ex noſtris computis competunt grana Pariſ. 267. Bernardum excipit Eiſenſchmidius, qui ne nihil in experimentis intentatum relinqueret, altiora placuere conſilia. Sciens enim in Theſauro Nummorum antiquorum Regis Chriſtianiſſimi multos ex utroque metallo

re-

reconditos eſſe nummos hebraicos: voluit & hos in concilium vocare. Ope ergo Amicorum, horum tres aureos, ſex argenteos appendit: ex quorum omnium pondere evincit Siclum Hebraicum ſtatuendum eſſe granorum Pariſ. 268. *quibus reſpondent ex gran. Rom. hodiernis* 241., *uno ſcilicet grano ſemiunciam excedente. Quod tam parum diſtat a pretio, quod ei Beverinius adſcribit, ut idem dici poſſit. Hoc autem addidi ne quid omiſiſſe viderer ſtudioſo Juveni dignum.*

Forma veteris Sicli hæc fuit. Præfert ex una parte vaſculum quod creditur ſignificare urnulam illam, qua manna ſervabatur juxta *arcam fœderis; ex altera parvam virgulam in tres flores deſinentem innuitque virgam Aaronis. Literæ quibus inſcribebatur Sammariticæ erant, quibus ante captivitatem Babylonicam uſos fuiſſe Judæos obſervant eruditi: quæ exprimuntur circa virgam florentem ſunt* Jeruſalem Sancta, *circa vaſculum* ſiclus Iſdraelis.

Quod attinet ad fabellam de duobus ſiclis Sacrum unum, communem alterum, quam aptè ſuggillat Beverinius, & ante ipſum altè radicatam explo-

exploſerat Villalpandus Tom. 3. *l.* 2. *diſp.* 4. *c.* 28. *pag.* 397. , *præcipuè videndus eſt Wilh. Schickardus diſſert. de Num. Hebreor.* §. 13. *pag.* 15. *Confer etiam quæ habet Hottingerus de Num. Hebræorũ pag. m.* 24. *Job. Wlſerus in Schebalim pag.* 3. *& ea quæ habet Abr. Calovius Bibl. Illuſt. pag.* 176. *Quando ergo in ſcriptura ſiclum nunc* ſanctum *ut in exod.* xxx. 13. *nunc* Regium *ut* 2. *Reg.* xiv. 26. *occurrit cave ad duplex Siclorum genus confugias . Ideo enim dicitur Sanctus vel Regius , quod ejus authenticum exemplar publicè in Sanctuaria , & æquiponderans lapis in aula Regis aſſervaretur : quæ eſſent veluti normæ reliquorum per totam Regionem .*

SILIQVA juxta Badæum apud Romanos eſt genus ſatis minimi ponderis tertiam partem oboli , ut diximus , ſextam ſcrupuli & decimam octavam drachmæ conficiens . Siliquæ enim tres faciunt obolum: duo oboli ſcrupulum : tria ſcrupula drachmam octo Drachmæ unciam & duodecim unciæ libram communem.

SO-

SOLIDUS fuit aurea moneta ſextam unciæ Auri partem pendens, unde & *Sextula* dictus, Iſidoro teſte. De aliis *Solidorum* generibus, quæ multa, ac varia fuerunt, videantur Budæus, & Cenalis. Illud ex Caſsiodoro adverto, *Solidum* Gothicis temporibus *Sex millia Denariorum habuiſſe* lib. 1. ep. 10. Variorum. Quare videtur, quod veteribus Talentum, id poſterioribus ſæculis *Solidum* fuiſse.

STATER Στατὴρ Græcis, ſic à Statera dictus, fuit Nummus Hebraicus, tum aureus, tum argenteus. Meminit illius Sacra Scriptura pluribus in locis 1.Reg.: *Inventa eſt in manu mea quarta pars Stateris Argenti*: &: *Inveniens in ore ejus Staterem.* Fuit autem idem cum Siclo, ut jam dictum, ac proinde ejuſdem valoris tam in auro, quàm in argento.

Stateris etiam nomen habuere Aurei Perſici, & Macedonici: illi appellati *Stateres Darici* hi *Philippæi*, & *Alexandræi*, ab eorum Regum imagine: de quorum pretio jam dictum, quod fuit Drachmarum Atticarum viginti; Juliorum totidem.

Sta-

Staterem a Statere dictum recte opinatur Beverinius. Utrumque enim nomen στατὴρ *a verbo* ἱστάναι *quod idem eſt, ac ponderare derivatum, nemo eſt qui non videat. Paulo ponderoſior ſtatere Darici fuit* Stater Cyzicenus, *qui teſte Demoſthene ad Phormionem,* 28. *Drachmas Atticas valebat.*

TALENTUM, Græcis Τάλαντον maximum, ac celeberrimum in re Nummaria, tam ſacris, quàm Prophanis Scriporibus memoratum, non tàm Moneta dicendum eſt, quàm ingens pecuniarum acervus. Fuit autem, ut magnum, ita, & varium; tamen in hac varietate illud commune habuerunt omnia *Talenta*, ut obſervat Alcaſar. ex Africano, & Polluce, quod conſtiterunt ſex millibus Drachmarum ſui generis: nempe Atticum Atticis, Hebraicum Hebraicis, &c. Memorantur autem *Talenta Attica*, *Hebraica*, *Alexandrina*, *Æginetica*, *Ægyptica*, *Babylonica*, *Euboica*, *Syracuſana*, *Rhodia*, de quibus breviter dicendum eſt.

Talentum Atticum; ſic dictum, quod eo Athenienſes utebantur. Meminit illius Cic. 5. Tuſcul. *Cum Legati ab*

ab Alexandro quinquaginta ei Talenta attuliſſent, quæ erat pecunia temporibus illis, Athenis preſertim, maxima. Valor ipſius fuit Minarum Atticarum ſexaginta, ſiquidem conſtabat Drachmis Atticis ſex mille; ſingulæ autem Minæ centum Drachmas habent, ut jam dictum. Quiqus adde auctoritatem Diodori apud Suidam V. Talentum, ubi ait: *Talentum ſexaginta minas, Mina centum Drachmas, Drachma ſex Oblolos, Obolus ſex Æreos, Æreus, ſeptem minuta continet.*

Idem *Talenti Attici* valor colligitur ex Plin. lib. 35. cap. 11. *Talentum Atticum* $\overline{XVI}$. *taxat Marcus Varro* hoc eſt, ut interpretatur Bud. l.4. de Aſſe, Denariis (id enim ſignificat numeralis nota $\overline{X}$. quæ etiam in Denariis vetuſtis, qui adhuc ſuperſunt, ad eorum valorem indicandum, cernitur) ſex mille; idem enim Drachma, & Denariius. Valor ergo *Talenti Attici* Juliorum noſtrorum ſex mille, Aureorum vero ſexcentum.

Fuit etiam ſecundum quoſdam aliud *Atticum Talentum*, quod à Scriptoribus appellatur Magnum, undè Plaut. in Moſtell.

Sex

Sex Talenta magna argenti.
Et Virg. 5.
. . . , Argenti magnum dat ferre Talentum.

Quod dicunt, ut Cerda in hunc Virgilii locum, fuiſſe minarum Atticarum octoginta; Drachmarum octo millium: Verum hoc *magnum Talentum* non fuiſſe majus ſexaginta minis Atticis, evidenter colligitur ex Plauto l. c. ut benè notat Lambinus. Nam cum dicatur ibi domum quandam emptam duobus *Talentis magnis*: & Venditori jam datas *quadraginta minas*: ſubjungitur, ut tota pretii ſumma conficiatur, reſtare *octoginta minas*: quæ ſi cum quadraginta jam ſolutis componantur, centum viginti minas conficiunt; hoc eſt *Talenta Attica* duo: idem ergo *Talentum Atticum*, & *Talentum Magnum*. Quamquam, & his minimè obſtantibus, adhuc affirmari poſſit *Talentum Magnum* habuiſſe Minas quidem ſexaginta, verùm Minas magnas, nempe duplo majores communi: quale enim *Talentum* tales, & Minæ, ex quibus illud componebatur: ſed hoc *Alexandrinum* potiùs, & *Hebraicum*, quàm *Atticum* fuit. Ideò quotieſcumque in libris Græco-

rum, aut Latinorum reperitur *Talentum* ſine alia additione, niſi quid aliud ex rerum ſerie occurrat, pro *Attica* intelligendum eſt, Minarum argenti ſexaginta, Drachmarum Atticarum ſex mille.

Ocni funem torquet Beverinius cum Talentum magnum a parvo ſecare vult, Priſcianum forſan ſequutus, qui primus fabellam hanc adornavit. Quodque mireris, in hac eadem blandienti hæreſi verſatur Pitiſcus in Lexico, a quo etiam magnum parvumque talentum laudatur. Sed talenti parvi nomen omnibus antiquis eſt ignotum, nec uſquam apparet: uti teſtatum facit Gronovius lib. 3. cap. 3. quem tamen in rem ſuam advocat Pitiſcus. Ad loca autem Plauti, Terentii, Virgilii, & ſi quæ alia ſunt, quæ proferantur, reponerem id, quod lepidè habet Eiſenſchmidius. Si enim duo Talentorum genera fingere velimus idem eſse putarem ac ſi ex eo, quod dicitur magnus Elephas concludere deberemus duo eſse Elephantorum genera, parvum alterum, alterum magnum.

Talentum Atticum aureum, quale fuerit, licet ex dictis colligere: nam ſi quodlibet *Talentum* ſexaginta Minis con-

conſtabat, oportuit habuiſſe ſexaginta Minas aureas, Drachmas aureas ſex mille, ac proinde totidem noſtrates aureos. Quod idem de aliis *Talentis* pro portione dicendum erit, Minis argenteis in aureas commutatis, Drachmiſque ſimilitèr, ex argenteis in aureas converſis.

Talentum Hebraicum tam aureum, quàm argenteum, duplo majus Attico fuit. Et quidem unum hujuſmodi dari *Talentum*, quod *Atticum* pondere duplicaret, authores ſunt Vitruvius, Dionyſ. Halicarn., Suidas, & Heſychius, apud Marianam cap.7. de Menſ. & Ponder. Hujus autem generis fuiſſe *Talentum*, quo utuntur Sacræ Scripturæ, teſtatur Joſephus, qui affirmat *Talentum* Scripturæ pendere Minas centum viginti, ut emendat Alcaſar. Atticas ſcilicet, nam Hebraicas habuit 50., ut dictum eſt in V. Mina: deindè univerſi ſacri Interpretes ad cap. 18. Exodi colligunt *Talentum* fuiſſe Siclorum trium millium: atqui Siclus Tetradrachmus fuit, ac proinde *Talentum* oportuit fuiſſe Drachmarum duodecim millium, Attico videlicet duplum. Sic Villalp. tom.8. in Exechiel. Staniſl. opuſc. de

Siclo. Cornel. in cap. 18. Exod. Alcaſar. de Menſ. & Pond. Propoſit. 21. *Talentum* ergo *Hebraicum argenteum*, ſiquidem habuit Drachmas duodecim mille, fuit valoris Aureorum noſtratium mille ducentorum. *Aureum* verò, cum totidem Drachmis aureis conſtiterit, Aureos noſtrates valuiſſe oportebit duodecim mille.

Pro colligendis ſummis pecuniariis Sacræ Scripturæ, notandum eſt cum Alcaſario l. c. Propoſit. 22.: Sæpè in ſacris Literis Auream pecuniam pro argentea poni: ità ut idem ſit, exempli cauſa, decem Auri *Talenta*, ac decem *Talenta* argenti auro appenſa: hoc eſt tanta auri ſumma, quanta conficiat Argenti Talenta decem: ut ſi quis dicat ſe habere trecentos Aſſes aureos, ſignificet ſe habere Aureum Italicum, vulgo *Doppia d'Italia*, cujus pretium eſt triginta Juliorum, qui conficiunt trecentos Aſſes, ſeu *Bajocchos*: habet igitur hic trecentos Aſſes aureos in æſtimatione, & pretio, non in materia. Colligitur apertiſſimè hæc Sacræ Scripturæ phraſis ex duobus Sacræ Scripturæ locis rem eandem narrantibus: nam ubi 2. Reg. cap. 24. dicitur: *Emit ergo*

 Da-

David aream, *&* *boves argenti Siclis quinquaginta*, idem factum ſic exprimitur 1. Paralipom. 21: *dedit ergo David Ornan pro loco*, *Siclos aurei juſtiſſimi ponderis ſexcentos*; nam, ut hæc duo Scripturæ loca ſibi conſentiant, oportet fateri Sacram Scripturam valori ſexcentorum argenteorum Siclorum in auro tribuiſſe appellationem ſexcentorum auri Siclorum; & illos Siclos quinquaginta, qui in ſacra Regum Hiſtoria memorantur, in libris Paralipomenon elatos eſſe per Siclos ſexcentos: ſiquidem quinquaginta aurei Sicli, valent ſexcentos Siclos argenteos: ut Alcazar. loc. cit. & Villalp. tom. 3. in Ezech. Quod cum ita ſit, valdè minuuntur ſummæ quædam incredibiles, quas nonnulli ex ſacris Literis præcipuè computando divitias Salomonis collegerunt: ſi illa tot *Aureorum Talentorum* millia moderata ſupputatione leniamus, ea ad totidem *Talenta argenti* in auro revocando: undè opes à Davide relictæ Salomoni ad Templum ædificandum à maxima illa, & incredibili ſumma millionum biſmille quadrigentorum, revocarentur ad ſummam ingentem quidem, ſed tamen longè minorem centum viginti-

quatuor millionum. Videatur Alcazar. loc. cit. & Cornel. de Menſ. & Pond., qui tamen dicit aliquid plus à Sacra Scriptura requiri.

Variè quidem ſe torquent Interpretes, ut ſummas aliquas in Sacra Scriptura prænotatas, quæque incredibiles apparent, aliquali ratione diminuant; unde aliud atque aliud talenti genus a communi diſcrepans fingunt. At eis egregiè reſpondet Abr. Calovius in Notis ad hunc locum Bibl. Illuſtr. pag. 743. Hunc conſulat Lector: videatque an ad tot vaſa & inſtrumenta, totque parietes laminis aureis obducendos, id fortaſſe requiratur, quod in opulentia Salomonis efferunt nonnulli. In lib. 1. Regum IX. habemus cum claſſe Salomonis advecta eſſe ex Ophir talentorum auri 420., ſed 450. juxta 2. Paralip. VIII. Pretium hoc ſi ex Alcaſarii ſententia computetur minus erit quàm tanti Regis viribus opibuſque conveniat.

Talentum Alexandrinum fuit duplo majus Attico, ac proinde habuit Minas Atticas centum viginti, Drachmas duodecim mille: fuitque par Hebraico. Fuiſſe autem hujuſmodi colli-

ligitur manifeſtè: nam Septuaginta Interpretes, qui in urbe Alexandrina Sacram Scripturam in Græcam linguam tranſtulerunt, ut etiam ſupra obſervavimus, Siclo qui fuit quatuor Drachmarum Atticarum, nomen didrachmi tribuunt, in quo veriſimile eſt, eos ſequutos uſum Regionis, in qua ſcribebant: ubi oportuit viguiſſe Drachmas magnas, nempe Attica duplas, ac proinde Minam itidem magnam, & *Talentum* Minæ par: ſiquidem ſi Drachma Alexandrina fuit Siclo par; Drachma verò eſt pars centeſima, Mina autem pars *Talenti* ſexageſima, oportuit; & *Talentum* Alexandrinum fuiſſe Minarum Atticarum centumviginti, Drachmarum Atticarum duodecim mille: & Aureorum noſtratium mille ducentorum. Quin Feſtus apertè tradit *Talentum Alexandrinum* conſtitiſſe Denariis duodecim millibus, ipſæ ſunt Drachmæ Atticæ totidem. Videatur Alcazar. Propoſit. 19. qui refert ad *Talentum Alexandrinum* ea, quæ de Talento magno ſcribuntur à Vitruvio, Dionyſio Halicar., Heſychio, & Suida.

Talentum Ægineticum, ab incolis Æginæ Jonii maris Inſulæ dictum,

habuit, ſecundum *Talenti* legem, Drachmas Ægineticas, quas Athenienſes craſſas appellabant, ut ſcribit Bud. lib. 4. de Aſſe, ſex mille, Atticas decem mille: ſiquidem Drachma Æginetica, ut omnes conſentiunt apud Mariana c. 7. de Pond., & Menſ., pendebat decem obolos Atticos, cum Attica ſex obolis conſtaret; ac proinde erat Attica major $\frac{2}{3}$; undè ſequitur fuiſſe valoris noſtratium Aureorum mille.

Talentum Ægyptium, ut Plin. lib. 33. cap. 3. ex Varrone tradit, *pendebat octoginta pondo*: igitur fuit valoris octoginta Minarum Atticarum, illæ enim Romanæ libræ pares habitæ, Drachmarum Atticarum octomillium, Aureorum noſtratium octingentorum. Meminit *Ægyptii Talenti* Appian. in Proem. Hiſt. Libycæ, ubi ſummam Romanæ potentiæ, ut erat illa ætate, nempe Hadriano Principe, recenſens ait: illos habuiſſe pecunias in uſus bellicos comparatas *ad ſeptuagintaquinque millia Talentorum Ægiptiorum*, qui ſunt Aureorum noſtratium milliones centumviginti, ſi hæc *Talenta* erant Argentea; ſi verò Aurea,

rea, milliones ſexcentos, ut computat Perer. lib. 8. comment. in Daniel. Siquidem cum *Talentum* quodlibet Drachmas Aureas haberet octomille, totidem Aureos noſtrates pendebat. Septuagies autem quinquies, octies millies, efficiunt ſexcentos Aureorum milliones, ut computanti patebit. Veroſimilius autem eſt Romanam potentiam non ignorantibus de Aureis *Talentis* dici: nam & ita magis cæteris aliis, quæ Appianus ibi narrat, nempe tunc temporis habuiſſe Romanos ducenta millia peditum, quadraginta millia equitum, trecentos Elephantos, tria millia curruum, armorum in ſupplementum trecenta millia, Navium duo millia, Triremes mille, & quingentas, magnas verò Naves proris, puppibuſque aureis in oſtentationem Romanæ Majeſtatis, & uſum Imperatorum octoginta, cum navalibus inſtrumentis ad armandum Navium numerum duplo majorem, his inquam magis numerus ille ſexcentorum millionum conſentit: quæ parergi loco ſint dicta.

Talentum Babylonicum, ut ſcribit Herodotus lib. 3., conſtitit Minis Euboicis ſeptuaginta. Cum autem

Mi-

Mina Euboica ſit minor Attica: nam *Talentum Euboicum*, ut inquit Feſtus, valet *Denarios Romanos quater mille*, ac proinde Minas Atticas quadraginta; ſequitur ſeptuaginta Minas Euboicas idem fuiſſe cum Minis Atticis quadraginta ſex, & $\frac{1}{6}$, hoc eſt unciis duabus, ſeu Drachmis ſexdecim per regulam auream trium. Undè *Talentum Babylonicum* fuiſſe convincitur valoris Drachmarum Atticarum quatuor millium ſexcentarum ſexdecim: Aureorum verò noſtratum quadrigentorum ſexaginta unius, ac $\frac{6}{10}$. Hujus Talenti pondere ſtatuiſſe Darium Hyſtaſpſis Regem Perſarum, ut à populis qui argentum pendere regio debebant Ærario, tributa ſolverentur, tradit idem Herodotus loc. cit., qui etiam ait, eum Regem illo nomine malè audiſſe, appellatumque Capelum, hoc eſt Inſtitorem, ſive Mercatorem.

Talentum Euboicum, ut jam dictum eſt, valebat Denarios quater mille: proinde Aureos noſtrates quadrigentos. Meminit præter Herodotum lib. 3. *Talenti Euboici* etiam Livius lib. 37., ubi ait mulctam à Romanis

An-

Antiocho dictam *quindecim millia Talentum Euboicorum*.

Talentum Syracuſanum, quo Syracuſani videlicet utebantur, ſecundum nonnullos habuit uncias Romanas trecentas ſeptuaginta quinque. Suidas verò V. Talentum, ait; Talentum quo olim Siculi utebantur habuiſſe Minas Atticas vigintiquatuor; illud verò quo ſuo tempore utebantur habuiſſe duodecim. Undè primum valebat Drachmis Atticis duabus mille, & quadrigentis: ſecundum mille ducentis.

Talentum Rhodium ſic appellatum, quod in uſu eſſet apud Rhodios, quod etiam Ciſtophorum dictum eſt, quod nummis Ciſtophoris computaretur, habuit Minas Rhodias ſexaginta, Atticas verò ſecundum Cenalem Minas quadraginta quinque, Drachmas quater milla quingenta, Denarios Romanos totidem.

Quod autem de *Talentis Argenteis* dictum eſt; idem de *Aureis* dicendum: ſingula nempe conſtitiſſe ſexaginta Minis aureis ſui generis, Attica videlicet Atticis, Æginetica Ægineticis, & ſic de cæteris; Drachmis verò ſex millibus, cum ſingulæ

Mi-

Minæ Drachmas centum contineant: quod, & ſuperius præfati ſumus.

TERUNCIUS Nummus Romanus, ſic dictus, quod eo tempore, quo Aſſis libralis erat, tres uncias contineret, ac proinde quarta pars illius eſſet: undè & *Quadrans* etiam appellatus. Immutato tamen pondere Aſſis, & ipſum diminutum oportuit: retinuit tamen, ut quarta eſſet Aſſis portio. Ponitur pro pecunia minimi pretii. Cic. lib. 3. de Finib., *at in pecuniis*, inquit, *Craſſi Teruntii acceſſio*: & Plaut. in Captiv.

Neque ridiculos jam Teruncii faciunt. Pretium ipſius eſt quartæ partis *Bajocchi* Romani; nempe unius quatrini, & quartæ partis ejuſdem.

TETRACINA idem cum *Tetradrachmo*.

TETRADRACHMUS Monetæ Atticæ, atque Hebraicæ nomen, ſic dictus, quod quatuor Drachmas penderet, *Atticus* quatuor Atticas, *Hebrai-*

braicus quatuor Hebraicas duplo Atticis majores. *Atticus* valebat quatuor denarios Romanos. Variat tamen Livius lib. 34., qui ait *Tetradrachmi* pretium eſſe trium ferè Denariorum: *ſignati argenti octoginta quatuor millia fuere Atticorum, Tetradrachmum vocant; trium ferè Denariorum in ſingulis argenti eſt pondus.* Fortè mendum irrepſit, & nota una numeralis detracta, cum priùs diceret *IIII. ferè Denoriorum*: hoc enim verum eſt, nam, ut ſupra vidimus, Denarius major fuit Drachma parte ſeptima: undè quatuor Drachmas oportuit exceſſiſſe tres Denarios, & fere ad quatuor acceſſiſſe. Verùm, ut jam notavimus, pro eodem habiti Denarius, & Drachma.

VICTORIATVS Nummus Romanus, de quo ſic Plinius lib. 33.c.3. *Qui nunc Victoriatus appellatur, Lege Clodia percuſſus eſt. Anteà enim hic Nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur. Eſt autem ſignatus Victoria, & indè nomen.* Ubi notandum eſt obiter, poſſe Nummos loco mercis diſtrahi, quemadmodum his temporibus

bus fieri videmus in Argenteis Denariis Gallicis, qui ob Regis Ludovici imaginem appellantur *Luigini*, quos magno compendio apud Turcas vendunt Mercatores: cum barbara illa gens ex eis torques fœminis intexere, equorumque phaleris, loco bullarum infigere gaudeat. Meminit Nummi Victoriati Quintilian. lib. 6. c. 4. *dicente*, inquit, *quodam Victoriato ſe uno in Sicilia quinque pedes longam murenam emiſſe*: Tullius quoque in oratione pro Fontejo, & Livius lib. 41. de C. Claudii triumpho loquens, *Tulit*, inquit, *in eo triumpho Denarium CCCVII. millia, & Victoriatum LXXXV millia DCCII*: ex quibus patet *Victoriatos* fuiſſe diverſos à Denariis. Quis autem fuerit eorum valor; Cenalis ait fuiſſe Aſſium quinque: idemque proinde *Victoriatum* extitiſſe cum Quinario; ac propterea dimidium Denarium valuiſſe, noſtrique Julii dimidium.

Hæc breviter dixiſſe ſufficiat de Re Nummaria, quam initio præfati ſumus incredibiliter controverſam, ac proinde perplexam admodum, & obſcuram: Nos expeditam rationem ſequuti ſumus omiſſis diſputationibus; ita

ita tamen ut ſubindè argumenta inſerta ſint; nec quicquam ſinè magnorum Virorum authoritate definitum. Quorum libros, ut eos, quibus à ſummo prelegere otium erit, operæ non pigebit; ita apud occupatos, & ſtudiorum compendia, certa tamen, & tuta quærentes, laboris noſtri gratiam non dubito valituram.

Digitized by Google

QUONIAM Ponderibus valdè ſunt affines Menſuræ, ideò uſus obtinuit, ut eorum Tractatio conjungatur. Fecerunt hoc ex Antiquis quamplures, ut Galenus, Priſcianus, Julius Pollux, Fannius, & alii: ex Nuperis verò non minus multi eximia ſubtilitate, ut Villalpandus, Alcaſarius, Cornelius, Mariana, Lucas Petus, Cenalis, & his omnibus antiquior Budæus in libris de Aſſe: quare ne ab eorum veſtigiis aberremus, pauca etiam de Menſuris delibare viſum eſt, tam de iis, quæ arida, & liquida, quàm quæ longitudines, latitudineſque metiuntur, eodem ordine quem agendo de Ponderibus ſervavimus.

Digitized by Google

DE MENSURIS

PARS SECUNDA.

De Menſuris Liquidorum, & Aridorum, &c.

ILLUD in primis ſciendum eſt; cum rerum pondus in pari quantitate molis pro ratione materiæ ſit inæquale, menſuras omnes æſtimandas eſſe ſecundum capacitatem aquæ, quam continere poſſunt; quod idem de vino, & aceto dicendum eſt, quos liquores ejuſdem ferè eſſe ponderis experientia docuit: quarè amphoram ſive aqua impleam, ſive frumento, ſive farina, ſive auro, quoad ambitum, & capacitatem tantumdem capiet, nempe pedem Romanum cubicum, hoc eſt ſecundum omnes dimenſiones, latitudinis, longitudinis, & profunditatis, aquæ, frumenti, farinæ, auri: ſed inæqualis erit in pondere, ſecundum inæqualitatem ponderis materiæ, quæ ſecundum majorem, vel minorem raritatem, aut denſitatem

 ma-

major eſt, vel minor. Undè vas, quod capiet libram aquæ, idem ſi auro impleatur continebit libras auri 18 $\frac{1}{4}$, hæc enim eſt proportio auri ad aquam, nempe 18 $\frac{1}{4}$ ad unum, & ſic de cæteris pro portione. His generatim præmiſſis, jam ſingulares menſuras explicemus.

ACHANA Αχάνη *Menſura Perſica, teſte Ariſtotele, capiebat Medimnos Atticos* 45. *Medimnus autem Atticus habebat Modios Romanos ſex, de quibus infra. Alia autem eſt* Achana, *frumenti menſura in Boeotia, que capit Medimnum unum apud Heſychium.*

ADDIX Αδδιξ *tum Heſychio tum Scholiaſtæ Homeri Odyſs.* τ, *menſura eſt quatuor Choenicum, ideſt unciarum* 100. *juxta Beverinium, cui Choenix communis habet uncias aquæ vinique* 25., *juxta Cenalem vero* 120., *nam ei Choenix uncias triginta capit.*

ACE-

ACETABULUM menſuræ genus, de qua Cato c. 107. de Re Ruſt.: *Dimidium Acetabuli in caliculum novam indito*; & Plinius l. 21. c. 34. *Cum Acetabuli menſura dicitur, ſignificat Heminæ quartam partem*: erat autem Hemina, quæ & Cotyla, dimidium Sextarii, qui continet uncias aquæ viginti; conſequenter Hemina continet decem, *Acetabulum* verò cum ſit quarta pars Heminæ, habebit aquæ uncias 2. & med.

ALABASTRUM Ἀλάβαστρον, *cujus fit mentio Marc. XIV. 3. Luc. VII. 37. Epiphanio eſt ſextarii dimidium, ideſt aquæ vinique unc.* 10. *olei vero 9. Aliis Menſura non eſt ſed vas turbinatum ſine anſulis: cujus ſupera pars, qua vas tegebatur, in ſimilitudinem roſei corymbi formata fuit, qui uniones in pyrum efformabat. Ab imo inchoatum vas paullulum creſcebat ac ſurgebat in acumen, formam pyramidalem non quadratam ſed turbinatam retinendo: ut quoties quis ungi vellet vaſe inverſo ſublatoque inſtrumento metallico ad modum cochleæ, quod torcular fortaße dici*

 poſſit

Digitized by Google

poſſit, *&* *vernaculè* la vite, *indè ſubtiliter ſtillans unguentum quocumq. vellet*, *per corporis membra deferebatur. Vide Pitiſcum in Lexico*.

AMPHORA ſic appellata, quod duas anſas haberet, quo ferri faciliùs poſſet, celeberrima eſt tam Romanorum, quàm Græcorum Menſura. Meminit Amphoræ Sacra Scriptura 1. Reg. 1. *Tribus modiis farinæ*, *& Amphora vini*, & Zach. 5. Hæc eſt *Amphora egrediens*, & Lucæ 22. *Amphoram aquæ portans*. Apud prophanos autem tam Græcos, quàm Latinos paſſim Amphora nominatur. Dioſcorid. lib. 7. cap. 63. Plinius lib. 35. c. 2. Q. *Coponium invenimus damnatum*, *quia vini Amphoram dediſſet dono ei*, *cujus ſuffragii latio erat*: & Cicero pro Fontejo ait, *Titurium Tholoſæ quaternos Denarios in ſingulas Amphoras portorii nomine exegiſſe*: & Martial:

Amphora vigeſſis, *modius datur ære quaterno*.

Amphora Romana fuit, ut Budeus lib. 5. de Aſſe, Cenalis, & cæteri omnes, qui de Menſuris ſcripſerunt, vas

per

per omnes ſui partes longitudinem Pedis Romani habens. Fiat enim area quadrata per omnes partes habens Romanum pedem; atque huic areæ in altitudinem pedis item Romani ſuperponatur à quatuor lateribus quadrata alia ſuperficies, fiet Cubus ex omni ſui parte Romanum pedem quadratum habens, qui ſi vacuus erit, ipſa eſt *Amphora Romana*, quam deſcribimus. Hanc *Amphoræ* figuram expreſſit Fannius his verſibus:

Pes longo ſpatio, latoque notetur in anglo:
Angulus ut par ſit, quem claudit linea triplex,
Quatuor ex quadris medium cingatur inane,
Amphora fit cubus, quem ne violare liceret,
Sacravere Jovi Tarpejo in monte Quirites.

Quid autem in ſecundo carmine ſit *linea triplex* exponit Bud. lib. 5. de Aſſe, nempe ait eſſe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Ab hac autem Romani pedis quadratura, appellata eſt *Amphora Quadrantal*: undè Feſtus: *Quadrantal antiqui vocabant Amphoram, quod vas pedis qua-*

 drati

drati octo & quadraginta Sextarios capit. Per quæ planum fit, quid per illa ſignificetur quibus vinoſam anum carpit quidam apud Plautum in Curcul.

. . . . *modica eſt*
Capit Quadrantal,

Hoc eſt vini *Amphoram*. Itemque cujus capacitatis ſit vas illud, quod parari jubet Cato c. 10. de Re Ruſtic.: *Ahenum aliud, quod capiat Quadrantalia decem*, nempe decem *Amphoras*. Pedis autem Romani, ex cujus cubica quadratura conſtabat Amphora, hanc ex Luca Peto lib. de Vet. Menſuris, ex Villalpando tom. 3. in Ezechiel., & Ricciolio tom. 1. lib. 2. cap. 7. Almag. Novi, menſuram accepimus, quæ in duobus Æneis Congiis Romæ in ædibus Farneſiorum impreſſa cernitur: ut longitudo A B hic deſcripta, ſit ejus pars ſexta, hoc eſt Romani pedis unciæ duæ. Vid. fig. 1.

Hoc igitur vas ex Romano pede quaquaverſus quadrato in morem Cubi, ſeu luſoriæ teſſeræ excavatæ, continebat libras Romanas aquæ octoginta; frumenti verò ſexaginta, ut omnes conveniunt. Colligitur ex Feſto, qui Plebiſcitum antiquum in hæc

verba refert: *Uti Quadrantal ad vini octoginta pondo ſiet. Congius vini decem pondo is ſiet. Sex Sextarii Congius ſiet, vini duodequinquaginta Sextarii Quadrantal ſiet vini*. Et re experta cognitum eſt. Qua menſura conſtituta, facilè cæterarum quoque Romanarum menſurarum capacitas deprehenditur: ſiquidem *Amphora* duabus Urnis conſtabat: Urna quatuor Congiis: Congius Sextariis ſex: Sextarius duabus Heminis, vel Cotylis; Quartariis quatuor, Acetabulis octo; Cyathis duodecim. Item Culeus continebat Amphoras viginti; Medimnus duas; Modius tertia parte *Amphoræ* conſtabat: undè ſatis expeditè habetur omnium Romanarum Menſurarum ratio, quam tamen perſpicuitatis gratia explicatiùs exequemur.

Illud etiam ſcitu dignum eſt; quod evidenti ex Mathematica patet demonſtratione: cum Pes Romanus Cubicus *Amphoram* capiat, nempe libras aquæ 80., ſi conficiatur Cubus, cujus latus duos habeat Pedes Romanos continebit octo *Amphoras*, libras verò aquæ 340. Si autem latus habeat tres Pedes, Vas continebit *Amphoras* 27. ſi quatuor, 64.; ſi quinque, 125.

 Si

Si ſex, *Amphoras* 216. Si verò decem Pedes, capiet Cubus *Amphoras* mille. Videatur Alcazar. de Menſ., & Pond. propoſ.3. & 4.

Sic etiam per diminutionem retrocedendo; ſi ut *Amphora* conficitur ex Pede Cubico, ita etiam conficiatur vas Cubicum, cujus latus ſit Semipedis Romani, vas illud non continebit, niſi octavam *Amphoræ* partem, nempe Congium, & ſic de cæteris proportione dicendum.

Et quoniam de *Amphora Romana* loquimur, illud ad cognitionem antiquitatis Nobili Juveni in mentem revoco, quod tradit Livius lib. 1. Belli Punici: nempe ſuaſore C. Flaminio Q. Claudium Tribunum legem tuliſſe (quoniam Senatores Mercaturam agere, ac negotiari inſtituerant) *ne quis Senator, quive Senatoris pater fuiſſet, maritimam Navem, quæ pluſquam trecentarum Amphorarum eſſet, haberi: id ſatis viſum ad fructus ex agris vectandos, quæſtus omnis Patribus indecorum viſus*: magna tamen Nobilitatis contentione, & in Flaminium invidia, ut notat Livius.

Amphora Græca communis Ἀμφορεὺς quam & Metretam appellabant, fuit ter-

tertia parte major *Amphora Romana*: nam Galenus lib. de Pond., & Menſur. Cleopatra item de Pond., & Menſ. aſſerunt *Amphoram*, ſeu *Metretam habere ſextarios, ſeptuaginta duos*. Atqui Amphora Romana conſtabat Sextariis quadraginta octo, ut dictum eſt, nam habebat Congios octo, ſinguli autem Congii Sextarios ſex: ſi autem ad quadraginta octo adjicias 24., habetur 72. Ergo *Metreta*, ſive *Amphora Attica* erat tertia parte amplior *Romana*: nam 24. eſt tertia pars 72. Fannius quoque affirmat, *Atticam Amphoram* habuiſſe tres Urnas, cum Romana duas tantum haberet.

Amphora præcipua Menſura, cæterarumq. norma fuit: & vas olim erat cubicum, cujus ſingula latera, ut bene Beverinius, pedem Romanum æquabant: capiebatque aquæ vel vini, (nam hæc ἰσοστάσια a veteribus credebantur) Pondo Romani octoginta. Ex hoc autem aquæ vinique pondere comprehendet ſtudioſus quiſque, uſuadem potius, quam vere geometricam fuiſſe apud Romanos Græcoſque Amphoram. Amphora enim geometrica debet habere numerum ex cubica multiplicatione: veluti ſi ita loquerer. Duo-

decim

decim unciæ libram conſtituunt. Duodecies vero duodecim quadratum numerum reddunt, & eſt centum quadraginta quatuor: quem ſi per duodecim rurſus efferas ſubſident tibi mille ſeptingentæ viginti octo unciæ: quæ ad libras per partitionem duodenariam reductæ efficiunt centum quadraginta quatuor libras menſurales. At Amphora Romana, ut notavit Beverinius, octoginta tantum libras comprehendit, diſtatque ab Amphora Geometrica ſexaginta quatuor libris menſuralibus. Græca proprius accedit, & cum conſtet libris centum & octo, diſtat ab Amphora juxta leges geometricas conſtituta libris menſuralibus triginta ſex. quod & de Congio, & de Sextario *dicendum: ne in eodem quo G. Agricola, eumque ſecutus Hoſtus, luto hæreamus. De ſubdiviſione ejus & pondere extat vetus plebiſcitum apud Feſtum, quod a Beverinio tactum, nos correctum ſic exhibemus.* Ex ponderibus publicis quibus hac tempeſtate populus oetier ſolet. Quadrantal viginti octo pondo ſiet. Congius vini decem pondo ſiet. Sex ſextarii Congius ſient vini. Duodequinquaginta Sextarii Quadrantal ſient vini. Sextarius æquus li-

libræ cum beſſe ſiet . Sexdecimque ſextarii in Modo ſient.

His addimus fictiles apud veteres fuiſſe Amphoras & ima parte acutas: quæ picabantur vel gypſo liniebantur, ne virtus vini, aut raritate materiæ aut poris occultis vaſorum evaneſceret. Huc referunt nonnulli illud Horatii in Od.1.20.2.

. . . . Græca quod ego ipſe teſta
Conditum levi

Advertendum tamen non ſemper nobis patere an de Amphora menſurali apud Authores ſermo ſit. Nam ſæpe hujuſmodi voce abutuntur ad vaſa demonſtranda non certæ & determinatæ menſuræ, ut quadrantal *eſt, ſed ad ipſum vaſis corpus: ut Cato* 1.13. *qui de* Amphora Naſiterna, *ſcilicet ad aquam continendam, inter vineæ inſtrumenta meminit. Vina quoque in* Amphoris *recondebant, eaſque bene gypſatas in cellis claudere ſoliti fuerunt. Quibus præterea Notas quaſdam addebant ad vini patriam tempuſque indicandum. Ut ſi* Cæcubum *eſſet ex Italia, cujus vires ſalubritatemq; indicat Horatius Epod:*1x *Amphoris Nota* G *inſcribebatur: ſi* Falernum F; *ſi* Rænanum R *ſi* Moſellanum MOS *ſi* Naccarinum

N.

by Google

N. &c. *unde poſtea loquendi illa formula emerſit* de meliore Nota. *Tempus ætatemque vini adnotaturi aliis ſiglis in Amphoris appoſitis Conſulis nomen apponebant ſub quo vinum conditum fuit. Audiamus Martialem lib. 7. Epig. 79.*

Potavi modò conſulare vinum
Quæris quam vetus atque liberale
Ipſo conſule conditum: ſed ipſe
Qui ponebat erat, Severe, conſul.

Confer quæ eruditè diſſerit Nicolaus de Siglis veterum cap.45.

Fuit & Amphora Capitolina: *mos enim fuit Antiquorum, ut non tantum pondera, ſed & menſuræ in Capitolio ſervarentur: ut inde quoties res exigeret, & de fidelitate aliarum menſurarum dubitaretur, veritas erui poſſet. Succedentibus inde temporibus menſuras ab Imperatore acceptas, Senatus ſervavit. Extat Juſtiniani Pragmatica ſanctio cujus cap.*18. *jubentur dari vel ſuſcipi rerum ſpecies* in illis menſuris, vel ponderibus, quæ beatiſſimo Papæ, vel ſenatui noſtra pietas in præſenti contradidit. *Caſaubonus ad illud Capitolini Maxim. c.* 4. Bibiſſe autem illum *Maximinum Im-*

pe-

peratorem ſepè in die vini Capitolinam Amphoram conſtat; *putat hujuſmodi* Capitolinam Amphoram *cæteris fuiſſe capaciorem*. *Ego juſtam interpretarer*, *&* *ſua planè menſura*, *quod Hominum malitia vitiare non potuit*.

ARTABA Ἀρτάϐη Menſuræ genus: fuit autem triplex *Perſica*, *Ægyptia*, *Medica*, ut obſervat Pererius in c. 14. Danielis. De Prima ſic Herodotus lib. 1. *Eſt autem Artaba Menſura Perſica capacior, quam Atticus Medimnus tribus Choenicis Atticis*: quibus verbis ejus capacitas deprehenditur fuiſſe Modiorum Romanorum $6\frac{3}{4}$ Nam cum Medimnus Atticus conſtet ſex Modiis, Choenix autem ſit quarta Modii pars, neceſse eſt *Artabam Perſicam* conſtare Modiis Romanis $6\frac{3}{4}$; ac proinde continere libras aquæ, vinique $166\frac{2}{3}$; frumenti $126\frac{2}{3}$.

Artaba Ægyptia, continebat Modios Romanos quinque. De qua ſermo eſt Danielis 14., *&* *impendebantur*

in

in eo per dies ſingulos ſimilę Artabæ duodecim: Item Iſai. 5. ubi dicitur: *& triginta Modii ſementis facient Modios tres*. Septuaginta, ut notat Hieronymus lib. 2. in Iſai. verterunt *Artabas ſex, quæ Menſura eſt Ægyptia Modiorum triginta*, corruptè viginti. Ex quibus liquet *Artabam Ægyptiam* æqualem fuiſſe quinque Modiis Romanis, uno Modio minorem Attico Medimno; ac proinde habuiſſe libras aquæ, vinique 133 $\frac{3}{1}$ frumenti 100. farinæ 60. Quare pro cibo Beli cum duodecim Artabæ ſimilæ impenderentur quotidie, ea ſumma erat ſexaginta Modiorum Romanorum, ac proinde librarum ſimilæ 720. Siquidem Sextarius continet farinæ uncias 4. Modius continet Sextarios 16. Artaba Modios 5. Videatur Perer. in Daniel., & Cornelius ibidem.

Artabæ Medorum meminit Polybius lib. 5., ut refert Perer. loc. cit., eamque idem Pererius cum Suida, & Heſichio tradit fuiſſe capacitatis ejuſdem cum Medimno Attico; quapropter continebat illa Modios Romanos ſex, ac proinde aquæ, vinique libras 160., frumenti 120.

BA-

BATUS Menſuræ Hebraicæ genus, cujus ſæpè in Scriptura Sacra ſit mentio. Sic 3. Reg.7. *Duo millia Batos capiebat*: & Ezechiel. 45. *Et Batus juſtus erit vobis*. Notandum eſt autem, ut ſubtiliter Alcaſarius obſervat Tract. de Menſ., & Pond. Batum fuiſſe Quincuplicem.

Primus, qui dicebatur major, ejuſdem capacitatis cum Ephi, de quo dicitur Ezechiel. 45. *Ephi*, *& Batus æqualia*: hic autem par erat Romanæ Amphoræ, ac proinde continebat libras aquæ, vinique 80.

Batus ſecundus capiebat uncias aquæ centum: de quo *Bato* contendit Alcazar. loqui Sacram Scripturam, cum 3. Reg. 7. deſcribit amplitudinem Maris Æneï à Salomone conſtructi: *ideo millia batos capiebat*: undè valde minuitur de immenſa illa capacitate, quam Villalpandus, & alii tribuunt Mari Æneo. Fuit ergo hic ſecundus *Batus* minor primo unciis octingentis ſexaginta, ſiquidem primus conſtabat Libris 80. Unciis proinde 960.

Batus tertius capiebat uncias aquæ $66\frac{2}{3}$ ex quibus Mare Æneum tria millia capiebat: Hujuſque capacita-

tis

tis *Batum* putat Alcazar fuiſſe in uſu quo tempore ſcriptus eſt liber Paralipomenon.

Batus quartus erat quarta pars *Bati* ſecundi, ac proinde capiebat Uncias aquæ 25.

Batus quinctus continebat Uncias aquæ 6 $\frac{2}{3}$

De Hæbreorum Menſuris, deque ratione eas ad noſtras exteraſve menſuras reducendi, non ita facile eſt judicare. Nam Græci Interpretes Bibliorum nullam adhibuerunt curam, ut vel unam ſive cavam ſive longam menſuram in Scripturarum fonte celebratam alicui vel Græcæ vel Romanæ menſuræ æquarent, ut nos poſtmodum ex illa alias omnes extimaremus. Ex Rabbinis tantùm non omnes menſuras ſuas determinare conati ſunt per capacitatem teſtarum ovorum gallinaceorum: cui rationi ob ovorum diverſitatem fallaciſſimæ, nonnihil immorari vel nugantis vel inſanientis hominis eſset. Putant ergo nonnulli hac in re nihil aliud nobis præſidii ſupereſſe quàm ea, quæ Fl. Joſephus tradidit. Cui ſanè inter præcipuos Sacerdotes vaſa ſacra in Templo tra-

ctare

ſtare & metiri non deerat occaſio. Hunc ſequuti ſunt veteres Eccleſiæ Patres Hieronymus, & Theodoretus: a quo in cap. 29. *Ezechielis docemur in his habendam eſse fidem Joſepho menſurarum ſuæ gentis valdè perito. Joſephus ergo lib.* 8. Ἀρχαιολ. *Cap.* 2. *hæc habet. de Bato*. ὁ δὲ βάτος δύναται χωρῆσαι ξέστας ἑβδομήκοντα, ϗ δύο; Bathus capere poteſt ſeptuaginta duos Sextarios. *Mirum autem quàm ſumma hæc a Beverinio diſsentit. Sextarius enim juxta ea, quæ ipſe inferius tradit, uncias habet aquæ vinique viginti, quæ ſi per ſeptuagintaduo multiplicentur eſurget ſumma unciarum Romanarum* 1440. *quæ debentur Bato juxta Joſephum, cum ex ſummis Beverinii ei unciæ tantum* 960. *obveniant. Ut autem duos hos Scriptores conciliarem Alcaſario mihi adhærendum eſset, quem tamen inferius explodit Beverinius in V.* Sextarius. *Alcaſarius enim putat Sextarium Hebræorum a Sextariis communioribus diſtare, eique competere uncias aquæ vinique* $13\frac{1}{3}$ *tantum: quæ ſi per ſeptuaginta duo efferantur, erunt nobis unciæ illæ* 960., *quæ ex computis*

 Be-

Beverinii Bato aſſignandæ ſunt. Utinam & hujuſmodi rationem inire poſſem ut Beverinio conciliarem Eiſenſchmidium, qui Ioſephum ſequutus Bato ſeptuaginta duos Sextarios attribuit. Ab eo autem Sextarios non juxta Alcaſarii, ſed juxta comunem computum, ſcilicet viginti unciarum, acceptos eſſe ex eo patet, quod ſcribit ſeptuaginta duos Sextarios capere Modios Romanos $4\frac{1}{2}$ *At cum Modius Romanus habeat uncias* 320., *eſt enim tertia pars Amphoræ, hæ quater ductæ efficiunt uncias* 1280., *cui numero ſi addas dimidium modii nempe uncias* 160. *ſubſident tibi unciæ* 1440, *quæ juxta Ioſephum debentur Bato Hebræorum. At Ioſephum ſcatere erroribus tum propriis, quorum ipſe Author eſt, tum alienis, nempe quos in ejus Codicem induxit Librariorum oſcitantia, contendunt alii: ſtatuuntque pondus Bati aqua vinove pleni eſſe unciarum Romanarum* 1000. *In tanta ſententiarum varietate nos adhærendum putamus doctiſſimo Lamii in Appar. Biblico lib.* 1. *cap.* 16. *Bati capacitatem hoc pacto expiſcanti.*

Animadvertit in primis quoties

Moy-

Moyſes de Cubito ſermonem fecit, non indicaſſe diverſum a communi, quo promiſcuo uſu uterentur Ægyptii, & Hebræi. Cum enim pauci numero advenißent in Ægyptum filii Iacob, pronum eſt credere, potiùs accepiſſe ab Ægyptiis, quàm eis intuliſſe modulos menſurarum. Et cum Moyſes egreſſus ex Ægypto & Tabernaculi formam deſcribens cubitum nominet, nec eum Ægyptio, qui dubio procul innotuerat Iſraelitis, minorem majoremve dicat; concludit eundem fuiſſe ætate Moyſis. Perpendens inde an labentibus ſæculis huic detractum vel additum quidquam ſit, putat hodiernam Ægyptiorum cubiti longitudinem antiquo parem eſſe. Neceſſitas enim, inquit, adigebat Ægyptios ut ſine ullo additamento, vel detrimento ſervarent eandem cubiti menſuram; nam cubitalibus intervallis illa menſura notata erat, qua definiebantur Nili incrementa, in Niloſcopis puteis vel in columnis marmoreis, ut Antiqui Authores referunt. Quippe cum ſingulis annis agrorum terminos Nilus exundans limo obduceret, omnium oculis exponebatur Cubiti menſura: eadem religiosè ſervanda, ne agrorum limites

 to-

toties eſſent dimetiendi, & ſuis quiſque avitis poſſeſsionibus frueretur.

Secundum hæc ex teſtimonio Græ-vii Angli, qui ſagacifsimus rem in Ægypto exploravit, aſſerit Cubitum hujus regionis quem vocant Derah *eſſe partium* 1824. *pedis Anglici* 1000 *& Pariſienſis* 1068: *elatiſque computis per regulam, quam vocant auream, inventum eſt Cubitum Ægyptiorum conſtare viginti pollicibus cum ſemipollice pedis Pariſienſis. Ubi autem vera longitudo Cubiti Ægyptii, ac Hebræi Ægyptio æqualis retecta eſt, jam haud difficile eſſet vaſa Hebræorum dimetiri, ſi de forma maris ænei certiùs conſtaret. Cylindro ſimile fuiſſe opinatur Author cujus latera recta & fundum planum. Adhærens inde Authori librorum Regum, quem & ſequitur Ioſephus, ſtatuit Mare æneum cepiſſe duo mille batos. Ejuſque diametrum eſſe decem cubitorum, ut ex Scriptura liquidò conſtat. A calculis inde Bati in formam cubicam redacti deprehendit ejuſdem latus eſſe paulo minus, quam dimidium Cubiti Pariſien. & ideo undecim circiter pollicum ejuſdem Menſuræ. Cum autem ex ejus ſupputatione, quam docti viri*

ſe-

ſequuntur, *Pes Romanus antiquus paulò parum major ſit quam undecim prædictorum pollicum; inde eſt quod magnitudo Bati cujus latera undecim pollicum Pariſien. fere æquet Amphoram Romanam, cujus latera pedis Romani quaquaverſum. Differentia, quæ inter utrumque vas intercedit erudito juveni per computum patebit. Nam ſi undecim pollices Pariſien. pedi Romano ex æquo reſponderent, Amphora Romana eſset pollicum* 1331, *cum ab Authore, quem hactenus laudavimus, ponatur eſse pollic.* 1341. *Quæ varietas non tanta eſt, quin Batus & Amphora pro eadem Menſura accipiamus. Stet ergo Batum Hebræorum eſse unciarum Roman. aquæ vinive* 960, *quod cum Bato majori Beverinj, & cum Bato Ioſephi juxta computationem Sextarii ab Alcaſario reperti, aptiſsimè convenit.*

CABUS, qui & *Kabus* eſt Menſura Hebraica cujus ſit mentio 4.Reg. 6.; ubi dicitur tantum in Samaria famem invaluiſſe, ut *venumdaretur caput Aſini octoginta argenteis, & quar-*

ta pars Cabi ſtercoris Columbarum quinque argenteis. Capacitatem illius, ait Alcaſar, fuiſſe decimam octavam partem Bati majoris, ſive Ephi, ac proinde habuiſse pondus Unciarum aquæ $53 \frac{1}{3}$ quæ ſunt pars decima octava Unciarum 960., quibus conſtat Batus major, ſive Ephi.

CADUS, genus vaſis vinarii, ſæpiſſimè a Scriptoribus memoratum. Virgil. 1. *Æ*neid.

Vina bonus, quæ deinde Cadis oneraret Aceſtes,

& Martial. lib. 11. Epig. 36.

..... *ſenem poſcunt talia vota Cadum*.

Fit etiam illius in Evangelii mentio Lucæ 16. *Centum Cados olei*; ad quem locum ait Cornel. Cadum habuiſse Sextarios 60. comuniter tamen pro eodem accipi *Cadum*, & Batum. Undè S. Hieronymus in cap. 45. Ezechiel.: *Decima pars Cori in liquidis vocatur Batus, ſive Cadus. Corus triginta habet modios*. Undè colligitur *Cadum* habuiſse capacitatem trium Modiorum, ſiquidem fuit decima pars Cori; ac proinde cepiſse Libras aquæ, vini-

que

que 80. Paremque omninò fuiſse Romanæ Amphoræ, itemque continuiſse frumenti Libras 60. *Cadi* formam fuiſse turbinatam colligitur ex Plinio lib.27. c. 4., ubi loquens de Aloë: *ob id*, inquit, *in turbinibus cadorum eam ſervant*. Fuiſse autem ejus, quam diximus Menſuræ Cadum aſserit etiam Columella lib. 22. cap. 28. *Si vetuſtatem*, innuit, *ſervare voles*, *in Cado duarum Vrnarum*, *&c.* atqui Amphora duabus Urnis conſtat.

Κάδος, Κεράμιον, *&* Μετρητὴς *eadem menſura eſt apud nonnullos: unde & Cado duodecim Congiorum capacitatem tribuunt. Nicandri Scholiaſtes* ὁ μετρητὴς ἔχει ἑβδομήκοντα δύο. Metretes habet Sextarios ſeptuaginta duos. *Congio autem ſex Sextarii tribuuntur, qui duodecies elati ſeptuaginta duo reddunt. Beverinio Cadus & Metreta diſtinguuntur*, *quem vide v.* Metreta.

CAPITHA **Καπίθη** ***Menſura eſt apud Xenophontem lib. 1. Exp. Cyri duas Choenices Atticas capiens: ſed ſecundum Heſychium duarum tantum Cotylarum Atticarum capax: ideſt***

aquæ viniquæ juxta Beverinium unciarum 20.

CHEME χήμη *eſt quinta Cyathi pars , pendetque oleo plena drachmas duas , grana ſexdecim . Præſert imaginem teſtæ minoris conchyliorum . Theſ. Ant. Rom. Tom. xi. p.* 1649. *Verum de minutis his menſuris non una eſt Authorum ſententia variè inter ſe diſſidentium ; quod & de COCHLEARI & de MYSTRO hiſque ſimilia intelligas volo . Satiùs eſt ea ſequi , quæ de iiſdem tradit Cleopatra in fragmento de Coſmeticis : cui nos benevolos Juvenes remittimus.*

CHOENIX Χοῖνιξ Græcæ Menſuræ nomen . Varia hæc fuit . Nam communis Choenix , quam & Minam etiam appellatam reperimus , continebat Uncias aquæ 25., ut obſervat Alcazar Propoſit. 18. At Cenalis ait *Choenicem Atticam* habuiſse capacitatem Seſquiſextarii , nempe Unciarum triginta . Cæterum *Choenix* in vulgari acceptione diurnum hominis cibum ſignificat , eratque , ut notat Cor-

Cornel. quarta pars Modii ; ac proinde continebat Sextarios quatuor, Heminas octo, ut ait Galenus lib. de Ponder. & Menſur. *Choenix Cotylas ideſt Heminas, habet octo* ; Libras aquæ, vinique 6 $\frac{2}{3}$. Undè illud Pythagoræum *Choenici non inſidendum*, hoc eſt adlaborandum eſſe, nec ſedendo cibum expectando.

Sed crucem hic figunt ea, quæ preter Marcellum Empyricum, & Paulum Ægynetam habet Galenus, ſeu quiſquis fuit auctor Libelli de Ponder. & Menſur. Galeno annexi. Legitur ibidem. Modius Ægyptius & Italicus habet Choenicas octo : Choenix ſeſtarios duos : Sextarius duos Semiſtarios, quos etiam Heminas vocant &c. *Unde plures Choenici duos Sextarios tribuerunt. Præcipue cum huic ſummæ congruat demenſum Romanorum diurnum : in ſingulos enim menſes quatuor Modii apud ipſos ſufficiebant ; adeoque in ſingulos dies octava circiter Modii pars. Unde & Choenix* Ἡμερότροφὶς *dicitur, quia in diem victum continet, &* ἡμερήσιος τροφὴ *hoc eſt diurnus ſive diarius cibus teſte Suida, Nonnulli autem diverſas*

Che-

Chenices magnitudine diſtinctas ſtatuunt, quorum ſententiam innuit Beverinius. Propemodum Jac. Capellus ſex earum ſpecies producit; Opilionum, Sextertiariam, Atticam *ſeu* Villicorum, Italicam *ſeu* Vinitorum, Georgicam & Militarem. *Alii diverſitates Cotylarum incuſandas clamitant. Fannius item ſingularem hic profert ſententiam, & Choenici quatuor ſextarios tribuit.*

At Cotylas, quas ſi placeat, dixiſſe licebit
Heminas, recipit geminas Sextarius unus
Qui quater aſſumptus Grajo fit nomine χοῖνιξ.

Sunt qui legant. Quis quater aſſumptis *ut de Heminis intelligatur; ſed tunc majorem in ſubſequentem verſum ingerunt difficultatem. Nos quid certi ſtatuendum non vidimus. Beverinio tutiùs adhæſiſſe.*

Pythagoræ effatum, præter id quod Beverinius explicat, Hieronymo eſt: de victu non debere quenquam eſſe ſollicitum in diem craſtinum. Plutarco in Sympoſiacis non indulgendum otio, ſed victum induſtria proſpiciendum, ne in poſterum deſit. Demetrio Byzantio apud Athenæum
non

non in diem vivendum, ſed craſtinum expectandum. Pitiſcus in Lexico ſumptum opinatur a verſu Homeri, quem laudat.

Namque operæ immunem haud patiar, quicunque meam unquam Choenica attigerit.

aitque ſignificare, non oportere per inertiam otium & cibum alienum ſectari, ſed ſua quemque induſtria ſibi parare facultates. Quæ loco parergi ſint.

CONGIVS notiſſima Romanorum Menſura. Nil ea frequentius apud Authores. Plinius lib. 14. cap. 9. *Cum quinque Congii auſteri muſti*. Fuit *Congius* communi ſententia quarta pars Urnæ, proinde octava Amphoræ; continebatque Sextarios ſex, Uncias verò vini, & aquæ 120., frumenti verò 90. Hanc autem fuiſſe *Congii* capacitatem extra controverſam eſt, ſiquidem adhuc extant Æneì *Congii* veteres Romæ apud Farneſios, quorum meminere Villalpandus, Alcazar, Ricciolius, & alii, ut ſuprà retulimus; in quorum uno ſic legitur inſcriptum: *Menſuræ exactæ in Capitolio pondo X.* Quod vas, pluviali aqua repletum, repertum eſt continere Libras 10. hoc eſt

Un-

Uncias 120. A *Congio* Tricongii nomen traxit Torquatus Mediolanenſis, ut refert Plinius lib. 14. cap. 22. : *uno impetu tribus Congiis epotis*. Marcuſque Ciceronis Magni Ciceronis filius, ut idem refert, *binos congios ſimul haurire ſolitus*. A *Congio* dictum Congiarium, quod erat donum publicè Populo ab Imperatoribus diſtribui ſolitum, quod fortè ab initio in *Congiis* daretur.

Vide quæ diximus in Additionibus ad verbum Pondo, *ubi latè de Congio Farneſiano diſſeruimus. Cum autem Congius deberet exæquare libras decem Romanas in eo Auzoutus repervire debuiſſet pondus aquæ gran: Pariſien.* 62400., *quæ Romanis decem libris paria ſunt. Invenit autem eorundem granorum* 62760. *haud ſanè magna differentia, quæ vel ob Congii cavitates, fiſſuras eroſionemque, vel ob aliam quamcumque cauſam evenire poſſe nullus dubitat. Quod vini eſſet Menſura probat Paullus Juriſconſul. leg. tabernæ de fundo inſtr. ubi Congium, & urnam, & ſextarium inter inſtrumenta tabernæ Cauponariæ numerat. At eſſe etiam olei menſura probant verba Livii lib.* 25. Ædilitia largitio hæc fuit. Ludi Romani pro tempo-

ris

ris illius copiis magnificè facti, & diem unum inſtaurati, & congii olei in vicos ſingulos dati. *Fuit & CONGITELLA ideſt Semicongius, pendetque libras duas & viginti, drachmas tres, ſcripulum unum, grana ſexdecim hoc eſt uncias ducentas octuaginta quatuor, drachmas tres, ſcripulum unum grana ſexdecim: teſte Pæto de Roman. & Græcor. Menſuris & Theſaur. Ant. Roman. Grævii Tom. xi. pag.* 1753. *C. Congiarium Imperatorum, de quo Beverinius* Liberalitas *etiam vocabatur. Ideo in Nummis Congiarii diſtributionem præferentibus ſæpiſſimè legitur LIBERALITAS I. II. ET III., & ſic de ſingulis ac ſi dictum fuiſset* Congiarium primum, ſecundum, tertium &c. *Calvinus in Lexico putat Congiarium eſſe quoque* Sportulam, *quam diurni cibi nomine comitibus, anteambulonibus, aſſeclis, ſtipatoribuſque ſuis Cives diſtribuebant. Quem ſuggillat Pitiſcus, differentiamque notat inter* Congiarium, *quod ſolâ Principis munificentiâ, & inter* ſportulas, *quæ pro neceſſario ſtipendio dabantur; tantamque eſſe dicit ut ſuadere poſſit non pro eadem re ſumendum Congiarium & Sportulam.*

CO-

CORVS Menſura Hebraica, & cæterarum Princeps, ſicut apud Romanos Amphora. *Cori* Capacitas apertè colligitur Ezechiel. 45., ubi dicitur: *Batus olei decima pars Cori eſt: & decem Bati Corum faciunt, quia decem Bati implent Corum*. Cum enim Batus idem ſit, quod Amphora, ergo Corus habuit Amphoras 10. De eo ſic Hieronymus in eundem locum: *Corus triginta habet Modios, & in utraque menſura, hoc eſt, tam aridarum, quam liquentium tenet principium. Decima pars Cori in his, quæ modio menſurantur appellatur Epha, ideſt tres Modii: & decima pars Cori in ſpeciebus liquidis vocatur Batus, ſive Vadus: ut ejuſdem menſuræ ſit Epha, & Batus*, & in comment. cap. 5. Iſaiæ ait: *Et pro triginta Modiis, quos nos pro Coro poſuimus*. *Cori* ergo capacitas erat triginta Modiorum, Sextariorum 480. Heminarum 960. Librarum aquæ vinique 800., frumenti 600. Undè ille, qui Lucæ debebat *centum coros tritici*, erat debitor Modiorum 3300. hoc eſt, Librarum frumenti 66000. Sic etiam 3. Reg. 4. dicitur Salomonis menſæ, omnes ſcilicet, qui in Palatio Regis ſumptibus vivebant, computando, mi-

miniſtratos fuiſſe in dies ſingulos 30. *Coros* ſimilæ, & 60. farinæ, nempe in totum panis Libras 57000.

COTYLA, & *Cotula* Græcè κοτύλη idem quod Hemina, nempe dimidium Sextarii, quatuor conſtans Acetabulis. Idem autem eſſe *Cotylam*, atque *Heminam*, teſtatur Galenus lib. de Pond., & Menſur. *Choenix Cotylas, id eſt Heminas, habet octo*; ac proinde aquæ, ac vini Uncias decem, olei novem. Meminit Cotulæ Martial. lib.8. epiſt. 71.

Poſt hunc in Cotula raſa ſelibra data eſt:

hoc eſt, dediſti Cotylam argenteam ſex Vnciarum ponderis.

CVLEVS Menſura Romana maxima. Meminit illius Varro lib. 1. de Re Ruſtica: *In ſingula jugera dena Culea vini fiunt*. Et Plinius lib. 7. c.24. *Junius Valens meruit in Prætorio, Auguſti Centurio, vehicula cum Culeis onuſta, donec exinanirentur, ſuſtinere*: & lib. 14. cap. 4., quæ ſit *Culei* capacitas exponit: *Digna*, inquit, *opera, quæ in Cæcubis, Setiniſque agris proſice-*

ficeret, quando & poſtea ſæpè numero ſeptenos Culeos ſingula jugera, hoc eſt, Amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Si enim ſeptem *Culei* 140. Amphoras continent, ergo ſinguli viginti Amphoras capiunt; nam ſepties viginti efficiunt 140., nempe Libras aquæ, vinique 1600., frumenti 1200.

Culeo inſuebantur Parricidæ apud Romanos, ac in Mare projiciebantur, ut liquet ex Cic. pro Sext. Roſcio, undè jocus ille in Neronem matris interfectorem: deligata enim aſcopera, bulga nempe coriacea ad collum ipſius ſtatuæ quidam ſubſcripſit: *Ego quod potui, ſed tu Culeum meruiſti*.

Forma Culei, quem alii Culleum *dicunt, fuit utri ſimilis. Nec plures, ut perperam nonulli exiſtimarunt, ſed ſinguli ſingulis vehiculis ſingulo boum jugo trahebantur ut ex Cat. de re ruſt. colligit Pætus pag.* 1646.

CYATHUS fuit duodecima pars Sextarii, ut ibi latiùs: Habuitque aquæ, vinique Unciam $\frac{4}{6}$

E

EPHA, & *Ephi* idem, quod Batus major, ut dictum eſt auctoritate Ezechiel., & Hieronymi in eundem locum. Vide. V. *Batus*.

GOMOR Menſura Hebraica, ſępè in Scriptura memorata. Exod. 16., *& Menſi ſunt ad Menſuram Gomor*. Et infra: *In die autem ſexta collegerunt cibos duplices, ideſt, duo Gomor per ſingulos homines*: ex quibus facilè arguitur *Gomor* fuiſſe apud Hebræos, quod Græcis Choenix, nempe diurni cibi pondus. Sed manifeſtam habemus *Gomor* capacitatem ex Sacra Script. ibid. in fine capitis, ubi habetur: *Gomor autem decima pars eſt Ephi*: cum autem Ephi idem ſit quod Batus major, cum ille caperet libras aquæ, vinique 80., oportet capacitatem *Gomor* fuiſſe Librarum octo aquæ, vinique. Dictus eſt etiam *Gomor Aſſaron* Ἀσσαρὼν, & ſic eum vocat Joſephus lib. 3. Antiquit. cap.7., quod idem eſt, ac *Decima*. Alii aliam tribuunt *Gomor* capacitatem; ego Alcazario adhæſi.

Locum Joſephi quem innuit Beverinius ſic ſe habet ὁ Ἀσσαρὼν ὃ μέτρον Ἑβραῖον ἑπτὰ κοτύλας ἀττικὰς ἔχει Aſſa-

ron quæ menſura Hebræorum ſeptem cotylas Atticas habet. *Hic autem obſervandum. Primò aut nullam aut ſanè minimam extare differentiam inter Cotylam Romanam & Atticam. Unde immeritò Galenus de med. comp. per gen. l. 5. cap. 6. Heram & Andromachum perſtringit, quod Cotylæ ſeu Heminæ non adjecerint diſtinctionem* Atticæ, *ſeu* Romanæ, *cum qualiſcumque intelligeretur perindè eſſet. Secundò Joſephum rectiſſimè corrigi ab Epiphanio ſubſtituendo pro ſeptem Cotylis totidem* ξέστας *ſeu* Sextarios. *Gomor* Homer *etiam dicitur. At aliqui eum cum* Chomer, *qui eſt* Corus, *confundunt*.

HEMIMA vide *Cotyla*.

HIN Menſura Hebraica. Fit ejus mentio Levitici 19. nu.36. ſecundum Hebraicam lectionem, ut obſervat Cornel. ibi, & Alcazar. de Menſ. & Pond., ubi Vulgatus Interpres pro *Hin* repoſuit *Sextarium*: ſive quia, ut notat Cornel., cum non ſit Menſura Romana, vel Græca reſpondens

ex æquo Menſuræ Hebraicæ, Interpres poſuit nomen Menſuræ notiſſimæ, cum alioquin, ut idem Corn. ait, *Hin* contineat Sextarios Romanos 12.: ſive, ut meliùs cenſet Alcazar., quia *Hin* eſt ſexta pars Bati majoris; ideo ab Interprete loco *Hin* repoſitus eſt Sextarius: ac proinde *Hin* capiebat Libras aquæ, aut vini 10., uncias $\frac{1}{3}$, cum Batus ſit Librarum 80.

LAGENA Λάγυνος *apud Athenæum lib.* 11. *menſura eſt* 12. *cotylarum*.

LETHEC Menſura Hebraica aridorum. Ejus capacitas eſt dimidii Cori, nempe Modiorum quindecim, Librarum aquæ, vinique 400., frumenti 300. Dicitur *Lethec* ab elevatione, quod eſt ſarcina, quæ à vegeto adoleſcente poteſt imponi jumento ſinè alterius auxilio. Ita Alcazarius.

LIBRA, *Menſuræ genus*; *vas erat cubicum intus inane*, *tantumque*

liquoris capiens quantum vas unciale duodecim vicibus infuſum adferre poteſt. Erat enim Galeni temporibus Romanis in uſu vas corneum lineis, in duodecim partibus diviſum, eumque a ponderali libra differre hoc uno argumento probat G. Agricola ex eodem Galeno, quod novem menſurales unciæ pendeant libræ ponderalis uncias ſeptem & ſemiſſem. Menſuræ bilibris meminit Horat: Sat. 11.61.

> . . . . cornu ipſe bilibri
> Caulibus inſtillat veteris non parcus aceti

Ubi de menſura non de pondere agitur

LOG Menſura Hebraica liquidorum. Ejus capacitas fuit ferè Sextarii Attici, qui, ut tradit Galenus l. de Ponder. & Menſur., capiebat Uncias aquæ 15.

MARIS, Μάρις, Μάρης, *Menſuræ Atticæ genus eſt ſex cotylarum capax, ſi fides Polluci lib.*4. *& lib.* 10. *id quod apud Heſychium capit* Μαρισὸν *Mariſtum. Polyæno tamen lib.* 4. *longe am-*

amplior eſt Maris capacitas, cum eam decem congiorum efferat.

MEDIMNUS Μέδιμνος Græcæ Menſuræ nomen. Meminit illius ſæpè Tullius in Verrinis. Ejus capacitas, ut ſcribit Budæus lib. 5. de Aſſe, fuit Modiorum ſex. Tradit id apertè Suidas: *Medimnus*, inquit, *menſura eſt aridorum, ut tritici, vel hordei: Medimnum igitur eſt menſura ſex Modiorum.* Colligiturque apertè ex Tullio loc. cit., ubi ait, Verrem auxiſſe pretium frumenti, Medimnumque, qui priùs ex lege 12. Seſtertiis venibat, vendidiſſe 15. H.S., & deinde ſubjungit: *eſt enim Modius lege Seſtertiis duobus*. Si ergo Modius Sextertiis duobus extimabatur, *Medimnus* verò eadem lege æſtimabatur 12., oportuit *Medimnum* habuiſſe Modios ſex: ac proinde fuiſſe capacitatis duarum Amphorarum, habuiſſeque Libras aquæ 160., frumenti 120. Idem apertiùs conſtat ex eodem Tullio Act. 2., ubi ſic ait: *Agri Leontini Decumæ anno tertio venierunt Tritici Medimnum XXXVI. millia, hoc eſt tritici Modium ducentum ſexdecim millium*: ergo Modius ſexta pars *Medimni*, nam triginta ſex

millia eſt pars ſexta ducentorum ſexdecim millium.

METRETA Menſura Græca. Meminit illius Evangel. Joan. 2. *Erunt ibi lapideæ Hydriæ ſex, capientes ſingulæ binas Metretas, vel ternas.* Erat autem *Metreta*, ut jam dictum eſt, idem cum Amphora Attica; capiebatque Sextarios ſeptuaginta duos, ac proinde major erat Amphora Romana tertia parte; quapropter continebat aquæ, vinique Libras 120.

MODIUS, Menſura Romana, erat tertia pars Amphoræ, Sexta Medimni: continebat Sextarios 16. Heminas 32., aquæ, ac vini Libras 26 $\frac{2}{3}$ frumenti 20.

MODULI & MODIOLI mentio occurrit apud Authores, qui tamen inter ſe differunt. Modulus enim eſt ſpatium in aquæductibus, per quod aqua ex caſtellis, ſeu dividiculis ad privata ædificia duci ſolebat, de ejus men-

menſura Frontinus de Aquæduct. Aquarum Moduli, aut digitorum, aut ad unciarum menſuram inſtituti ſunt. *Modiolus vero eſt vas aquarium: vel acceptorius dictus, qui puteo immerſus aquam haurit, vel erogatorius, qui in altum relatus refundit. Vide Keuchen. in Frontin. de Aquæd.*

QUADRANTAL. Vide Amphora.

QUARTARIUS fuit Quarta pars Sextarii, ac proinde Uncias aquæ, vinique 5.

SATUM Σάτον Menſura Hebraica, de qua in Evang. *abſcondit in farinæ ſatis tribus.* Ejus capacitas fuit tertiæ partis Ephi: undè, ut notat Alcazar., à Vulgatæ Interprete pro *Sato* ponitur Modius. Modius ſiquidem erat tertia pars Amphoræ, quæ Bato Majori, & Ephi æqualis. Continebat igitur *Satum* Libras aquæ, vinique $26\frac{2}{3}$ frumenti 10.

A Beverinio unum tantum Mo-

dium Sato Hebræorum tribuenti, diſſentire videntur nonnulli. Inter quos præcipui habendi ſunt Joſephus, & Hieronymus. *Ille lib.* 9. *cap.* 2. *hæc habet* Ἰσχύει δὲ τὸ σάτον, μόδιον καὶ ἥμισυ Ἰταλικόν. Valet autem ſatum Modium unum, & dimidium Italicum. *Et ex eo alter in Matth. Cap.* 13. Satum genus menſuræ juxta morem Palæſtinæ provinciæ unum & dimidium capiens modium. *Diſſidium verò conciliabitur, ſi de Amphora communi Beveriniam, reliquos de Græca ſeu de* Metreta *loqui intelligamus. Etenim cum communis Amphora* 48. *Sextariis conſtet, Græca vero* 72., *dum ad eam æquandam tria ſata ſuffecerint, vel unum Modium, Modio namque* 16. *ſextarii obveniunt, qui tricies ducti* 48. *efficiunt, ad hanc vero tribus Modiis, & tria modiis dimidia jungi oportuit, ut illos* 72. *haberemus Sextarios, qui Græcam amphoram conflant. Nam* 48. *numerus, cui* 8. *addas tribus ſumptum vicibus, ſcilicet* 24., *reddet tibi præfatum* 72.

SEXTARIUS Menſuræ Romanæ nomen, ſic dictus, quod eſſet Sexta pars

pars Congii. Paſſim reperitur Sextarii mentio apud Scriptores. Columella lib. 2. cap. 9. : *quippe Sextariis ferè quatuor jugerum implent*. Et apud Livium lib. 7. memoratur *Sextarius vini*, & apud Tullium 2. offic. *Sextarius aquæ*. Fuit ergo *Sextarii* capacitas Unciarum aquæ, vinique 20., olei 18., frumenti 15., farinæ 9., mellis 30., plumbi 233., ſtamni 150., cupri 182., argenti 207. ferri 161., auri 375. ſecundum proportionem harum rerum, quam in tractatu de Ponderibus retulimus.

Sextarium, ſicuti de Aſſe dictum eſt, in partes duodecim, velut Uncias, diviſum reperio: quarum ſingulæ dicebantur Cyathi, capiebatque Cyathus vini, & aquæ Unciam, & $\frac{4}{6}$. *Sextans* capiebat duos Cyathos: *Quadrans*, & *Quartarius* tres, nempe quartam partem Sextarii. *Triens* quatuor Cyathos: *Quincunx* quinque Cyathos: *Hemina*, vel *Cotyla*, ſex Cyathos: *Septunx* ſeptem Cyathos: *Bes* octo Cyathos: *Dodrans* novem Cyathos: *Dextans* decem Cyathos: *Deunx* undecim Cyathos. Erat igitur Cyathus vulgaris in menſura apud veteres

unius

unius potionis menſura . Hinc lux affulget illis Martialis lib. 8. Epigr. 51.

Det numerum Cyathis inſtantis litera Rufi:
Auctor enim tanti muneris ille mihi.
Si Theletuſa venit, promiſſaque gaudia portat,
Servabor Dominæ, Rufe, Triente tuo.
Si dubia eſt, Septunce trahar te, &c.

& illis

Quincunces, & Sex Cyathos, Beſſemque bibamus:

& lib. 12. Epigr. 28.

Poto ego Sextantes, tu potas Cinna Deunces.

Illud etiam obſervandum eſt cum Villalpando, quem ſequuti ſumus, eandem fuiſſe capacitatem *Sextarii Romani*, *Attici*, & *Hebraici*: quamquam Alcazarius diverſam fuiſſe contendat: ita ut *Romanus* habuerit Uncias aquæ viginti, *Atticus* quindecim, *Hebraicus* 13 $\frac{1}{3}$.

Cum apud Romanos As *ſit quidquid ad* μονάδα, *& ad unitatis quam vocant, rationem reducitur; inde eſt quod*

quod quidquid eſt unum, *quod* & *duodecim completur partibus* As *dicitur*. *Quæ* Aſſis *vox a Doricis fluxit*, *Siculorum* & *Tarentinorum uſu corrupta*. *Nam a Dorico* ἀὶς *eliſa media Litera Tarentini* & *Siculi fecerunt* as, *Romaniſque promiſcuè* æs *fuit* & as . *Cum ergo Sextarii menſuram veluti totum aliquid conſiderarent* , *eam tanquam* As *in duodecim partes dividere a Beverinio notatas* : *quarum originem hic*, *quandoque occaſio fert* , *proſequi placet* ; *duce erudito viro Jano Vincentio Gravina in lib*. 2. *de orig*. *juris pag*. 292. *Ab* Aſſe *igitur dempta uncia ſuperſunt undecim* ; *Ex quo* Deunx *oritur* . *Etenim ſicuti* ἀπὸ *apud Græcos ita apud Latinos* de *tollit* . *Eadem ratione dicitur* Dextans , *quaſi* Deſextans , *hoc eſt dempta* ſexta . *Idem dicitur* Dodrans *quaſi* dequadrans as , *a dempto enim* quadrante *ſuperſunt partes novem* , *nempe* Dodrans . *Quam vocis originem* retinere , *ait vir doctus* donec in mentem venerit melior . *Nec minus tenebrarum occurrit in voce* Bes *ſive octo unciæ* , *quam Varro deducit ex veteri* Des , *dum apud Antiquos* D *pro* B *uſurpare ſolemne quandoque fuerit* , *ut* & *nos alibi adnotavimus*.

nim cum hilariori convivio ſeſe ad potum invitabant, bibaciores ſolutioreſque, tot ipſi cyathos hauſtibus ſingulis ebibere ſoliti erant, quot erant literæ in nomine Amicæ, Amici, Patronive. Martial Epig. 71.

Nævia ſex Cyathis, ſeptem Juſtina bibatur
Quinque Lycas; Lyde quatuor, Ida tribus
Omnis ab infuſo numeretur Amica Falerno &c.

SEXTARIUS CASTRENSIS ab Urbico ſeu Italico, de quo ſuperius, diverſus, menſura erat 24. *capiens Cyathos ſeu duos Sextarios Urbicos, quod intelligi poteſt ex Divo Hieronymo in Ezechiel. Comment. lib.* 1. *Cap.* 4. *pag. mihi* 473. *ubi explicat, qualis menſura apud Hebræos fuerit Hin.* Porro Hin, *inquit*, duo χόας atticos facit: quos nos appellare poſſumus duos Sextarios Italicos, ita ut Hin menſura ſit Judaici Sextarii noſtrique Caſtrenſis, cujus ſexta pars facit tertiam partem Sextarii Italici: *Hieronymum ſequitur Eiſenſchmidus de Menſur. Cavis Sect.* 2. *Cap.*

Cap. 2. qui nihilominus alibi tribuit Hin 12. Sextarios, veluti ſextæ parti Bati. Quocumque te vertis tricæ ſunt.

URNA Menſura Romana notiſſima. Ea duplex Amphoram conſtituebat, ut ex Columella lib. 13. colligit Bud. lib. 5. de Aſſe, proinde Congiis quatuor conſtabat; Sextariis 24.; Heminis 48.; Cyathis 288.; Libris aquæ, ac vini 40. *Urna* fictili, cujus forma in fine turbinata, ac deſinens in acumen, ut faciliùs terræ inſigeretur, cineres defunctorum Antiqui condebant, undè idem Urna, ac Sepulchrum. Indè Lucan.

Cælo tegitur qui non habet Urnam.

Quarum Urnarum plurimas ſæpè Romæ ſpectavi, ex antiquis Monumentis recenter erutas: earumque ſpeciem exhibet Grutherius de jure Manium. Lib. 2. cap. 24.

Hæc habui, quæ breviter, & expeditè de Liquidorum, Aridorumque Menſuris ex moleſtiſſimis Commentationibus expreſſa Juventuti proponerem, non ſinè multo labore; cum in hac materia veriſſimum ſit, tot eſſe ſententias, quot capita: undè Hieronymus in Præfat. lib. 14. in Ezechiel.

illam

illam partem expoſiturus, in qua de Ponderibus, & Menſuris agitur, Virgilianum illud uſurpat:

Hic labor ille domus, & inextricabilis error.

Quare facilis erit erroris venia ex errandi facilitate, & quod non niſi cum magnis, ac doctis Viris erravimus.

DE

Digitized by Google

DE MENSURIS LONGITUDINIS.

PARS POSTERIOR.

INtervallorum Menſuras, ut obſervat Vitruvius lib. 3. cap. 1. *ex corporis membris* antiqui homines collegerunt, ut etiam repugnanti apertiſſimè demonſtrant nomina Pedis, Cubiti, Digiti, & Palmi. Tantam enim ſymmetriam, ac tam admirabilem partium inter ſe coaptationem in humano corpore formando Divinus ille Artifex ſervavit, ut ex illo, tanquam à prima regula, cæterarum omnium rerum proportiones, atque Menſuræ deſumerentur. Undè idem Vitruvius loc. cit. affirmat: *non poſſe Ædem ullam ſine ſymmetria, & proportione, rationem habere compoſitionis, niſi ut ad hominis benè figurati membrorum habuerit exactam rationem*. Quapropter etiam Plato ille divinus in Theetæto non dubitavit aſſerere *Hominem rerum omnium*

eſſe

eſſe Menſuram . Undè Menſurarum quantitas major , minorve ſecundum ſtaturam illius hominis, quam ſingulæ Nationes pro prima Menſurarum regula conſtituerunt ; nam qui procerum aliquem virum pro prima Menſura elegerunt, ii conſequenter majores Digitos, Pedes, Palmos, Cubitos, Paſſus habuerunt illis , quibus fuit Menſuræ primæ loco vir ſubmiſſioris ſtaturæ ; & indè orta inæqualitas in Menſuris Græcis , Romanis , Hebraiciſque , ut operis proceſſu videbimus. In his autem Menſuris exponendis brevem operam impendemus, iis ducibus , qui de hac re ſubtiliter , & exactè ſcripſerunt , quales ſunt Budæus , Cenalis , Clavius in Sphæra , Villalpandus , & Alcazarius ; & noviſſimè Joannes Baptiſta Ricciolius, qui omnium labores in ſuum opus Geographicum derivavit lib.2.

Quoniam verò *Pes* Græcis Ποῦς *Herodoto* τετραπάλαιστος omnium Menſurarum eſt princeps , & ad eam cæteræ referuntur , viſum eſt hic extra ordinem Nomenclaruræ ejus cognitionem Lectori proponere , quo faciliùs ea , quæ mox dicentur , Juvenis percipiat : nec ſemper illi in ſuſpenſo hæ-

rendum ſit, donec prope ad extremùm operis perveniat.

Cum ergo dictum ſit, omnes Menſuras ab humani corporis figuratione originem habuiſse, omnium Architectorum conſenſu à *Pede* metiendi factum initium, quem humani corporis Sextam partem computarunt: undè Vitruvius lib.3. c. 1.: *Pes hominis altitudinis ſextam habet partem, ita etiam ex eo quod perficitur pedum numero, corpus bis ſex altitudinibus terminando eum perfectum conſtituerunt*: quod etiam Heſychius, Suidas, Pollux, aliique complures tradunt, quamquam, ut notat Alcazar, Tract. de Ponder. & Menſur. prop.8., *Pes* communiter ſit ſexta pars humani corporis, & ferè dimidia: nihilominus Architecti, ut rotundam aliquam, & expeditam Menſuram haberent, in eo convenerunt, ut humanæ ſtaturæ ſextam partem *Pedi* tribuerent, ad quem deinde cæteras omnes Menſuras referrent; nam & Palmum dixerunt, quæ eſt quarta pars *Pedis*; & Cubitum qui *Pedem* continet cum dimidio; & Pollicem qui eſt *Pedis* pars duodecima; & Paſſum qui *Pedes* habet quinque; & Milliare qui *Pedes* habet 1000.

at-

atque ita *Pes* tanquam Menſurarum omnium regula cæteris dimetiendis adhibita.

Quoniam verò non eadem ſtaturæ altitudine, ut prædictum eſt, Nationes univerſæ utebantur, idcirco *Pedes* quoque pro magnitudine corporum, quorum ſexta pars erant, inæquales fuere. Quare alia fuit Romani *Pedis* magnitudo, alia Græci communis, alia Olympici, alia Hebraici, de quibus ſingillatim agetur.

Pedis magnitudo, qua Romani per Auguſti, & Veſpaſiani tempora utebantur, illa eſt, quæ adhuc impreſſa cernitur in duobus Æneis Congiis, qui Romæ viſuntur in Ædibus Farneſiorum, ut jam dictum eſt, cum de Amphora ageremus; eamque primus publici juris fecit Villalpandus tom. 3. in Ezechiel., quem cæteri ſecuti ſunt, nempe Lucas Pætus de Menſ., & Ponder., Marin. Ghetald. in Archimede redivivo, Ricciol. tom. 1. lib. 2. cap. 7., Almag. novi, & lib. 2. Geograph. cap. 2., & Alcazar. de Pond., & Menſ. propoſ. 1. Hujus ergo Pedis pars quarta, eſt quæ inter A B continetur. Vide figur. 2.

Hanc *Pedis* magnitudinem, cu-

jus hic partem quartam ſpectas, quemadmodum Aſſem, diviſerunt Romani in partes duodecim, quas Uncias appellarunt: undè legitur apud Scriptores, *uncialis altitudo*, ut apud Plinium lib.18. cap. 16., & *unciales literæ*, ut apud Hieronymum in Præfat. in Job. quod nempe conſtarent magnitudine Unciæ *Pedis* Romani, ſeu duodecimæ partis ejuſdem. Sic etiam in fontibus Uncia Aquæ appellatur, quæ, ut ait Cenalis, fluit per ſiphonem, ſeu epiſtomium, cujus diameter eſt magnitudine Unciæ *Pedis*, illudque implet, qua de re conſulendus eſt Julius Frontinus lib.1. de Aquæ ductibus. Partes ergo *Romani Pedis* fuere.

Vncia, quarum duodecim *Pedem* conſtituebant.

Pollex, ſeu craſſior digitus per latum, qui Unciæ æqualis eſt: undè quam Plinius lib. 15. cap. 24. *Pollicarem* appellat *craſſitudinem*, idem ſignificat, ac latitudinem Romani Pollicis, ac proinde Unciæ æqualem.

Sextans, ſexta pars *Pedis*, ſive Unciæ duæ *Palmus* minor quatuor ordinariis digitis in latum conſtans, ſive Unciis tribus, ac proinde quadrans dictus, quod eſſet *Pedis* pars quarta.

Tri-

Triens. Tertia pars *Pedis*, ſive Unciæ quatuor.

Quincunx habet Uncias quinque.

Sexcunx, ut *Semiſſis*, Unciæ, ſeu *Pedis* dimidium.

Septunx ſeptem Unciæ.

Bes, ſeu maxima extenſio manus ab extremo Pollicis ad extremum Indicis, habet Uncias octo, ſive duos Quadrantes.

Dodrans, ſeu *Palmus* major, quem Græci Spithamam, nos dicimus *Spanna*, nempe maxima extenſio manus ab extremo Pollicis ad extremum Auricularis, habet Uncias novem.

Dextans habet Uncias decem.

Decunx habet Uncias undecim. Sic enim dicitur, quod illi ad Aſſem integrum una deſit Uncia. Et hæ quidem Menſuræ *Pedem* conſtituunt. Ex *Pede* autem fiunt Paſſus, & Cubiti: ex Paſſibus Stadia: ex Stadiis Milliaria, de quibus infra dicetur.

Pes Græcorum duplex fuit, alter Mediocris, qui ferè par Romano extitit; alius Magnus, qui & Herculeus, & Olympicus, eo quod eſſent ad menſuram *Pedis*, quo Hercules taxavit Stadium Olympicum, quod ut ſcribit Gellius lib. 1. cap. 1, *ſexcen-*

 tis

tis pedibus metatus eſt ipſe Hercules. Hic ergo *Pes* fuit major Romano *Pede* una tantum Semiuncia, undè portio inter A B erat quarta illius pars. Vide figur. 3.

Singuli autem horum *Pedum* erant ſexta pars ſtaturæ ſui generis: conſtabantque ſinguli Palmis quatuor, ſeu Digitis ſexdecim: ex uno, & ſemiſſe eorum fiebat Cubitus: ſex conſtituebant Orgyam, ſeu Paſſum: Sexcenti verò Stadium: ſinguli tamen ſui generis, aut Mediocre, aut Olympicum.

Pes Hebraicus, prima Menſurarum Hebraicarum, erat, ut & Græcus, & Romanus, ſexta pars Hebraicæ ſtaturæ: illum conficiebant Palmi quatuor, Digiti ſexdecim: ex eo, & Semiſſe conſtabat Cubitus Hebraicus; Calamus verò ex Cubitis ſex, & Palmo. Erat autem *Pes Hebraicus* major Romano Unciis tribus, & $\frac{1}{\frac{753}{100}}$; querè portio inter A B fuit quarta Pedis Hebraici portio. Vide figur. 4.

Fuit etiam *Pes Alexandrinus*, cui par Samius, & Byzantinus; qui erat magnitudine *Pedis* Romani, & dua-

duarum Unciarum, ac $\frac{40}{100}$

Item *Pes Babylonicus*, qui fuit magnitudine Romani *Pedis*, & unius Unciæ, & med.

Pes autem *Antiochenus* conſiſtit Romano *Pede* Unciis quatuor, & $\frac{32}{100}$ ex computatione Riccioli.

Ex quibus maxima lux dicendis affulgebit: ac facilè admodum erit ex notitia *Pedis*, cæteras Menſuras percipere, quæ ex illo vel illam formant: tum etiam comparatione *Pedis* Romani, cujus notio exactè tenetur, cætera omnia intervalla, ac ſpatia dimetiri.

Hic modo quædam præmonenda ſunt, ut ea quæ de Romani Pedis Longitudine diſſerere conſtitui, luculentius pateant.

Pes Regius Pariſienſis, le pied du Roy, *qui peculiari quadam ratione ab Regia ſcientiarum Academia adinventa, longitudine ſimplicis pedis oſcillatorii ſingulis minutis ſecundis horariis unam ſimplicem vibrationem conficientis menſuratur; hic inquam Pes dividitur in* 12. *Pollices; Pollex in* 12. *Lineolas; Lineola*

in 10. *Particulas* , *adeoque pes totus in* 1440. *partes* . *Harum partium* 1440. *proveniunt Pedi Romano Architectonico, quo Romæ nunc utuntur, & cujus dodrans Palmus Architectorum eſt* , *partes* 1318. *aut accuratius* 1320., *juxta obſervationem celeberrimi Viri Dn. Caſſini* , *quem Galliæ ſuſpiciendum dedit Italia noſtra* , *quique putat Palmum Romanum Architectorum habere ſe ad Pedem regium Pariſien: ut* 11. *ad* 16. , *adeoque eſſe partium Ped. Pariſien.* 990. *Hujuſmodi Pariſienſis Semipedis* , *ſive ſex Pollicum menſuram ſubjecimus* , *cum diviſione unius pollicis in duodecim lineas* , *ut in promptu ſit erudito Adoleſcenti eam ad Semipedem Romanum Architectonicum comparare* ; *& leviori negocio eorum* , *quæ dicenda ſunt intelligentiam aſſequatur* . *Non omnino verò & religiosè admodum huic menſuræ fidat* : *charta enim cum madeſit laxatur* , *quæ ſiccitate contrahitur*, *unde non ſemper eadem eſt depictæ lineæ magnitudo* . *His præhabitis juxta accuratiſſimi Eiſenſchmidii mentem Pedem Romanum veterem aggrediar explicare.*

Primum omnium eruditus Vir ex

veteri Libra Romana; quæ reperta fuit granorum Pariſ. 6240. , *& ex Congio aqua pleno eorundem gran.* 62400. *pendenti , animadvertit provenire pro Congio pollices Cubici Pariſ.* 168. $\frac{168}{1273}$, *quibus multiplicatis per cubum numeri* 120. , *prodibunt cubi particularum , qualium Pes Pariſ. continet ,* 1440. *Si vero hæ particulæ cubicæ iterum deducantur in numerum octonarium , ut ex Congio fiat Amphora , deducaturque denique Radix Cubica , hæc monſtrabit in Pede Romano vetere particulas* 1324 $\frac{1}{2}$ *qualium in Ped. Pariſ. ſunt* 1440.

Secundum hæc ad veterum ædificiorum , quæ ſuperſunt rudera ſe convertit , obſervaturus an ex eorum analogia quid ſimile erui poſſit . Primumque ei occurrit Pantheon , a M. Agrippa Auguſti genero primo fundatum, cujus Templi portæ latitudo eſt juxta obſervationem Clar. Auzout pedum Pariſ. 18. *cum pollice* 4 $\frac{3}{4}$, *quam latitudinem eandem fere eſſe cum* 20. *Ped. Rom. ſeu* 4 *paſſibus certum eſt. Elato igitur computo provenient pro*

ſin-

ſingulis pedibus Romanis 1324 $\frac{1}{2}$ particulæ pedis Pariſien. Altera a præfato Templo occurrit ei Turris marmorea octogona, opus Andronici Cyrrheſtæ, cujus meminit Vitruvius lib. 1. c. 6. eamque Clar. Sponius Athenis viderat, lateraque ejus ſingula 11 $\frac{1}{2}$ pedum Pariſ. æquaſſe teſtatus eſt. Quod ſi igitur Turris latus ſtatuatur cubitorum Græcorum octo, proveniunt pro pede Græco particulæ pedis Pariſ. 1380. Cum verò Pes Græcus ſit ad Romanum ut 25. ad 24., pedi Romano cedent earumdem particularum 1324. $\frac{3}{4}$ quod nonniſi quarta parte unius noſtram menſuram excedit. Quæ poſtmodum habet de duobus lapidibus ſepulchralibus, quibus inſculpta ſunt Pedis Romani veſtigia, & quorum unus T. Statilii Menſoris in Horto Vaticano aſſervatur; Coſſutii alter, habeturque in Hortis Matthæorum, nec contemnenda ſunt. Prior ergo horum lapidum continet 1311. partes Ped. Pariſ., & poſterior ejuſdem partes 1315. Sed cum ambobus aliquid deceſſiſſe videatur ex teſtimonio Dn. Auzout ſu-

mi

Digitized by Google

mi poterunt æquales 16. *unciis Palmi Moderni , qui obſervatus fuerat ab eodem* 988. $\frac{1}{2}$ *part. Ped. Pariſ.* *Erunt ergo dicti Pedes in lapidibus prænotatis inſculpti* 1318. *partium Ped. Par. , nonniſi* 6$\frac{1}{2}$ *particulis noſtra menſura minores.*

Quæ omnia ad veteris Romani Pedis longitudinem aſſequendam ſatis eſſe dubio procul videbantur , cum ad hujuſmodi magis magiſque firmandam offertur Hiſtoria necnon Comment. Acad. Scient. Reg. An. 1702., *quæ extra omnem contentionis aleam rem, ni fallor, adducunt. In his ergo legitur diſtantiam inter Narbonam, & Nemauſum , celebres Romanorum Colonias , ab laudato Caſſino obſervatam , inventamque fuiſſe pedum Pariſ.* 405000. *Cum autem Strabo huic intervallo , via ſatis permeabili tribuat milliaria Romana* 88. , *quæ æquantur pedibus Romanis antiquis* 440000 ; *inde apparet pedem Romanum veterem eſſe ad Pedem Par. ut* 81. *ad* 88., *adeoque partium* 1325 $\frac{1}{2}$ *ejuſdem Ped. Par. Ulterius eodem aſ-*

ſiſten-

ſiſtente, Caſſinio intervallum quod Bononiam & Mutinam intercedit inventum fuit a Ricciolo & Grimaldo 19666. *paßuum Bononienſium, qui reſpondent Ped. Pariſien.* 114882. *Si modo conſulatur Itinerarium Antonini, Tabulæque Peutingerianæ invenietur hujuſmodi intervallum milliar. Rom.* 25. *ſeu Ped. Rom.* 125000. *ex quo facilè deducitur Pedem Rom. prædictum habere partes Ped. Pariſien.* $1323\frac{1}{2}$ *Nonne ergo licebit inter duas has Romani Pedis longitudines mediam ſumere, & dum prædicta alia congruunt eum partium Ped. Pariſ.* $1324\frac{1}{2}$ *ſtatuere?*

Jam verò quominus hæc pro certis habeantur, nil aliud obſtare videtur præter Lucæ Pæti, Villalpandi, & Riccioli auctoritates, quas veluti unam eandemque laudat Beverinius: fortaſse quia uno eodemque innituntur principio. Pætus etenim Typum Pedis Romani marmori inciſum ante annos circiter 140. *in Capitolio collocavit, qui continet Ped. Pariſ. partes* 1306., *vel* 1307. *At Villalpandus per experientiam ſuam in Congio Farne-*

ſia-

ſiano factam aliam exhibet Pedis Romani menſuram, noſtra longiorem: habet enim hæc Ped. Pariſ. particulas 1326., *& apud Ricciolum Geogr. Ref. lib.* 2. *Cap.* 2. *partium earundem* 1335. *Cum autem juxta id quod ſuperius ex Caſſino tradidimus Pes Romanus Architectonicus modernus habeat particulas Ped. Par.* 1320., *atque adeo juxta computum Eiſenſchmidianum ſit Pede Pariſ. ad veterem Romanum comparato, minor particul.* 4. $\frac{1}{2}$ *ſi Pæto aſsentimur major erit eodem Pede Rom. part. Ped. Par.* 13. *ſi Villalpando major erit part.* 8., *ſi Ricciolo part.* 15. *At ſi examini ſubjiciantur moduli illi ferrei, & ænei ex ruinis emerſi, qui experientiam Pæto præbuere, & qui multis modis poterant decurtari; & Congius ille Farneſianus, qui Pæto iterum, Villalpando, & Ricciolo experimenta dedit, non ea ſane ſuppeditabunt argumenta, quæ tot alia certiora ſuperius adducta antevertere valeant. Cui autem hæc non placent, is meliora doceat, & ſuum quiſque pecus tueatur.*

Pes Græcus Olympicus nūs *fuit, ut bene notat Beverinius ſexcentorum* pe-

pedum apud Græcos; ſed ſi a Romanis menſurabatur ſuorum ſexcentorum vigintiquinque pedum longitudinem æquabat. Eſt ergo Pes Græcus Olympicus ad Romanum in ratione 25. ad 24. Cum vero Pes Romanus Antiquus habeat ut diximus ferè 1325. *partes Ped. Pariſ. quæ noſtro Rom. moderno Architectonico comparatæ ſunt* 1320., *Pes Græcus, de quo agimus, habebit partes Ped. Pariſ.* 1379. $\frac{3}{4}$ *ſeu rotundè* 1380., *eritque noſtro moderno major part.* 60.

De Pede Hebraico conſule quæ de ejuſdem Nationis Cubito diximus. Cæterum Synopſim earum Menſurarum, quæ a partium Humani Corporis ſymmetria deſumptæ fuerunt ſequens Laterculus exhibet, quem ſic excurres. Orgya habet Cubitum 1. *Pedes* 6. *Spithamas* 8. *&c. Cubitus habet Pedes* $\frac{1}{2}$ *Spithamas* 3. *Palmos* 6. *&c.*

Or-

Orgya	1					
Cubitus	4	1				
Pes	6	1 $\frac{1}{2}$	1			
Spithama	8	2	1 $\frac{1}{3}$	1		
Palmus	24	6	4	3	1	
Pollex	72	18	12	9	3	1
Digitus	96	24	16	12	4	1 $\frac{1}{3}$

ACTUS, ut Varro lib. 1. cap. 10. de Re Ruſt. Colum. lib. 5. cap. 5. item de Re Ruſtica, Plinius lib. 8. cap. 9. eſt ſpatium terræ quadratum habens quaquaverſum CXX. Pedes Romanos, ita ut omnis ambitus ſit Pedum CCCCLXXX. Conſtat autem Romanis Pedibus quadratis 14400.; centies enim vicies centeni viceni hanc ſummam efficiunt. Erat autem *Actus* dimidium Jugeri, ut dicemus V. Jugerum.

Actus dicitur Plinio lib. 18. *c.* 3. *in quo Boves agerentur cum aratro impetu juſto. Hic erat CXX. pedum. Unde Actuarii dicebantur pali illi, qui ad* 120. *pedum intervalla defigebantur.* Actuarios palos, *inquit Hyginus de limit. conſt. pag.* 178. ſuo-

quem-

quemque numero inſcriptos inter centenos vicenos pedes deſigemus. *Fuit & ACTUS Minimus, ſeu ſimplex habens in latitudine pedes quatuor, in longitudine pedes* 120. *teſte Columella* 5. 1. *ex Varrone*. Actus minimus, *inquit*, latitudinis pedes quatuor, longitudinis habet pedes cxx. *In libris vero Juris Romani* Actus *quandoque ſumitur pro via agraria, qua pedes equeſve poteſt commeare, ibique jumentum agere ad fructus domum aſportandos, vel ſtercorationem agris advehendam. Pitiſcus Tom.* 1. *pag.* 23. *colum.*2.

ARURA *Ἄρουρα Græcis* genus Menſuræ Ægyptiæ Terræ dimetiendæ inſtituta. Meminit hujus Menſuræ Herodotus lib.2. *Habet*, inquit, *Arura centum Cubitos Ægyptios quaquaverſum.* Reperitur quoque illius mentio apud Joſephum lib. cont. Appionem. Cubitus autem Alexandrinus fuit par Pedi Romano, & duabus Unciis ejuſdem, ac $\frac{60}{100}$. Quod Menſuræ genus fuit admodum ſimile Romano Jugero, quod etiam per quadratum menſurabatur, ut ſuo lo-

loco dicemus. Fuit ergo *Arura* ſpatium terræ quadratum, cujus ſingula latera Romanos Pedes continebant $166\frac{2}{3}$ univerſa autem $666\frac{2}{3}$, quare ambitus *Aruræ* erat Milliarii antiqui Romani, & præterea Pedum 166. Quid autem intereſſet inter Pedem Romanum Antiquum, & Pedem Modernum, dicemus in V. Pes, & V. Milliare.

Arura Ἄρουρα *genus Menſuræ Ruſticæ apud Ægyptios; habebatque juxta noſtrum computum latus quadratum* 120. *cubit. Rom. Area vero ped. Rom. quadr.* 32400., *&* *Ped. Pariſienſ.* 27411.

ASCENA, Menſura Græca, cujus meminit Hero in Iſagoge: *Diaulon*, inquit, *habet ſtadia duo: Plethra duodecim: Aſcena centum viginti.* Ex quibus patet *Aſcenam* fuiſſe ſexageſimam partem Stadii Alexandrini, de quo ibi loquitur Hero, ut recte colligit Ricciol. lib. 2. Geograph. c. 4. Habuit autem *Aſcena* duodecim Pedes Romanos Antiquos.

BEMA. Græca Menſura eſt dupliciſque generis. Nam Βῆμα διπλῦν *Greſſus duplex ſeu paſſus Geometricus quinque pedum Rom. eſt*. Βῆμα ἁπλῦν *Greſſus ſimplex pedum eſt* $2\frac{1}{2}$. *Vide inferius Beverinium v.* paſſus.

CALAMUS, Menſura Hebraica *Chene* ab eis dicta: nobis autem *Canna*: Romanis antiquis Decempeda. Ejus quantitas deſcribitur ab Exechiel. cap. 40. *In manu viri Calamus menſuræ ſex Cubitorum, & palmæ*. Cum autem Cubitus Hebraicus, ut mox dicetur, contiueret Romanum Pedem, ac præterea Uncias undecim, & $\frac{62.\frac{1}{2}}{100}$ oportuit Calamum habuiſſe Pedes Romanos 12. Uncias, & $\frac{56.\frac{1}{4}}{100}$ Unciæ. Hujus magnituditiis fuit Goliath Gethæus, qui 1. Reg. 17. dicitur *fuiſſe ſex Cubitorum, & Palmi*, nempe magnitudine Calami.

Locus Ezechielis, quem laudat Beverinius, ita habetur apud LXX. In manu viri calamus Menſuræ ſex cu-

cubitorum & palmi in cubito. *Ac ſi palmus ille deberet adjungi cubitis, & non calamo: & dicendum ſit quod Calamus fuerit menſura ſex cubitorum & ſex palmorum. Et ita docet intelligendum eſſe Nicolaus de Lyra in libro Differentiarum*, *quo loco accipit ulnam pro cubito; qua tamen ratione id faciat, ipſe viderit. Qui vero hujuſmodi ſequuntur explicationem, ad duplex cubiti genus confugiunt; cubitumque* Sanctuarii *majorem palmo alio* communi, & vulgari *cubito conſtituunt. Unde calamus duplex emergit*: vulgaris *ſcilicet longus novem pedes: ſeu orgyam unam cum dimidia, quæ* Acerra *Volaterrano dicitur.* Sanctuarii *alter, qui decempedam dimidiato pede ſuperat. Sed hujuſmodi diverſarum Menſurarum in ſcriptura commentum & Beverinius, & cum eo Sapientiores perquam merito explodunt.*

CHIBRATH TERRÆ Menſura eſt Hebraica mille Cubitorum. *Iter* autem *Sabathi*, de quo in Scripturis fit mentio Actor. 1., quia illud Sabathi die excedere non licebat, conſta-

bat duobus *Chibrath*, ſeu duobus Cubitorum millibus, ut tradit Origenes apud Oecumenium; referuntque Lorinus, & Cornelius in 1. Act., nempe duobus milliariis parvis Hebraicis, Cubitis mille, ut ſcribit Bonfrerius Exodi 20. n. 8., Stadiis verò Romanis duobus, & med. Quare *Chibrath* conſtabat mille Cubitis Hebraicis; Romanis Pedibus 1468., Unciis 6.; Stadiis verò Romani 2. & med.

Iter ſabbati de quo hic Beverinius unanimi Rabbinorum conſenſu intelligitur ſpatium 2000. *Cubitorum quod tantum ſpatii nec plus licebat Judæis eo die per traditionem conficere. Syrus Interpres iter hujuſmodi vertit per ſeptem ſtadia. Joſephus lib.* 20. *c.*6. ἀρχαιολ᾽ *per quinque* τὸ καὶ ὄρος ἐλαιῶν, τῆς πόλεως ἄντικρυς κείμενον ἀπέχει στάδια πέντε. Qui etiam Mons oliveti è regione urbis ſitus abeſt ſtadia quinque. *Joſephum mirè explicat Eiſenſchmidius, ac Beverini computum tuetur. Ejuſdem enim calculo ſicuti* 200. *Cubiti Hebr. æquantur ſtadiis olympicis* 5 $\frac{3}{4}$; *ita Alexandrinis ſeu Samiis* 5. *præciſe. Cum vero hujuſmodi ſtadia Joſephi verbis prænotari omnino*

nino veriſimile ſit ; jam ſtet & Iter Sabbati 2000. Cubitis Hebr. computari , & Chibrath mille eſſe cubitorum.

CLIMA Columellæ eſt quoquo verſus pedum 60, *pedum itaque quadratorum* 3600.

CUBITUS , ſeu *Cubitum* Πῆχυς ut nomen ipſum oſtendit , à brachii humani flexura , quæ Cubitus appellatur , nomen habet . Eſt autem Cubitus , ut indicat Julius Pollux , *Menſura quantum à flexura Cubiti uſque ad medium digitum patet* . Quod ipſum tradit Suidas v. Cubitum , ubi ait: *Cubitum eſt extenſio à Cubito ad digitos manus* .

Sunt præterea duo aliæ Cubitorum decurtatorum ſpecies . Πυγμὴ *quantum a cubito uſque ad extremum metacarpium , digitorum* 18. Πυγὼν *menſura a cubito ad nodos medios digitorum . Conſtat* 20. *digitis: comparandus itaque Palmipedi Romanorum*.

Magnitudo Cubiti in univerſum fuit Seſquipedalis , ut idem Suidas tra-

 dit,

dit. *Cubitum verò habet Pedem unum, & dimidium*. Et Heſychius: *Cubitum eſt Pes unus cum dimidio*: ſecundum autem varietatem Pedum, ex quibus componebatur major, vel minor. *Cubitus* enim *Romanus* conſtat Romano Seſquipede: *Olympicus*, ſive *Herculeus* Pede Herculeo, & dimidio: *Hebraicus* item Seſquipedalis ad Menſuram Hebraici Pedis fuit.

Cubitus igitur *Romanus* conſtabat Pede Romano, & dimidio, cujus quantitas petenda eſt V. Pes.

Cubitus Græcus communis conſtabat Seſquipede Græco communi, nempe Palmis ſex minoribus, Digitis 24.; Pedibus verò Romanis uno, & Unciis ſex.

Cubitus Græcus Herculeus, ſive *Olympicus*, conſtabat Seſquipede Olympico, Pedibus verò Romanis uno, Unciis ſex, & quarta parte Unciæ.

Cubitus Hebraicus, & ipſe Seſquipedem Hebraicum habuit, nempe Palmos ſex, Digitos autem 24. Dictus Hebraica voce *Amath*; eratque etiam ipſe pars brachii virilis à flexura ejuſdem uſque ad extremum medii digiti manus porrectæ: ut cenſent Hebræorum doctiſſimi, quibus ſubſcribunt

Arias

Arias Montanus Opuſcul. de Sacris Menſur., Joan. Budæus de Arca Noë, Villalpandus tom. 3. in Ezechiel. par. 2. lib. 3. cap. 16. & 17., & Salian. ad Ann. Mundi 1557. n. 13., qui addit: *Cubitum*, quo Arca Noe dimenſa fuit, *Sequiſpedem fuiſſe*, *& Digitorum majorum* 18.; *minorum* 24., *& à flexu brachii ad extremum manus viri proceræ ſtaturæ*: & ante illos Hieronymus in cap. 40. & 43. Ezechiel. ait, *Palmum eſſe ſextam Cubiti partem*. Habuit autem Cubitus Hebraicus Pedes Romanos unum, Uncias undecim, & $\frac{62\frac{1}{2}}{100}$ Unciæ. ut colligit Ricciolus.

De *Cubito Hebraico* magna eſt apud Autores varietas: nam imprimis quidam Rabbini, & Serarius in 3. Reg. c. 6. duplicem Cubitum induxerunt, unum majorem, & ordinarium Palmorum ſex; alterum minorum Palmorum quinque: ſive unum Sacrum, & Legalem majorem; alterum verò Prophanum, & minorem. Item Rabbi David excogitavit unum Cubitum majorem, æqualem toti brachio ab axilla uſque ad extremum manus extentæ; alterum verò minorem, & Se-

mibrachio æqualem, à flexura ſcilicet uſque ad extremum manus. His autem opinionibus occaſionem dedere aliqua Scripturæ loca, præcipuè autem 2. Paralip.3. n.3., ubi nominatur *Cubitus primæ Menſuræ*, quaſi cum reſpectu ad Cubitum ſecundæ Menſuræ, ut hi interpretantur.

Tamen, ut antea dictum eſt, cum de Siclo ageretur, nulla eſt ea Scripturis neceſſitas inducendi hanc Ponderum, ac Menſurarum duplicitatem; præcipuè Domino reclamante, apud quem Prov. 20.: *Pondus, & Pondus Menſura, & Menſura: utrumque abominabile eſt*. Sicut ergo, ſalvo Sacræ Scripturæ ſenſu, illa verba *Pondere Sanctuarii* interpetrati ſumus, non quod aliud eſſet Pondus Prophanum aliud Sacrum, ſed quod in Sanctuario prima Pondera aſſervabantur, quibus tum planè juſta erant alia Pondera, cum ad amuſſim reſpondebant: ſic etiam hìc dicimus *Cubitum primæ Menſuræ* illud à Sacra Scriptura intelligi, qui in ſacro loco aſſervabatur, ut à Romanis Menſuræ in Capitolio aſſervabantur, ut eſſet prima Regula, & Menſura, cui cæteræ omnes conformarentur: ut ſentiunt Perer. tom.

tom. 2. in Geneſ. lib. 10. diſp. 3. Villalp. in Ezechiel. tom. 2. lib. 4. c. 24. ; & Ricciol. lib. 2. Geograph. c. 5. Atque ſecundum Menſuram Cubiti, quem ſtatuimus longitudinis unius Pedis Romani, Unciarum undecim, & $\frac{62\frac{1}{2}}{100}$, dimetiendæ ſunt omnes quantitates, quæ in Scripturis per Menſuram *Cubiti* exprimuntur.

Cubitus Alexandrinus, cujus meminit Herodot. lib. 2., conſtitit Seſquipede Ægyptio: nempe Romanis Pedibus uno, Unciis 9., & $\frac{60}{100}$ Unciæ, Ei par fuit *Cubitus Samius*, ut aſſerit eodem loco Herodotus, nec non Byzantius, ut putat Ricciolus.

Cubitus Babylonicus, ſeu *Regius*, quo nempe Babylonii utebantur, habuit magnitudinem unius Pedis Babylonici cum dimidio. Quæ fuerit hujus *Cubiti* quantitas, ſic aperit Herodot. lib. 1., ubi ſic de moenibus Babylonis: *Murus quinquaginta Cubitorum Regiorum craſſitudine, ducentorum altitudine: Cubitus autem Regius mediocris Cubito tribus digitis major eſt.* Ubi pro Cubito mediocri intelligit com-

communem Græcorum Cubitum ad diſcrimen Cubiti Herculei; qui major, utpote hominis Heroici: *Cubitus* igitur *Babylonicus* fuit amplior Græco communi Digitis tribus, habuitque Romanos Pedes unum, Uncias octo, & $\frac{1}{4}$.

Cubitus Antiochenus; quo Syri utebantur, ab Antiochia Syriæ Urbe celeberrima nuncupatus: Ejus magnitudo colligitur ex Herone in Iſagoge, ubi ait: *Antiochenam Metretam, ſive Amphoram, eſſe Italiæ duplam ſeſquialteram*: ſeu ut quinque ad duo. Undè Pes Antiochenus ad Italicum erit, ut latus Cubi 5., ad latus Cubi 2., & ſic, ut Ricciol. computat, Pes Antiochenus continebit Pedem Romanum, Uncias $\frac{32}{100}$; *Cubitus* verò Pedes Romanos duos, & Unciæ $\frac{48}{10}$.

DECEMPEDA Menſura Romana magnitudinem Decempedum Romanorum, ut ipſum nomen indicat. Ea etiam Pertica à portando dicta, quaſi Portica, ut ex Libello de Limitibus,

Me-

Meminit Decempedæ Tullius 14. Philip. , & pro Milon. *Qui cum Architectis ; & Decempedis villas multorum, hortoſque peragrabat .* Ab ea Menſores dicti Decempedatores ; quos hodie Agrimenſores dicimus , qui ad agros dimetiendos etiam nunc utuntur Pertica.

DIAULON Δίαυλοι Græca Menſura . Ea fuit duorum Stadiorum , ut ſcribit Vitruvius lib. 5. : *In palæſtris Periſtylia quadrata , ſive oblonga , ita ſunt facienda , uti duorum Stadiorum habeant ambulationis circuitionem , quam Græci vocant Diaulon* : Dicebatur autem Diaulos , ſeu Diaulodoremus is , qui in Ludis Olympicis Stadium curſu confecerat ; & rurſus à meta ad carceres recurrebat : *Diaulodromas* enim Græcè eſt recurrere. Et quoniam Curſus ille duo Stadia continebat , unum accedendo ; alterum retrocedendo , idcirco ſpatium ipſum *Diaulon* dicebatur. Erat igitur *Diaulon* $\frac{1}{4}$ milliarii Romani antiqui.

Apud Authores nonnullos invenio diſtare inter ſe Diaulon & Diaulum

Ita

Ita ut Diaulus benè equidem ſit, ut notat Beverinius, duorum ſtadiorum menſura. Diaulus, *inquit Schol. Ariſtoph. in Avib.* Eſt diſtadium, ſeu menſura cubitorum ducentorum. *Diaulon verò volunt eſſe geminum illum ad eandem ſtadii partem retracti ſpatium. Unde Panvinius ſcribens in lib. II. cap. I. de Ludis circenſibus Suidam meminiſſe cujuſdam generis curſus, quod* Δίαυλον *vocat ideſt* pro duo ſtadia *oſcitantiæ incuſatur. Verba enim Suidæ ſunt* Diaulon qui duplicem curſum habet in decurſu, ut impleat ſtadium & recurſum. *Vide Buleng. de Circ. cap. 31. Strauchii: Olymp. Agon. §. 12. Pitiſcum in Lexico, alioſque ab ipſo laudatos.*

DIDORON vide *Palmus.*

DIGITUS, Menſurarum minima apud omnes Nationes eſt quantitas latitudine ordinarii Digiti per latum æqualis, & apud omnes fuit quarta pars Palmi minoris, qui conſtat latitudine quatuor Digitorum, nempe Indicis, Medii, Annularis, & Auricu-

laris,

laris, qui tamen computantur æquales in latitudine. Fuit autem Digitus major, minorve ſecundum magnitudinem illius ſtaturæ, quam ſibi unaquæque Natio pro menſura conſtituit, eadem tamen ubique proportione ſervata, ut Digitus ſit decimaſexta pars Pedis, nam, ut ait Vitruvius lib. 3. c. 1., *Palmus habet quatuor digitos; ita efficitur uti Pes habeat ſexdecim digitos*, Romanus nempe Digitos Romanos, Græcus Græcos, Hebraicus Hebraicos. Pollex autem, ſeu Digitus craſſior fuit duodecima pars Pedis, ut ſuo loco dicetur.

DIPLETHRUM, duplex Plethrum. Vide V. Plethrum.

DOLICHUS Græca Menſura, cujus meminit Hero in Iſagoge his verbis: *Dolichum* (habet) *ſtadia duodecim*: At verò Suidas V. Dolichus, inquit, *Dolichus eſt longus curſus* 24. *ſtadia continens*. Secundum Heronem ergo Dolichus fuit ſpatium Romani Milliarii unius, & med., ſecundum Suidam trium, ſed in Suidæ

tex-

textu putamus mendum irrepſiſſe, cum potior ſit Heronis fides.

DORON Vide *Palmus*.

HIPPICON ἱππικὸν Menſuræ Græcæ nomen, cujus meminit Plutarchus in Solone; *Legem*, inquit, *præſcripſit, ut ubi publicus eſſet puteus, eo aquatum intra ſpatium Hippici*. Eſt autem *Hippicon* ſpatium quatuor Stadiorum; nempe dimidii Milliarii Romani. Dicebatur autem *Hippicon* ab equorum curſu, quod nempe per id ſpatium equorum fierent agitationes.

HIPPODROMUS dicebatur iter, quod uno die conficit eques, ſeu via Militaris, ut ſcribit Hieron. in Geneſ. 48. *Eſt etiam equorum curriculum, ſive theatrum ubi agitantur equi, ſive in quo de pernicitate certatur. In Actis S. Sebaſtiani Martyris memoratur* Hippodromus Palatii. *Vide Voſſ. Lex. Etimol. Buleng. de Circo E.* 1. *&c.*

HÆ-

HÆREDIUM. Centum Hæredia vocabatur quadratum, patens in ſingula latera 2400. pedes; area ejus 5760000. ped. quadrat.

JUGERUM fuit apud Romanos terræ ſpatium, quod in longitudinem porrigebatur Pedibus 240., in latitudinem verò 120.: undè univerſus Jugeri ambitus erat Pedum 720. Fuit autem hoc ſpatium terræ appellatum hoc nomine, *quod*, ut inquit Plinius lib. 18. cap. 4., *uno jugo boum in die exarari poſſet*. Ejus magnitudo, quam prænotavimus, inſinuatur à Varrone lib. 1. cap. 10. de Re Ruſtica: *Jugerum* vocant, *quod quadratos duos Actus habeat: Actus quadratus, qui & latus, eſt Pedes centumviginti, & longus totidem*, nam Jugerum habet duos Actus. Actus autem ſinguli Pedes quadratos 120.; ergo Jugerum habebit duo latera 240. Pedum, duo verò 120. Paria Varroni ſcribit Plin. lib. 18. c. 3. *Jugerum*, inquit, *vocabatur quod uno jugo bovum in die exarari poſſet. Actus, in quo boves agerentur, cum aratur, uno impetu juſto. Hic erat CXX. Pedum: duplicatuſque in longitudinem*

Ju-

Jugerum faciebat. Magis autem apertè Quintilianus lib. 1. cap. 10. ait: *Jugeri menſuram CCXL. longitudinis Pedes eſſe; dimidioque in latitudinem patere*: cui conſentit Appianus lib. 1. Civil. qui ſcribit, *Jugerum fuiſſe tantum ſpatii, quantum uno die par boum arare poterat: ejuſque menſuram fuiſſe CCXL. Pedum in longitudine, CXX. in latitudine: Menſuram Pedis fuiſſe Palmorum quatuor: Palmi Digitos quatuor: Digiti ſecundum Geometras, tria hordei grana*. Nec Columella diſſentit, qui lib. 6. c. 1. *Actus*, inquit, *quadratus undiq; finitur pedibus CXX. hoc duplicatum facit Jugerum*. Et infra: *duo Actus faciunt Jugerum longitudine Pedum CCXL., latitudine CXX., quæ utræque ſummæ, inter ſe multiplicatæ, quadratorum faciunt Pedum viginti octomilia, & octingentos*. Nam centiesvicies duceni quadrageni efficiunt 28800. Fuit ergo in hunc modum Jugeri forma. Vide figur. 5.

Paſſim apud Authores Jugeri mentio reperitur. Horat.

Arat Falerni mille Fundi Jugera.

& Liv. lib. 41. *Et Lucam Colonia eodem anno MM. Civium Romanorum ſunt deducta. Triumviri deduxerunt P. Ælius,*

Ælius, *L. Egilius*, *Cn. Sicinius. Quinquagena*, & *ſingula Jugera*, & *Semiſſes agri in ſingulos data ſunt.*

LYCHAS, Menſura Græca, illud ſpatium amplectens, quod includitur inter Pollicem, & Indicem, quantum poteſt extentos. Eſt autem *Lychas* duæ tertiæ partes Pedis Græci, ſeu Digiti 10 $\frac{2}{3}$ ſicut apud Latinos *Bes* continet duos Trientes Pedis Romani, ſive Uncias octo.

MILLIARE, Celeberrima Menſura, ſic dictum quod mille Paſſibus conſtaret: Fuit autem pro Gentium, ac Nationum varietate multiplex.

Milliare Romanum conſtabat Romanis Pedibus quinque millibus: Paſſibus Geometricis, quorum ſinguli conſtabant quinque Romanis Pedibus, mille: Stadiis verò Herculeis octo. Iſidorus lib. 15. orig. cap. 16. *ſingula*, inquit, *Stadia centum vigintiquinque Paſſibus explicata, quorum octo millenos paſſus abſolvunt*. Et Suidas V. Milion *Milliare*, inquit, *Terræ eſt Menſura, nam decem Milliaria con-*

tinent Stadia octoginta.

Milliaria autem Romæ numerari incipiebant à Columna quadam ab Auguſto Cæſare, cum eſſet Curator Viarum, in foro poſita, ut ſcribit Dio lib. 54. Ea fuit ad Saturni ædem, ut ſcribunt Tacitus lib. 1. Hiſtor., & Suetonius in Oth. cap. 6., nec diſſentit Plinius lib. 3. cap. 5., dum ait eam Columnam *ſtatutam in capite Romani Fori*: ſiquidem Saturni ædes fuit ad Fori caput, ubi nunc S. Adriani Templum, ut ſcribit Faunus lib. 2. c. 11. Antiquæ Urbis. Vocabatur autem hæc Columna Milliarium aureum, quod ex eo metallo, ut cenſet Lipſius ad lib. 1. Hiſtor. Taciti, & conſentit Plut. in Galba: *In forum*, inquit, *ibat ad eam partem, in qua ſtabat aurea Columella, ad quam omnes Italiæ viæ terminantur*. Memoratur hoc nomine Aurei milliarii à Tacito loc. cit., ubi de Othone loquens: *Inde ad milliarium aureum ſub ædem Saturni pergit*: & Sueton. cap. 6. in Oth. *Sub æde Saturni ad milliarium aureum.*

Ab ea igitur Columna numerabantur *Milliaria* per Columellas, ſeu cippos ad ſingulos mille paſſus erectos, cujus rei fuit inventor C. Gracchus, ut

ut ſcribit Plutarchus in ejus vita: *Ad hæc*, inquit, *vias omnes per milliaria dimenſus Columnas lapideas ſignandi cauſa notavit*. Cujus moris, Romana planè magnificentia digni, meminit etiam Strabo lib. 7.: *Ex Apollonia*, inquit, *per Macedoniam via eſt Jamnia, quam per millia paſſuum dimenſi ſunt, lapideaſque Columellas*. Et Romæ in aſcenſu Capitolii una ex his Columnis antiquæ baſi impoſita cernitur, in cujus faſtigio, quæ res ſanè majeſtatem auget, Ænea pila inſiſtit: colligiturque ex Inſcriptione, eam fuiſſe Notam Primi ab Urbe Milliarii. Quæ res mirificè ad levandum Viatorum tædium faciebat, quibus ex ignorantia termini longiora fiunt itinera: quaſi illud finem minimè habiturum ſit, cujus terminus ignoratur, ut obſervat Ariſt. in Problem.; undè etiam evenit, ut breviores in regreſſu appareant, quam in acceſſu viæ. Feciſſe id ad laboris levamentum canit Rutilius in Itiner.

Intervalla viæ feſſis præſtare videtur,
Qui notat inſcriptus millia multa lapis.

Hinc autem ortum habuit, ut pro numero Milliariorum Scriptores paſſim

lapidum numerum uſurpent : undè Sueton. c. 4. in Calig. *Ad viceſimum lapidem effudere ſeſe*. Plinius lib. 36. c. 15. *ab octavi lapidis diverticulo.*

Milliaria Romanorum a Columna illa in Foro poſita numerari olim conſueviſſe tenet, ut vidimus, Beverinius, Plutarchum ſequutus, cui pariter adhæſerant Beroaldus in Suetonium, ibique Torrentius Babelonius & Sabellicus. Pancirolus item 14. Region. Urb. p. 12. Savilius in Tacit. 1. 27. 3. Turnebus Adver. 5. 1. Bergierius de Viis Milit. 3. ſect. 13. §. 2. & alii. At Macer de Verborum Significat. §. 154. diverſam tuetur ſententiam, docetque a porta Urbis olim numerata fuiſſe Milliaria. Mille paſsus, *inquit*, non a Milliario Urbis ſed a continentibus ædificiis, *ideſt ſuburbiis*, numerandi ſunt. *Viri mentem firmant Holſtenius de Millar. Aur., & Ryquius in Tacit. pag.309. & Fabrettus de Aquæd. diſſert. 1. monentes lapidem illum, quem nunc ad Urbis ornamentum in Capitolium translatum, & ad gradus laterales cum publico teſtimonio erectum videmus, in via Appia extra portam S. Sebaſtiani inter antiquitatum rudera non*

mul-

multis ab hinc annis detectum fuiſse. Quod ſi a Foro numerata eſsent Millaria, non extra ſed intra Urbem lapis hic, qui primus ab Urbe notatur, repertus eſset; & quidem citra Eccleſiam SS. Nerei & Achillei: diſtat enim Eccleſia hæc ab arcu Septimii Severi, ſeu, ut loquitur Beverinius, ab Eccleſia S. Adriani, ubi Fori olim caput, ædeſque Saturni, amplius integro veteri milliario Romano. At cum, ut diximus, erutus ſit extra portam S. Sebaſtiani, quæ diſtat ab dicta Eccleſia quingentis & amplius paſſib. Rom. veterib. atq; adeo ab aureo illo Milliario ut minimum milliario integro & dimidio; ſequitur Menſuras & intervalla milliariorum non a Foro Romano, ſed a portis Urbis olim numerari cæpiſse. Refragatur huic opinioni Henninius in Bergier. III. Sect. 13. §. 1., opinaturque lapidem præfatum in tot Urbis vaſtationibus ab veterum reliquiarum ſtudioſo aliquo ad ornatum Villæ extra Urbem translatum, ibique terræ defoſsum emerſiſse in lucem iterum non ſuo loco. Conjecturamque ad convicia uſque protendens, putat Inſcriptionem, quam refert, & ex qua innuitur Co-

 lum.

lumnam eſſe milliariam , primique ab Vrbe lapidis indicem , valde recentem eſſe ; & ab Holſtenio vel aliquo alio effictam , cui iſta ſententia placuit. Itane Viro Clariſs. ſycophantiæ mendaciique graviſſima nota ingratiis inuritur ? Jam ſi veterum monumentorum fidem frangere cuicumque Scriptori licebit, actum eſt de Hiſtoria, nec quidquam nobis ſupereſt quod hac in re certe credamus . At Henninium pro meritis excipit Pitiſcus in Lexico, ejuſque argumenta veluti a poſse ad eſſe *deducta ejuſdem eſſe ponderis ait, quæ ab iis etiam, qui in ſcholis manum ferulæ non ſubduxerunt evincantur . Nam probandum fuiſſet & columnam banc in vineam eſſe translatam , & Holſtenium inſcriptionem ſomniaſſe; affirmantis enim eſt probare . Vt ut tamen ſit mihi magnum rei momentum accedere videtur ab uſitata illa veterum loquendi formula ſcilicet*, primo ſecundo tertio &c. ab Urbe lapide. *Quæ non aptè menti dicentium congrueret ſi lapides non ab Vrbe, ſed a foro numerarentur. Fateor nihilominus hujuſmodi ſententiam, in quam & ego pedibus irem ; non adeo firmam eſſe , ut aliquo validiori argu-*

gumento concuti nequeat.

Poſitorum Milliariorum memoriam ſervant Inſcriptiones plures; quarum unam in Lucania prope Pagum, Apollam vocant, à me ſuperioribus annis diligenter excriptam, hic apponere placuit: Quam ineptam putat Cluverius Italiæ Antiq. lib. 4. ſecùs verò, qui item vidit Gualterius, in Antiquis Tabulis Siciliæ.

VIAM . FECEI . AB . REGIO : AD . CAPUAM
ET . IN . E. A. VIA . PONLEIS : OMNEIS . MILLIARIOS
TABELLARIOSQUE : POSEIVE : HINCE . SUNT
NOUCERIAM : MEILIA : LI . CAPUAM . CXXIII
VALENTIAM : CLXXXX : AD : FRETUM . AD
STATUAM : CCXXXI : REGIUM : MEILIA : CCC XXI
ET : EIDEM PRETOR : IN
SICILIA . FUCITEVOS . ITALICORUM
CONQUAEISIVEI : REDDIDEIQUE
HOMINES . DCCCCXVII : EILEMQUE
PRIMUS . FECEI UT . DE : AGRO : POPLICO
ARATORIBUS CEDERENT : PAAOSTORES
EORUM . ÆDISQUE . POPLICAS . HEIC . FECEI

Fuiſse autem *Milliaria Romana*, multò quàm nunc ſunt, breviora, illud videtur convincere, quod antiquitus ad Pontem Centeſimum, nunc *Ponte Centino*, Milliaria centum ab Urbe erant, undè & Centeſimus appellatus; nunc autem non ſunt niſi quinquaginta quinque: verùm, ut notat Ricciolus, Romanus Pes modernus eſt aliquantò brevior antiquo, & conſequenter Milliaria quoque antiquis breviora: verùm Millaria illa longiora non ſunt juxta Menſuram Romani paſsus moderni, ſed juxta eas Menſuras quibus utuntur in Piceno, & Umbria, quæ majora ſunt cæteris.

Nobis autem Lucenſibus facilè admodum eſt, Milliariorum Romanorum veterum ſpatia capere: ſicut etiam aliarum nationum antiquas Menſuras tenere comparatione Romanorum veterum; quippe eodem, quo Romani Antiqui utimur milliario. Cujus rei illud apertiſſimum eſt argumentum, quod Oppida quædam ſita in via Caſſia, quæ Romam per Senas, Lucamque uſque Mutinam ducebat, adhuc antiquum nomen retinent a Columnis Milliariis deſumpta, ſecundum

dum ſpatium, quo abeſſent à Colonia: ſicuti Pons Auxeri impoſitus operis admirandi, qui nunc quoque dicitur *Ponte a Sexto*, quod nempe eſſet ad Sextum à Colonia Luca lapidem: & Pagus, qui appellatur *Valdottavo*, nempe quod ſitus ad octavum lapidem: Oppidumque quod vocant *Diecimo*, quod nempe ad lapidem decimum erat conſtructum: quorum locorum diſtantia eadem nunc cenſetur eſſe; quæ erat apud Antiquos: nam ſex, octo, ac decem milliaria nunc quoque ab Urbe Luca, ut priùs, abſunt ea oppida. Undè Milliare Lucenſis Reipublicæ par eſt antiquo Romano; ſaltem quod attinet ad eam ditionis partem, in qua inter Auxerum, & præruptos montes aperitur via Caſſia, ferro inter rupes, miro opere exciſa: ac proinde illius ſpatii, quod nobis notum eſt, comparatione Romani Milliarii antiqui; & aliorum ad illud relatorum magnitudinis, per facilè eſt ſpeciem capere.

Milliare Græcùm Μίλιον duplex fuit, Mediocre, & Magnum: utrumque tamen conſtitit Orgiis, ſeu Paſſibus mille ſui generis. Milliare commune fuit majus Romano Paſſibus

du-

ducentis; habuit enim Romanos Paſſus 1200.; Pedibus verò mille; nam 600. Pedibus Romanis conſtitit. Milliare verò Magnum, ſive Olympicum, & Herculeum ſuperavit Romanum Paſſibus Romanis 250; Commune autem, ſeu Mediocre 50.; atque utrumque habuit Stadia decem ſui generis: quorum ſingula ſexcentenis Pedibus ſui pariter generis conſtabant; ut apertiùs in V. Stadium.

Milliare Alexandrinum, ſive Ægyptium habuit Paſſus Romanos 1000. Pedes 5400.: ejuſdem etiam Menſuræ fuit Samium, & Byzantinum.

Milliare Antiochenum, ſive Syrum, habuit Pedes Romanos 6112.; ac proinde majus fuit Milliari Romano Pedibus 212., Paſſibus verò $42\frac{2}{5}$.

Milliare Hebraicum duplex fuit, Majus, & Minus. Minus fuit idem cum Chibrath; de quo jam diximus. Majus, quod appellatur Parſach, fuit Stadiorum Hebraicorum 10.; quorum ſingula habent Cubitos Hebraicos 400. Undè ipſum *Milliare* habebat Cubitos 400.; ac proinde quatuor Chibrath erat æquale. Continebat autem hoc Milliare majus Romanos Pedes 7875.,

Paſ-

Paſſus verò Geometricos 1575., ac propterea excedebat Milliare Romanum dimidia parte, ac Paſſibus 75. Videatur Ricciol. lib. 2. cap. 5. Geograph.

ORGYA Græca Menſura, cujus meminit Ariſtotel. 6. de Animal., & Xenophon. lib. 2. Memor. Orgya autem fuit Paſſus Græcorum, qui ſex Pedibus conſtabat, ut diſertè tradit Herodotus lib. 4., ubi ait: *Stadia tria millia, & ſexcenta efficiunt ſexaginta Schoenos: centum juſtæ Orgyæ implent Stadium ſex Plethrorum. Orgya tanta Pedibus ſex*. Fuit autem duplex, alia communis ſex pedum communium, æqualis ſex Romanis Pedibus: Alia Olympica, ſive Herculea; ſex Pedibus Herculeis conſtans, Romanis verò 6., Unciis 3.

Orgya Ὀργυιά *ambarum manuum extenſio eſt: Herodoto lib. 2. menſura eſt* Τετράπηχυς *ſcilicet quatuor cubitorum, a quo dicitur etiam* ἑξάποδης *a ſex pedum magnitudine cui æquatur. Idem eſt autem* Ὀργυιὰ *Græcorum ac ulna Latinorum, de qua inferius.*

OR-

ORTHODORON Græcis ὀρθόδωρον *menſura eſt a carpo ad ſummitates digitorum; & continet digitos undecim*.

Palmus ὁ Παλαιστὴ, aliàs Δόχμη item Δῶρον Menſuræ notiſſimæ genus, tam apud Romanos, quàm Græcos; Hebræoſque à manu hominis dictæ. Fuit autem Palmus duplex Minor, Majorque.

Palmus Romanus Minor habuit quatuor Digitos in latitudine: nam, ut ait Pollux, *Palmus ſunt quatuor conjuncti arte Digiti*, quod etiam tradit Heſychius.

Palmus Romanus Major; quem Græci Spithamam, Itali dicimus *Spanna*, fuit ſpatium, quod complectitur manus extenſa ab extremo Pollicis ad extremum Auricularis: fuitque novem Unciarum Pedis Romani, ſeu trium Quadrantium. Colligitur id apertè ex Vitruvio lib. 2. cap. 3. *Didorum, fuiſse longum Seſquipede*: Didorum autem erat menſura duorum Palmorum; nam ut ait Plinius lib. 36. cap. 14. *Græci Doron Palmum vocabant*: undè oportuit Palmum fuiſſe Semicubiti magnitudine; ſeu novem Unciarum, aut dodrantis Pedis.

Pal-

Palmi item *Græcanici*, & *Hebraici* ejuſdem rationis fuere proportione. Nam Palmus Minor Græcus mediocris habuit quatuor digitos ſtaturæ mediocris: *Palmus* Major mediocris habuit novem partes Pedis ſtaturæ mediocris: At *Palmus* Minor Herculeus conſtitit quatuor Digitis Herculeis: *Palmus* verò Major, ſeu *Spithama Herculea*, fuit extenſio manus Herculeæ à pollici extremo ad extremum auricularis, cum eadem proportione ad *Palmum*, & *Spithamam Romanam*, quam habent inter ſe Pedes cum Pedibus, & Cubiti cum Cubitis; de quibus jam dictum.

PARASANGA, Menſura Perſica, cujus meminit ſæpè Xenophon in Pædia, & expeditione Cyri. Fuit autem incertum ſpatium *Paraſangæ*, ut ait Plinius lib. 6. cap. 26.: *Inconſtantiam*, inquit, *menſuræ diverſitas Autorum facit, cum Perſæ quoque Schoenos, & Paraſangas alii alia menſura determinent*. Nos Herodotum ſequemur, qui ſic ſcribit lib. 2. de Ægyptiis: *Etenim qui modicum terræ poſſident metiun-*

tiuntur illam Orgyis : qui minus inopes terræ ſunt , metiuntur Stadiis : qui multum poſſident , Paraſangis ; qui plurimum ſanè , Schoenis ; conſtant autem Paraſangæ tricenis , Schoeni ſexaginta Stadiis . Ex quibus conſtat , cum Paraſanga habuerit Stadia 30. , fuiſſe ſpatium trium Milliarium Romanorum , ac $\frac{6}{8}$.

Paraſangis utebantur Perſæ , teſte Feſto , ad vias menſurandas . Harum longitudinem non determinatè deſumi poſſe ab Auctoribus perquam meritò aſſerit Beverinius . Quidam triginta ſtadia patere ajunt . Heſychius; Παρασάγγης , μέτρον ὁδοῦ τριάκοντα σταδίους ἔχει . Paraſanga viæ menſura continet triginta ſtadia . *Hero in Iſagoge ſua*; ὁ παρασάγγης ἔχει , μίλια τέσσαρα σταδίους τριάκοντα · ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν , Paraſanga habet milliaria quatuor, ſtadia triginta ; eſt autem menſura Perſica . *Strabo autem lib.* 11. *ſtatuit Paraſangam apud nonnullos &* 40. *&* 64. *ſtadiorum eſſe . Diverſitatem a Milliaribus ortam crederem , quæ & olim , ut hodie etiam , alibi longiora , breviora alibi reperiebantur , juxta varias Populorum conſuetudines . vide*

Sal.

Salmaſ. Exercit. in Plin. pag. 741. *Briſſonium de Regn. Perſ. p.*276.

PASSUS, Geometricum intelligo, quo menſurantur Milliaria, fuit apud Romanos ſpatium quinque Pedum Romanorum, ut omnes conſentiunt. Et apertè colligitur ex Columella lib. 5. cap. 1., ubi ait: *Stadium deinde habet Paſſus centum vigintiquinque, ideſt pedes ſexcentos vigintiquinque*; quod idem ſcribit Plinius lib. 2. cap. 27. ſi enim pedes 625. per *Paſſus* 125. diſtribuas, quinque cuilibet *Paſſuum* contingent. Fuit ergo hic *Paſſus* milleſima pars Millarii. Cur autem *Paſſus* ſit appellatus, quidam dicunt ſic vocatum, quod id ſpatium *Paſſis*, ideſt protentis brachiis, manibuſque conficeretur, ut tradit Alciatus in l. *Mille paſſus* ff. de ſign. verb. Alii verò quod *Paſſu*, hoc eſt greſſu hominis, duplicato conſtet. De Græcorum *Paſſu* jam dictum eſt in V. Orgya.

PES, de quo jam abundè dictum eſt.

POL-

POLLEX latitudo craſſioris digiti: æqualis Unciæ Pedis Romani, ut dictum eſt.

Pollex apud Aquarios etiam menſura eſt; a re enim Agraria, ad Aquariam translatum eſt hujuſmodi nomen, teſte erudito viro Chimentellio de Honor. Biſell. cap. 39. At non ejuſdem erat menſuræ apud utroſque. Apud Aquarios enim ſumitur pro modulo laticis, majorque digito, & idem cum uncia. Apud Augures ſi pollex dexter palpitaverit boni augurii loco habebatur. Fuitque Veteribus adagium pollicem premere *pro favere* pollicem convertere *pro adverſari*.

PLETHRUM πλέθρον Menſura Græca, *habens centum Pedes, & eſt ſexta pars Stadii*, ut ſcribit Suidas. Cum autem Pedes Græcorum alii Mediocres ſint, alii Olympici, ſive Herculei, uterque habebit 100. Pedes ſui generis, eritque ſexta pars Stadii ſui etiam generis: ac proinde *Plethrum* mediocre æquale erit Pedibus Romanis 100. Herculeum verò 104. A *Plethro* fit Diplethron, hoc eſt duplex *Plethrum*: quod habet ſpatium duo-

rum

rum *Plethrorum*, ſive Herculeorum, ſive Communium. *A Plutarcho in Camillo ſumitur pro ipſo Jugero.*

SALTUS. Quatuor Centuriæ Hærediorum ſimul junctæ ut ſint in utramque partem binæ, in agris viritim diviſis publico jure appellabantur Saltus. Singula ergo ejus latera 4800. *ped. Area vero* 2304000. *ped. quadr.*

SCHOENUS Σχοῖνος quod funem ex junco ſignificat, eſt Menſura Græca, varia tamen: nam ut ait Strabo lib. 11. *Nos cum Nilum navigaremus, aliis, atque aliis menſuris utebamur, ita ut idem Schoenorum numerus alibi majorem, alibi minorem navigationem contineret:* quod etiam evenire hodie cernimus in Milliariis ob varietatem minoris, vel majoris Paſſus, quo conſtant. Duplicem *Schoenum* legimus, alium Minorem, quem Plinius lib. 7. cap. 10. ait *habuiſſe ſtadia triginta*: ac proinde ejuſdem ſpatii fuiſſe cum Paraſanga; alium verò Majorem Stadiorum ſexaginta, ut colligitur ex Herodoto

lib. 2.; nam cum ſcribat *ab Heliopoli ad Thebas* intercedere ſpatium *quatuor millium octingentorum, & ſexaginta Stadiorum, hoc eſt unius, & octoginta Schoenorum*, oportet ſingulos *Schoenos* habuiſſe Stadia ſexaginta; etenim in numero 4860. numerus ſexageſimus reperitur vicibus octoginta, & una. Fuit ergo hic Major *Schoenus* æqualis duobus Paraſangis, Milliariis verò Romanis $7 \frac{1}{4}$

STADIUM Στάδιος, & Στάδιον. Menſurarum Græcarum celeberrima, ſic dicta à verbo *Statio*, quia videlicet id ſpatium Hercules uno ſpiritu cucurrerit, ibique tandem ſteterit. Hoc igitur ſpatium terræ, quod primò *Stadium* eſt appellatum, fuit Piſis Græciæ Urbe apud Jovem Olympicum, quod ſcribit Gellius lib. 1. cap. 1. Herculem pedibus ſuis metatum, idque fuiſſe longum Pedes ſexcentos: ad cujus imitationem *Stadia* in aliis Græciæ terris, ut idem ſcribit, inſtituta fuere, Pedum quidem numero ſexcentum, ſed tamen aliquantò breviora: Hoc igitur *Stadium*

dium ab authore dictum Herculeum, & à loco Olympicum, fuit octava pars Romani Milliarii; undè Plinius lib. 2. cap. 25.; *Stadium centum vigintiquinque noſtros efficit Paſſus, hoc eſt Pedes* 625. Cum autem Milliare conſtet Paſſibus 1000., Stadium conſequenter eſt octava pars Milliarii, nam octies 125. efficiunt 1000. Sed in hac re non eſt opus argumentis, cum apertè tradat Iſidor. lib. 15. Orig. cap. 16. *Singula Stadia centum vigintiquinque Paſſibus explicata*, quorum octo millenos Paſſus abſolvunt: & Strabo lib. 7. *Computatis*, inquit, *per ſingula Milliaria octo Stadiis*. At verò Milliare Græcum conſtabat *Stadiis* decem, Pedibus verò Herculeis 6000.; Alexandrinum verò *Stadiis* 7. & med., ut ſcribit Plutharcus in Gracch. *Milliare autem paulò minùs eſt quam octo Stadia*: & Hero Mechanicus in Iſagoge: *Milliare habet Stadia ſeptem cum dimidio*; quod idem ſcribit Suidas V. Stadium, & Photius in Bibliotheca, quos omnes de Alexandrino Milliari loqui convincit Ricciol. lib. 2. Geogr. cap. 4.

Cum autem, ut dictum eſt, ex Gellio, alia quoque *Stadia* fuerint ad

O 2 Her-

Herculei imitationem, aliquantò tamen breviora, illud pro comperto tenendum eſt, quoties in Scriptoribus *Stadii* nomen occurrit, de Magno illo, & celeberrimo accipiendum eſſe; niſi peculiaris nota, vel Scriptoris contextus aliud ſuadeat.

Omnia ergo *Stadia* apud Græcos Sexcentum ſui generis Pedibus conſtiterunt: Olympicum verò idem fuit cum octava Milliarii Romani parte, habuitque Pedes Romanos 625.; Paſſus verò Geometricos 125.

Strabo lib. 17. *teſtatur Pyramides Ægypti altas fuiſſe ſtadium unum. P. Elzear è Cappucinorum familia apud Thevenotum Itinerar. P.* 1. *pag.* 412. *maximam earum menſus eſt; & quia gradibus* 208. *ab imo ſolo ad ſummum faſtigium ſcanditur, quorum ſinguli duorum circiter pedum cum ſemiſſe alti ſunt, ejuſdem Pyramidis altitudinem ſtatuit Pedum Pariſ.* 520. *At Eiſenſchmidius ex obſervatione Dn. Chazelles eamdem ad ped.* 570. *exigit. Cum ergo juxta noſtram ſupputationem ſtadium Græcorum contineat Ped. Pariſ.* 575. *abundant in menſura Strabonis ejuſdem Regionis Ped.* 105. *& juxta mentem P. Elzear. ped.* 55. *Mul-*

to-

toties nobis laudatas Caſſinus eaſdem menſuras juxta veteres Authores diligentiſſimè expendit. Vide Memor. de S. Accad. R. des ſciences An. 1702. *pag.* 19.

STATHMUS, Menſura Græca, idem quod apud Latinos Statio, Stativa, & Caſtra, quæ militare iter unius diei ſignificant. Undè idem eſt apud Græcos duobus *Stathmis* aliquò pervenire, ac apud Latinos Scriptores duobus caſtris. Colligitur hæc ſignificatio ex Herodoto lib. 5. *Ubique ſunt Regii Stathmi, ideſt manſiones, ac diverſiones, ac diverſoria pulcherrima. Iter omne per loca culta, atque tutum: id nunquam intermiſſum per Lydiam, ac Phrygiam viginti Stathmorum, hoc eſt vicenorum caſtrorum eſt, Paraſangæ nonaginta quatuor, & dimidiatus.* Ex quibus etiam *Stathmi* ſpatium innoteſcit; nam ſi 20. *Stathmi* continent Paraſangas 94. & med. ergo ſinguli habent Paraſangas quatuor, & inſuper Stadia 21. & med., & aliquid amplius. Undè iter unius *Stathmi* erat iter Romanorum Milliarium ſexdecim $\frac{7}{8}$, & paulò amplius. Idem

O 3 ferè

ferè militare iter apud Romanos: nam niſi urgeret accelerandi neceſſitas, non temerè ultra viginti milliaria progreſſum. Videatur Lipſius lib. 5. de Milit. Rom.

Quæ cum ad Ponderum, Menſurarumque qualemcumque cognitionem Juveni ſufficere poſſint, calamo imponentes modum, nos quoque, tot ſpatiis excurſis, in Stathmo conſiſtimus.

Manſiones erant apud Latinos id quod σαθμοὶ *apud Græcos, uniuſque diei iter continebant earum ſingulæ: ſic Plinius lib.* 12. 14. *Arabiam diſtinguens manſionibus ait* caput Regni *Sabæorum* Sobotam eſſe in monte excelſo, a quo octo Manſionibus diſtat eorum Regio thurifera Saba appellata. *Erat etiam* Manſio *diverſorium currentium de Civitate in Civitatem, idem enim apud latinos manere eſt ac pernoctare. In his frumenta & pabula inter Milites diſtribuenda aſſervabantur, ut cum eodem perveniſſent, & noctem ſub tectis agerent; & alterius diei viatico providerentur. Lamprid. in Alex. Sev. C.* 47. Milites expeditionis tempore ſic diſpoſuit ut in manſionibus annonas

acci-

acciperent, nec portarent cibaria decem & ſeptem, ut ſolent, niſi in Barbarico. *Licet tamen fuerint quædam parva ædificia ſeparatim ſtructa; decurſu tamen temporis nonnullæ ex iis Manſionibus in vicos villaſque abierant. Talis fuit* bona Manſio *inter Sardicam & Philippolim in Thracia.*

TOPHÆ menſura Hebræorum omnium minima quatuor digitorum tranſverſorum longitudinem continebat.

VERSUS menſura eſt quoquoverſus pedum 100. *adeoque pedum quadratorum* 10000.

ZERETH Hebræorum menſura, quæ dimidio Cubiti conficiebatur. Hujus mentio habetur in Scriptura. Exod. 28. 16. *Eſai.* 40. 12. *Ezech.* 43. 13. *Et quia plurium aliarum menſurarum nomina diverſimodè quandoque habentur in Sacris Bibliorum libris, hic ea congerere operæ pretium duximus. KESEPH, quam vocem*

Siclum vertit melior pars Interpretum. ZUZA aliis eſt quarta, aliis dimidia pars Sicli. ADARKON ſeu DARKEMON alii Daricum dicunt, nonnullis Drachma eſt. De KESITAK Geneſ. 33. 19; dubium eſt an pro nummo, ſeu pro pecude apponatur. AMMAH Cubitus Hebræis eſt. GOMED quod Interpretes modo Spithamam, modo Cubitum reddunt. KERAB vel BARAH vel ut aliis placet, HIBRAH, ſacrarum literarum Doctores biſariam divídit. Eorum aliqui vertere ſolent per Milliare: aliis porro indefinitum eſt aliquod exiguum terræ ſpatium: quo ſenſu exponendum videtur 2. Reg. 5. 20. Geneſ. 35. 16.

FINIS.

ABACUS

VETERUM NUMMORUM,

Illorumque valor comparatione Julii moderni, & Aurei ex decem Juliis conflati, ob ejus monetæ facilitatem.

Nummi Veteres, Eorumque valor.

ARgenteus Julios 4.
As libralis decima pars Julii.
As Fabianus decima ſexta pars Julii.
As Auguſtalis duodecima pars Julii.
Aſſarium 4. *pars Julii.*
Aureus Romanus Julios 48.

Bes Aereus trigeſimæ partis Julii duas partes continet.
Bes ex miſtura quinta pars Julii.
Bigatus Denarius Iulium unum continet.
Bigatus Quinarius dimidiam Julii.
Bigatus Sextertius quarta pars Julii.

Calchus octava pars oboli.
Centuſſis Antiquus Jul. 10.

Cen-

Centuſſis Fabianus Jul. 6., *& ex quatuor partibus Julii, tres.*
Centuſſis Auguſtalis Jul. 8., *& tertia pars.*
Ciſtophorus ferè dimidium Julii.

Daricus Jul. 20.
Decuſſis Antiquus Jul. 1.
Decuſſis Fabianus ex ſexdecim partibus Julii, decem habet.
Decuſſis Auguſtalis ex duodecim partibus Julii, decem habet.
Denarius Jul. 1.
Deunx æreus ex duodecim partibus Bajocchi, undecim habet.
Dextans æreus ex duodecim partibus Bajocchi, decem habet.
Dipondius quinta pars Julii.
Dodrans æreus ex quatuor partibus Bajocchi, tres.
Drachma Attica Argentea Jul. 1.
Drachma Attica Aurea Jul. 10.
Drachma Hebraica Argentea Jul. 2.
Drachma Hebraica Aurea Jul. 20.
Didrachma Atticum Argenteum Jul. 2.
Didrachma Atticum Aureum Jul. 20.
Didrachma Hebraicum Argenteum Jul. 4.

Mina Attica Argentea Aureos 10. *pendet.*

Mina

Mina Attica Aurea Aureos 180. pendet.
Mina Hebraica Argentea Aureos 24. pendet.
Mina Hebraica Aurea Aureos pendet 240.
Minutum quinquageſima pars Julii.

Noctua. Jul. 4.

Nummus Julii quarta pars.

Obolus Julii ſexta pars.

Philippæus Jul. 20.

Quadrans paulò plùs quatrino Lucenſi.
Quadrigatus Denarius Jul. 1.
Quadrigatus Sextertius quarta pars Julii.
Quadruſſis Antiquus ex quinque partibus binis pendet.
Quadruſſis Fabianus quarta pars Julii.
Quadruſſis Auguſtalis tertia pars Julii.
Quinarius dimidium Julii.

Semiſſis Argenteus dimidium Julii.
Sextertius quarta pars Julij.
Sextertium Aureos 25. continet.
Siclus Argenteus Jul. 4.
Siclus Aureus, Aureos habet 4., & ex de-

decem partibus Aurei octo.

Siliqua 24. *pars Julii.*

Stater Hebraicus Argenteus Jul. 4.

Stater Hebraicus Aureus Aureos habet 4.

Stater Alexandræus, *Aureos* 2.

Stater Macedonicus idem.

Stater Philippæus idem.

Talentum Atticum Argenteum habet Aureos 600.

Talentum Atticum Aureum Aureos habet 6000.

Talentum Hebraicum Argenteum Aur. habet 1200.

Talentum Hebraicum Aureum Aur. hab. 12000.

Talentum Alexandrinum Argenteum Aur. hab. 1200.

Talentum Alexandrinum Aureum Aur. hab. 12000.

Talentum Ægineticum Argenteum Aur. hab. 1000.

Talentum Ægineticum Aureum Aur. hab. 10000.

Talentum Ægyptium Argenteum Aur. hab. 800.

Talentum Ægyptium Aureum Aur. hab. 8000.

Talentum Babilonicum Argenteum Aur. hab.

hab. 461., & *ex decem Aurei, partes binas.*

Talentum Euboicum Argenteum Aur. hab. 400.

Talentum Euboicum Aureum Aur. hab. 4000.

Talentum Siculum vetus Argenteum Aur. hab. 240.

Talentum Siculum novum Argenteum Aur. hab. 120.

Talentum Rhodium Argenteum, Aur. hab. 450.

Teruncius paulò plùs quatrino.

Tetradrachmus Atticus Argenteus Iul. 4.

Tetradrachmus Atticus Aureus Aur. hab. 4.

Tetradrachmus Hebraicus Argenteus Jul. 8.

Tetradrachmus Hebraicus Aureus Aur. hab. 8.

Treſſis Antiquus ex decem partibus Iulii tres habet.

Treſſis Fabianus ex ſexdecim partibus Iulii tres habet.

Treſſis Auguſtalis quarta pars Iulii.

Victoriatus Idem.

Vigeſſis Antiquus Iul. 2.

VI.

Vigeſſis Fabianus Iul. 1., *& Iulii quarta pars.*

Vigeſſis Auguſtalis Iul. 1. *cum dimidio.*

Synopſis Menſurarum Liquidorum, atque Aridorum, Earumque capacitatis.

Acetabulum capit aquæ uncias 2. *cum dimidio.*

Achana 135. *Modios Rom.*

Addix unc. aquæ 100.

Alabaſtrum aquæ unc. 10.

Amphora Romana aquæ libras 80.

Amphora Græca aquæ libras 120.

Artaba Perſica aquæ libras 166., *& ex duabus partibus libræ tres partes.*

Artaba Ægyptia aquæ libras 133., *& ex duabus partibus libræ tres partes.*

Artaba Medica aquæ lib. 160.

Batus I. aquæ capit lib. 80.

*Batus II. aquæ lib.*8., *& lib. ter. part.*

Batus III. aquæ lib. 5., *& uncias* 6.

Batus IV. aquæ lib. 2., *& unc.* 1.

Batus V. aquæ unc. 6., *& unciæ duas tertias partes.*

Cabus aquæ lib. 4. *unc.* 5., *& unciæ tertiam partem.* *Ca-*

Cadus aquæ lib. 80.
Capitha aquæ unc. 20.
Cheme drach. olei 2. *gran.* 16.
Choenix aquæ lib. 10.
Corus aquæ lib. 800.
Cotyla aquæ unc. 10.
Culeus aquæ lib. 1600.
Cyathus aquæ unc. 1., *& ſex partibus unciæ partes quatuor.*

Ephi aquæ lib. 80.

Gomor aquæ lib. 8.

Hemina aquæ unc. 10.
Hin aquæ lib. 10. *uncias* 3., *& unciæ tertia pars.*

Lagena aquæ unc. 120.
Lethec aquæ lib. 400.
Log aquæ lib. 1. *unc.* 3.
Libra unc. 12.

Maris incerti ponderis.
Medimnus aquæ lib. 160.
Metreta aquæ lib. 120.
Modius aquæ lib. 26., *& duas tertias partes libræ.*

Quadrantal aquæ lib. 80.

Quar-

Digitized by Google

Quartarius aquæ unc. 5.

Satum aquæ lib. 26., *& duas tertias partes libræ.*
Sextarius aquæ lib. 11 *uncias* 10.
Sextarius Caſtrenſis lib. 2. *unc.* 20.

Urna aquæ lib. 40.

Synopſis Menſurarum Longitudinis.

A*ctus Pedes Rom. quaquaverſum* 120.
Actus Minor long. Ped. 120. *lat.* 4.
Arura continet Ped. Rom. quadratos 166., *& ejuſdem duas tertias partes.*
Aſcena Pedes 20.

Calamus Hebraicus Ped. Rom. 12.*unc.* 9., *& ex* 100. *partibus unciæ partes* 56.
*Chibrath Ped. Rom.*1968. *cum ejuſdem Pedis dimidio.*
Cubitus Rom. Ped. Rom. 1. *cum dimidio.*
Cubitus Græcus mediocris Ped. Rom. 1. *cum dimidio.*
Cubitus Hebraicus Ped. Rom. 1. *uncias* 11., *& ex* 100. *partibus unciæ partes* 62. *cum dimidio.*

Cu-

Cubitus Herculeus Ped. Rom. 1. unc. 6., & ejuſdem quartam partem.
Cubitus Alexandrinus Ped. Rom. 1. unc. 9., & ex 100. partibus unciæ partes 60.
Cubitus Samius idem.
Cubitus Byzantinus idem.
Cubitus Babilonicus Ped. Rom. 20. unc. 8., & ejuſdem 4. partem.
Cubitus Antiochenus Ped. Rom. 2., & unciæ partes 48.
Decempeda Ped. Rom. 10.
Diaulon Ped. Rom. 1250.
Digitus Rom. Pedis Romani pars ſextadecima.
Dipletbrum Mediocre Ped. Rom. 200.
*Dipletbrum Herculeum Ped. Rom.*208.
Dolichus Ped. Rom. 7500.

Hippicon Ped. Rom. 2500.

Jugerum Ped. Rom. in ambitu 720., *quadratos verò* 28800.

Lychas Pedis Rom. Unc. 8.

Milliare Rom. Ped. Rom. 5000.
Milliare Græcum mediocre Ped. Rom. 6000.
Milliare Herculeum Ped. Rom. 6250.

Pes Herculeus, *Ped. Rom.* 2. *cum Unciæ dimidio*.
Pes Hebraicus, *Ped. Rom.* 1. *Unc.* 3., & *ex* 100. *par. Unc. pars* 75.
Pes Alexandrinus, *Samius*, & *Byzantinus Ped. Rom. Unc.* 2., & *ex* 100. *part. unc. pars* 40.
Pes Babylonicus, *Ped. Rom.* 1. *Unc.* 1 *cum dimidio*.
Pes Antiochenus, *Ped. Rom.* 1, *Unc.* 4. & *ex* 100. *part. unciæ pars* 32.
Plethrum mediocre, *Ped. Rom.* 100.
Plethrum Herculeum, *Ped. Rom.* 104.
Pollex, *Pedis Romani Unc.* 1.

Schoenus, *Ped. Rom.* 18740.
Schoenus major, *Ped. Rom.* 37480.
Stadium Græcum Mediocre, *Ped. Rom.* 600.
Stadium Herculeum, *Ped. Rom.* 625.
Stathmus Ped. Rom. 88085.

F *Atendum viliora iſta Numiſmata ad ævi, quo formata ſunt, hiſtoriam conducere : ab iiſque lumen interdum accendi Scriptoribus Byzantinis*. Carol: Du Freſne differt. de Inf. Ævi Numiſmat.

MAN:

MANTISSA

NUMMORUM BYZANTINORUM.

ASPRUM argentea recentiorum Græcorum Moneta, ac tam parvi pretii ut Drachmæ æquiparetur. *Vincentius Bellovacenſis lib.* 30. *cap.* 75. Etiam ſuum habet tributum ad minus quindecim aſpros ſeu Drachmas, qui bene valent triginta Sterlingos. *Sterlingus autem, ſeu* Eſterlingus *Francorum Moneta eſt, quam Denarium interpretantur non Romanum ſed Francorum; qui viceſimus erat in uncia, teſte Gronovio lib.* 3. *cap.* 6. *Unde ſi quindecim Aſpri pro triginta ſterlingis ambulant juxta computum Bellovacenſis, uniquique aſpro decima pars unciæ cedit: pretium ſanè Drachma minorem. Alexius Comnenus in Rationali Peræquatorum habet* ἀσπρὰ τραχέα *ideſt* Aſpri aſperi *recèns ſcilicet cuſi, nec uſu detriti: eadem ratione quo* aſperi Nummi *efferuntur a Svetonio, Perſio, & aliis: unde etiam noſtris* Aſpris *datam nomenclaturam putant aliqui, teſte Carolo du Change in diſsert. de Inferioris Ævi Numiſmatibus. Aſprorum mentio occurrit in* **Charta aſservata in Archivo Civitatis Conſentiæ Anni** 1236. *quam legi:* & ſol-

ſolvant pro tranſitu ſolidos duos, ſi aquaverint duos Aſprum *ſic pro* Aſpros. *Cum vero de aquatione pecorum ſermo ſit; jam patet paulo plus Drachma ibidem etiam Aſprum exiſtimari: cum majori pretio publici Fluminis aquationem divendere Advenis licet, extra jus eſset.*

ASSARIUM inferioris ævi argenteum Numiſma eſse ſuperius expoſuimus in Additionibus ad Beverinium: ibique cum Quadrante unciæ idem habuiſse pretium ſtatuimus. Sententiam modò firmat Marcellus Empiricus de Ponder. & Menſur. a quo Tetraſſarius *Semiuncia dicitur. Si igitur As unciam eſse ponatur,* jam *Aſsarium quartam ejuſdem unciæ pendere pro comperto habendum erit. Apud* Suidam ἀσσάρια ὀβολοὶ νομίσματα & σήμινα *pro iiſdem minutioribus monetis paſſim & indiſcriminatim ſumuntur. Saidæ conſonat Cujacius lib. 7. Obſerv. c. 33. a quo* ἀσσάριον *eſse dicitur minimus æris Nummus.*

BYZANTII, BIZANTII ſeu BY-

ZANTEI, Italis Biſanti Aurei Nummi ſunt: quibus nominibus utuntur tantum non ſemper Latini Scriptores, quoties de aureis Græcorum nummis eis eſt diſſerendum. Quin potius in Capitulari Radelchiſi Principis Beneventani Viſantei Aurei *nuncupantur. Eorum uſus in Neapolitani Regni regionibus, quas olim Græci incoluerant, frequens admodum. Ex veteribus ergo chartis hic pauca delibanda ſunt. In diplomate donationis quorumdam bonorum factæ Monaſterio Neritonenſi S. Procopii Martyris, cujus initium eſt*: In nomine Jeſu Chriſti Domini noſtri Anno primo imperii Domini Michaëlis Sanctiſſimi Imperatoris menſe Februario Indictione decima: *anno ſcilicet 1057. habetur.* Et amodò ego quoque & Filius meus Joannes donec vixerimus offeremus in Anno quolibet prædicto Sancto Martyri glorioſiſſimo in propria Eccleſia & Monaſterio ut ſupra conſtructo Byzantios decem auri ſolidos pro incenzo dictæ Eccleſiæ. *In Diplomate Willelmi II. Siciliæ Regis quo Friderico Neritinæ Eccleſiæ Abbati facultatem concedit* affidandi ad ſervitium ejuſdem Eccleſiæ xx. familias

fu-

Digitized by Google

ſuturas ob id immunes ab omnibus vectigalibus, quæ exigi conſueverant ratione plateæ, & rerum vendibilium in urbe Neritonenſi legitur. Præcipimus itaque ut nullus in antea Te, vel ſuſceptores tui, aut tuam Eccleſiam audeant quomodolibet in præmiſſis moleſtare ſub pœna Byzantiorum mille irremiſibiliter a curia noſtra exigenda, &c. *Datum eſt hoc Diploma* in Urbe Felici Panormi per manus Stephani Regis Cancellarj anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſexageſimo ſexto Menſe Novembris Indictione XV. *In membrana Archivi Salernitani ſub anno* 1178.*Sicenulphi,Langobardorum Principis*:obligantes omnes,ut teneantur ad ſolutionem centum Byzantinorum Conſtantinolorum, *ſcilicet* Conſtantinopolitanorum. *Atque hic ſedulò obſervabam conjecturam eruditiſſimi Domini du Change per quam mirè fulciri. Cum enim legiſſet in Charta Iohannis Barenſis Archiepiſcopi apud Ughellium*: Vobis obligamus pœnam comprehendi centum Conſtantini ſolidos, *quos eoſdem eſſe cum Byzantiis inferius dicam; opinatur vir Doctus unam i incuria & oſcitantia excriptorum irrepſiſ-*

repſiſſe, cum aliâs contractis literis Conſtantin. *pro* Conſtantinopolitanos *legendum eſſet. Etenim non in hac tantummodo quam retulimus charta, ſed in pluribus aliis vel decem vel duodecim eandem ſcribendi rationem conſtantiſſimè obſervatam vidi. Unde ſolidi, & Byzantii non alicujus Conſtantini, ſed* Conſtantinopolitani *dicebantur veluti a prima Gentis origine. Quapropter & in charta Neritonenſi cujus paulò ante meminimus habentur* Byzantii aurei Solidi *docemurque* Byzantii *nomen primùm veluti ad diſtinctionem variorum ſolidorum uſurpatam eſſe; poſtremùm loco ejuſdem ſolidi in veterum monumentis ceſſiſſe. Res dubio caret, ſi obſervetur in Chronico Caſſinenſi* Solidos Amalphitanos *diverſos eſſe a* Solidis Byzantiis. *Legitur ibidem lib. 3. cap.* 57. Tertio quando huc acceſſit Robertus Guiſcardus cum Papa Gregorio (*VII. ſcilicet*) poſuit in Capitulo (*Caſinenſis Monaſterii*) mille ſolidos Amalphitanos, & ſuper altare Byzantios centum. *Valor Byzantiorum idem erat, cum valore ſolidi Conſtantinopolitani: de quo conſule quæ inferius dicta ſunt. V.* ſolidus Aureus.

CAUCIUS *vilioris monetæ genus apud Byzantinos, & Latinos recentioris ævi. Cujacius ita dictos putat* Caucios, *quod caliculi aut Scyphi inſtar concavi ſint: eoſdemque dicerem, quos vulgus appellat* Medaglie di S. Elena, *& Fœminarum manibus quandoque ſuperſtitiosè teruntur. Unde perquam meritò exploditur a laudato Cujacio ſententia Haloandri, quam temerè ſequutus eſt Meurſius, exiſtimantis ita* Caucios *dici eo quod in iis* calicis *figura exhiberetur. Eundem vide ad Iuſtiniani Novell.* 105. *Cap.* 2. 553. *Fefellerat verò Haloandrum* Cauci *nomen, quod olim* calici *&* pateræ *tributum ſcimus. Sic in farragine Epiſtolarum S. Bonifacii Epiſt.* 40. *legitur ab Æthilbecto Rege ei miſſum* Caucum *argenteum intus deauratum. Et Iſidorus XIV.* 25. *ſcribit Cyathum, ſua ætate* Caucatum *fuiſſe dictum. Cæterum de Caucii Nomenclatura plura congeſſit Du Change in Gloſſario & ad Alexiadem, quem conſule. Ex cauciiis nonnullis, quos integriores reperi, ad lancem appenſis evincitur eorum pondus plus minuſque granor.* 60 *eſſe. Antica eorum pars ea eſt, quæ convexa.*

CEN-

CENTIONALIS minutus & ipſe Nummulus: ita dictus quod centum æreos ſeu ſtipes conficeret. Repudianda autem videtur ſententia eorum, qui Centionales cum Centenariis aureis confundunt, quorum meminit Lampridius, quique centum aureos conficiebant. Inter quos meritò adnumerandus Guther. de Offic. Domus. Auguſtæ III. 19. Centionalis enim legitur interdictus unà cum Majorina in Codice Theodoſiano: hæc quidem propter nimium pondus, ille propter exiguitatem, ut putat Gothofredus in Codicem. Quod & inde probari poteſt. Cum enim uſus grandiorum Numiſmatum aureorum, quæ Heliogabalus percuti juſſit poſt ejus mortem interdictus fuerit, Centionalis attamen ſecundum conſuetudinem legis monetæ publicæ uſum præbuit. Savotus de Num. Antiq. III. 25. Nulli autem centenarii Nummi, inquit Changius. Nomen vero Centenarii uſurpari cœptum eſt de quacumque materia centum libras pendente; quod paſſim occurrit apud Hiſtoricos inferioris ævi. Ut χρυσοῦ κεντηνάρια de centum libris auri ſignati paſſim in eorum libris. Iohann. Cinnamus de reb. geſt. Imper.

Co-

Coſtant. Lib. 2. ὅτε καὶ χρυσοῦ κεντηνά-ριον παρέξῃ τῇ ἱερᾷ κτίσει. *Vide Freber. de Monet. Vet. Salmaſium in Lampridium Du Freſne in Gloſſario.*

CERATIUM Antiquiſſimum ſanè pecuniæ genus: quod ſi Cedreno credimus ab ipſius Numæ temporibus obtinuit. At ejus mentio apud inferioris etiam ævi Scriptoribus plurima occurrit. Ceratii pretium tertia oboli pars, Scriptuli ſexta, continens in ſe Lepta quatuordecim. Pætus de Rom. & Græc. Pond. Theſaur. Antiq. Rom. Tom. xi. p. 1671. *Cenalis de Pond. & Menſur. &c. Iſidoro lib.* 16. 4. Siliqua cornuta *appellatur, vel ex Siliquæ forma, vel ex Lunæ creſcentis notâ, quâ Nummus hic ſignabatur. Inter argenteorum nummorum ſpeciem poni Ceratium egrè fert Gronovius de Pecun. Veter. Mantiſ. Cap.* 3. *At argenteum fuiſſe contendit Du Change de Infer. Ævi Numiſmatib:. Nam ſicut Solidus conſtabat duodecim Milliarenſibus argenteis, ita Milliarenſis duodecim Ceratiis perindè argenteis.*

CHRT-

CHRYSINUS idem cum Solido Aureo. Solidos enim aureos χρυσίνους *appellarunt Græci Recentiores. Apud Gloſ. Græc Latin. habetur* χρύσινος solidus. *Et Conſtantinus Manaſſes* χρύσινον *&* νόμισμα *confundit. Quam vocem uſurpant etiam Synodus Chalcedonenſis Act.* 12. *Syneſius Epiſtol.* 129. *Palladius in vita Chryſoſtomi, Anna Comnena lib.* 11. *& alii paſſim. Leunclavius in Pandect. num.* 18. Chryſini Græcis a Chryſo dicuntur ut ab auro aurei nobis: quod imitati Turci ſuos ſive Ducatos, quod nomen a Venetorum Ducibus profectum arbitror, ſive Sultaninos ab Altum vocavere Altum ler. *Leunclavii ſententiam firmat Cornelius Tollius qui Iohannis Cinnami, verba de reb. geſtis Imperat. Conſtant. lib.* 2. *pag.* 33. ἑκάστῃ γε μὴν τῶν ἀνὰ τὸ Βυζάντιον οἰκιῶν χρυσίνους παρέσχετο δύο, *vertit*: Byzantinis autem in domos ſingulas aureos largitur duos.

EXAGIUM inter Pondera primitus numerabatur: unde in Gloſsis Græco-Latinis pro quovis pondere ſumitur ἐξάγιον *ſeu penſatio. Et apud*

Gru-

terum 647. 6, *habetur in Inſcriptione, quæ continet edictum Aproniani.* V. p. *SUB EXAGIO PECORA VENDERE. Ab Exagio teſte Du Changio formata eſt vox* Exagella *pro legitima & ad trutinam examinata parte hæreditatis apud Ennodium in vita B. Epiphanii Epiſc. Ticin. pag: mihi* 413. *ibique vide Sirmondum in Notis, a quo Ennodii locus deducta ab Exagio metaphora eruditè admodum interpretatur. Succeſsu tamen temporis obtinuit, ut hujuſmodi vocabulum pro ipſo ſolidi pondere uſurparetur; ut habemus apud Zonaram ſcribentem Nicephorum Phocam Imperatorem monetam imminuiſse, cum hactenus quodvis Numiſma, ideſt ſolidus aureus, exagium penderet,* μέχει ἐκείνε παντὸς νομίσματος ἐξαγίε σαθμὸν ἕλκοντος. *Calculumque ſuum addunt Meurſius, & Gronovius, qui lib.* 4. *Cap.* 15. *fatetur Scaligerum omnium primum monuiſſe* Exagium *&* Solidum *pro una eademque moneta accipi conſueviſse. De hoc ergo agemus in Verbo* Solidum Aureum. *Figuras Exagii exhibet Dominus Bouteroüe in Nummis Francicis pag.* 130. *Formam habet quadratam: & ab una parte ima-*

imaginem Honorii Imperatoris, illius enim ætatis eſt Exagium exhibitum, ab altera vero Monetæ Typum cum Epigraphe EXAGIVM SOLIDI. *Eandemque figuram ex Gazophilacio RR. PP. Canonicorum Regular. S.Geneveſæ Pariſien. habes inter Honorii Nummos apud laudatum Du Change de Stemmat. Byzantinis, & apud Molinetum Cabin. de la Biblioth. de S. Genevieve pag. 65.*

FOLIS, ſeu FOLLIS Nummus fuit, cujus vocis origo mirum quam torquet Scriptores. Epiphanius Follem per βαλάντιον *reddit, quæ crumena eſt: quaſi ab hac, in qua reconduntur Folles dicerentur. Sacculus enim quandoque Follis audiebat. Plautus in Aulul.*

Quin cum it dormitum follem obſtringis ob gulam, *& apud Vegetium lib.* 2. *de re milit. Cap.* 20. decem folles, ideſt decem ſacci. *Vide etiam Sirmondum ad Auguſtini Sermon. p.* 439. *& Caſaubonum in Lampridium. Sed Epiphanium explodit Salmaſius in lib. de uſuris, nummique nomen & uſum ab Hebreis &*

Chal-

Chaldæis arceſſit. *Græcam autem vocem eſſe* Follem *contendit Marcellinus*, *eamque derivatam a* φολὶς φολίδος ſquama: *quod ſcilicet Folles ſubtilioris materiæ eſſent ad inſtar ſquamæ. Sebaſtianus Cobarruvias vocem Arabicam facit ejuſdem originis cum quadam parvula moneta*, *quam Hiſpani* Foulz *nuncupant*. Follares *autem & non* Folles *habet vetus charta in Cœnobio Roſſanenſi ſub Anno* 1240. Solvat pro pretio ad paſcendum follares octo, & cum pecoribus & mandris ad tranſitum follares duodecim. *Et Falco Beneventanus Ann.* 1140. *de Rogerio Rege Siciliæ*. Induxit etiam tres follares æreos Romeſinam unum appretiatos. *Duplicis autem erant generis Folles*; *ærei*, *ſcilicet*, *& argentei*, *ſeu Minores*, *& Majores*.

Follis aereus & Minor juxta *id quod laborioſè admodum & eruditè diſſerit Gronovius lib.* 4. *Cap.* 16. *pag.* 371. *ſucceſſit in locum veteris* Dupondii, *quando hic ex argento fieri deſiit*: *ex quo deducit Vir doctus ejuſdem pondus uncialem eſſe*, *aliaque addit*, *quæ conſulere poteſt Juvenis ſi plura deſideret*. *At Suidæ* Phollis *idem*

eſt ac obolus : *& hoc ſenſu intelligendum eſſe Auguſtinum lib.* 22. *cap.* 8. *de Civitate Dei contendit Ludovicus Vives in Annotat. Alciatum ſequtus, cujus dum verba exçribit,* Follem Balantium *etiam dictum docet. Forſan ex Epiphanio , qui* Follem *per* Βαλάντιον *reddit . At Epiphanium ut vidimus explodit Salmaſius . Follem autem eundem cum Obolo computari auctor eſt Procopius in Anecdotis , quo loco ſcribit auri Staterem ſeu Nomiſma cum decem & ducentis obolis commutatum a Nummularys . Quapropter videtur Changio de Infer. Ævi Numiſm . de Follibus intelligendum eſſe Scylitzem cum ait, Joannem Tziſmiſen Imperatorem ſtatuiſſe ut Servatoris imago inſculperetur in aureis, & ereis minutioribus nummis ,* ἐν τῷ νομίσματι καὶ ἐν τῷ ὀβολῷ . *Quod ergo ad ejus pretium attinet nos exteris Authoribus miſſis uni Changio laudato adhæremus , qui obſervat quingentos folles æreos conficere libram argenti ex l.* 3. *Cod. Theod. de Piſtoribus , quæ definit primam Præturam expendere viginti quinque millia follium , & quinquaginta libras argenti ; ſecundam viginti millia follium & quadraginta li-*

libras argenti, tertiam denique quindecim millia follium & triginta libras argenti.

Follis Argenteus ſeu Majoris pretii, quem Follem Senatorium *vocat Novella Majorani de indulgentiis debitorum, & Simmachus lib.*1. *Epiſtol.* 60. cenſum Senatorium *appellat, tributus fuit vel penſitatio pro modo facultatum diverſa, variiſque conſtans unitatibus. A duobus enim auri libris ad octo proceſſiſſe tradit Heſychius Mileſius Hiſtor. lib.* 6. *itaut primæ dignitatis Viri octo auri libras ſolverent, ſecundæ quatuor; tertiæ duas. Hæc Changius, cui Alciatus aſſentitur, additque Phollem libras* CCCXII. *& uncias* VI. *penſitaſſe, quem diverſum adſtruit à ſenatorio. Fuit & ſub Theodoſio juniore Imperatore Follis tributum aliud ab eo Conſtantinopoli inſtitutum ad belli ſumptus ſuſtinendos.*

Neutrum autem iſtorum Follium monetam fuiſſe crederem: in eaq: blandienti hæreſi ſum, nec follem aereum, ſaltem Conſtantini temporibus, veluti Nummum aliquem ambulaſſe, ſed ſummam quandam confeciſſe nummorum æreorum. Sanè Nummi ærei pondero-

ſiores ex iis quos Conſtantinus percuſſit Sicilici pondus non excedunt, licet multi ſuperſint adhuc. Argenteos vero & majores & minores appendi plurimos, eoſque vel 43. vel 92. ad ſummum 94. grana tantum in lance æquaſſe conſtantiſſime reperi. Quin & ſuccedentibus temporibus Follem argenteum quantitatem quandam minutiorum nummorum fuiſſe patet, ni fallor, ex alia Charta Roſſanenſis Cœnobii ſuperius laudati, in qua legebam ſub anno 1242. Et ſi malus homo turbaverit poſſeſſionem prædictarum Terrarum, Vinearum, & Sylvarum Villanorum, Aquarum, ſolvat Domino Duci & Comitiſſæ ejuſque filio Rogerio, atque Ricchardo Seneſcalco Ducis ipſius Valivo, argenti fini ad Folles decem; & ſi remiſſionem fecerit uſque ad Folles duos argenti prænominati. *Ut ut verò ſit, laudanda profectò videtur ſententia Hotomani de re Num. pag.* 317. *fatentis unà & docentis: de Follis uſu, materia, & pretio æque ac prolixam vanam eſſe diſputationem.*

HYPERPYRUM *Monetæ genus quod ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis cuſum & per totam Natoliam mo-*

monetæ publicæ vice fuit, ait *Reineſius lib.3. variar* 1.: *dotemque Balduino Regi ſolutam cum circa annum* 1060.*Theodoram Emanuelis Comneni e Fratre Neptem duceret fuiſſe teſtatur Willhelmus Tyrius Hiſtor. Bell. Sac. cap.*22. *lib.*18. in centum millibus Hyperpirorum juſti ponderis . Ὑπέρπυρον *vocabulum depravatè reddiderunt Thudeboldus lib.* 2. *pag.* 787. *eoſque* Purpuratos *vocat* : & vendebat , *inquit* , unius aſelli onus octo purpuratos: *& Vir quidam doctus apud Gretſeram in Codinum lib.* 11. *cap.*6.: *qui Hyperpyrum* velum & involucrum coloris ignei *credidit* : *eheu quàm ineptè! Nec melioribus avibus Leunclavius in Legatione ad Armenios hæc Theoriani Conſtantinopol. Legati verba* Ἔγνωσαν ὡς ἐν ὑποθέσει ὑπέρπυρα τρία; *vertit* ſunt hic tria velut igne potiora . *Eſt enim Grammaticis* ὑπέρπυρον ſupra modum igni excalefactus . *Ejus verò ſanam denominationem deſumpſit Changius ab auro eximie rutilo puroque* : *nam apud veteres Scriptores* πυῤῥὸς *dicitur Obrizi color* , *unde fit* ὑπέρπυρον *quaſi* ὑπέρπυῤῥον . *Niſi forſan potiori jure uſurpare velimus ea* , *quæ lepidè habet laudatus Rei-*

 ne-

neſius. Qui primus ſit inventor hujus monetæ, & unde ipſi hoc nomen non magis invenias, quam ſi quæras qui primus ſternutaverit & ſcreaverit.

Quod ejuſdem valorem ſpectat Gronovius in Addition. ad librum de ſeſtertiis putat conſtare Hyperpyrū ſcripulis tribus auri, & triente unius ſcripuli: itaut ex uncia auri fierent Hyperpyra ſeptem: & reſtabat bes unius ſcripuli. Nam uncia erat ſcripulorum 24. *Et hæc verior ſententia videtur, cum alias inter ſe mire diſſideant Scriptores, inter quos Guibertus lib.*4. *cap.*5. *ait valuiſſe Hyperpyrum viginti ſolidis, eumque cum Byzantio confundit. Et Vincentius Belvacenſis lib.*31. *ait quadringenta Hyperpyrorum millia confeciſſe quinquaginta ſeptem millia marcarum argenti. Quos conciliare majoris eſſet otii, cum hæc diverſitas ex vilitate vel augmento metalli potiſſimum oriatur. Quemadmodum autem Romæ denarium per* X. *drachma autem in Græcia per* < *denotabantur; ita duo jota II* ὑπέρπυρον *deſignabant, teſte Scaligero de Re Numm. pag.* 63. *Apud Changium verò in Hiſtoria Gallo-Byſantina p.* 2. 10. 12. 13. *duplici* PP. *deſignatur hæc moneta. Nam extremis il-*

illis ſæculis uſus involuerat, ut non jam Hyperpyrũ ſed Perpera *hujuſmodi nummus appellaretur.*

LEPTUM, *minutioris Numi genus ex Heſychio, idem eſt quod duplex Quadrans & ejuſdem ponderis cum drachma. Unde conficit Scaliger ſolidum dividi in Quadrantibus* 6000., *& in Leptis* 12000. *& in Nummis* 18000. *Chryſoſtomo in Luc.* I. 22. Leptum *interpretatur* obolum.

MAJORINAE *mentio occurrit in lege ſexta de falſa moneta: ex qua licet arguere Majorinam ex argento, & ære fuiſſe conflatam. Pœna enim indicitur in Flatuarios, qui* Majorinam pecuniam ſeparato argento ab ære purgant. *Eadem cum* Decargyro *ſtatuitur, quod ita appellatam volunt, aut quod decima tantum pars eſſet ex argento; vel potius quod decem argenteis extimaretur. Ejus pondus ſexta pars libræ argenti: quippe ut eſt in l.* 1. *eodem Cod. de expenſis lud. argenti libra una in argenteos ſexaginta dividebatur. Adi du Freſne in Gloſſ. & Freber. de re monet. veter. Rom.*

MELON Μῆλον. *Hujus monetæ mentio eſt in Novella Juſtiniani, incertum autem quid per hanc vocem intelligatur. Quidam ita eam nuncupatam ſcribunt quod* ovem *quam Græci* μῆλον *vocant expreſſam haberet. Sed nulla hucuſque viſa moneta Imperatoris* ovem *referens. Aliis, quos ſequitur Cujacius, placuit nominis originem ad Nummi formam referre, ſcilicet quia rotunditate ſua* Malum *pomum aſſimilaret: quos nugari credit Gothofredus Novell.* 105. *quem vide et du Changium de Infer. Æui Numiſm.*

MILLIARENSIS *quem Græci* Μιλιαρήσιον & Μιλλιαρήσιον *vocitant Nummus argenteus eſt ex minutioribus, quorum duodecim* ſolidum Aureum *efficiunt. Duobus etiam ceratiis conſtaſſe Milliareſium indicat Theophanes: ſcribens Leonem Iſaurum lege ſanxiſſe, ut in murorum urbis qui terræ motu collapſi erant reparationis ſumptus, ſinguli ex incolis Milliarenſem exſolverent, quem deindè per duo* Ceratia *efferet. Epiphanius ſcribit hujuſmodî Nummum apud Romanos eſſe* στρατιωτι-

κὸς

ἰδν δίμα militare ſtipendium. *Epiphanio adverſatur Scaliger de ponder. pag.* 53. *hòc potiſſimum fundamento nixus, quod ſi pecunia hæc a* Militibis *diceretur* Militarenſis *nuncupari debuerit. Scaligerum excipit du Change Diſſert. de Inf. Numiſ., obſervatque quod Græci* μιλίτες *appellabant quos Latini Milites: ſicuti ex Porphyrogenito, & Anna Comnena præſertim colligitur & ipſe obſervarat ad Alexiadem. Sed majoris fidei dignum & videtur etymon illud, quod proferunt Gloſſæ Baſilicῶn: milliareſia ſcilicet ſic nuncupata quod libræ auri milleſimam partem conficiant. Si plura cupiat eruditus juvenis adeat acriter inter ſe pugnantes Scalig: de re Numm. & Gronov. de pecun. veter. lib.*4.*cap.*16. *& alibi fuſius.*

NOMISMA Νόμισμα *idem ac* Solidus Aureus *uti paſſim apud Scriptores Byzantinos Philoſtorgium, Theophanem, Pachymerem alioſque plurimos. Vide quæ inferius de* ſolido.

SCYPHATOS *vocavit inferiores*

atas nummos quoſdam , quos ad monetæ Byzantinæ genus referendos eſſe putat Du Change . Quod & ſuadet Charta exarata imperantibus Conſtantino , & Baſilio fratribus Ann. Mundi 6532. & habetur apud Ughellium Ital. Sacr. Veter. Edition. col. 1361. *ubi legitur* ut quia conſuetudo eſt ut Fideles recognoſcant Dominum ſuum & honorent , de ſuis bonis per unumquemque annum ſciphatos Imperiali Curiæ perſolvant. *Cum autem præcipuè apud Italos hæc obtinuerit appellatio , nec contemnenda eſt conjectura laudati Du Change exiſtimantis eoſdem fuiſſe olim* Syphatos *cum* Caucio: *& ex eo quod* Caucii *ſeu* Scyphi *formam referrent Scyphati dicti : abnuentibus Italis ignotam ſibi* Cauci *denominationem . Stet autem erudito Viro hæc de antiquioribus ſcyphatis ſententia . Procul dubio verum eſt ſequioribus temporibus in utriuſque Siciliæ Regnis auream monetam fuiſſe* Scyphatos , *majoris ſanè pretii , vilioris illius* Caucii : *quod innumeris conſtat monumentis . Sciſcitanti autem quo nam pretio ambularent ſcyphati, nec fatere erubeſcam , me diù , multumque inſudaſſe ut idem aucupa-*

parem.

parem. Sed fruſtra cecidere conatus. Quot enim evolvi Authores hærere omnes hac in re vidi: nec majorem attulere lucem veteres nonnullæ Chartæ quas conſului; & in quibus licet frequens admodum ſit ſcyphatorum mentio, valor autem eorum nunquam patefit. Si tamen in re ſatis obſcura ariolari licet, in eam pedibus irem ſententiam, ſcyphatos Aureos *eſſe* Solidos: *ita ut tempore Conſtantini ſex unciis auri unusquiſque eorum appenderit, mutato ſubinde valore juxta hujus metalli diminutionem. De qua re vide, quæ ego inferius adnotavi in* V. Solidus. *At* Aureum *fuiſſe Scyphatum ſuadent monumenta veterum diplomatum & Bullarum in quibus dicuntur per plurimum* Scyphati, *vel* Schifati, *ſeu* Eſchifati Aurei, *ipſa eadem ratione, qua* Solidi Aurei *paſſim efferuntur in Authoribus Byzantinis. Quorum nihilominus* Solidorum Aureorum *rara equidem mentio in Chartis hujus Regni, ac ſi ille alterius locum uſurpaſſet. Verum hæc eruditionis pars barbarorum temporum obducta tenebris eruditiorem expectat virum, ut ab Archivorum hujus civitatis perſcrutatis excuſſiſque forulis, quod mihi non li-*

licuit, magno Hiſtoriæ & rei Nummariæ proventu in lucem prodeat.

SEMISSIS *genus monetæ dimidium ſolidi pendens: quod Græci Byzantini ἥμισυ dicunt. Obſervandum autem ex Du Change, Semiſsis nomen non tantum Solidis, ſed & argenteis etiam, æreis perinde ac aureis monetis convenire. Quapropter in aliquot æreis Nummis infimæ ætatis, in quibus nullum Imperatoris adſcriptum eſt nomen, in averſa parte legitur* M. *& circa eandem literam* EMINCHS. *Unumq; ego poſsideo detritum licet, in cujus poſtica parte haſtatus miles viſitur. Qui quidem characteres ſemiſsem alterius monetæ indicant a* ſolido aureo *diverſæ. Vide Buleng. de Vectig: cap. 76. Pancirol. Not. dignit. Imp. Orient. c. 74. 75. Lipen. de Stren. c. 3. Caſaub. & Salmaſ. in Lamprid.*

SOLIDUM *appellarunt Recentiores Aureum Nummum: cujus nomenclaturam ante Diocletiani tempora vix*

receptam obſervavit Joſephus Scaliger de Re Num. pag. 52. ita ut incertum ſit an Lampridius qui Conſtantini ævo vixit, cum in Alexandro Severo hac voce uſus eſt pro Aureo, *ut ſui ſæculi vocem uſurparit. Verum ſolidum dici voluerunt Authores Nummum quemlibet integrum, qui Aſsis inſtar in certas partes numiſmate expreſſas divideretur.*

Aureus Romanus priſcus erat ſeptem ſcripulorum, & quintæ ſcripuli. At Conſtantinus mutationem proportionis auri ad argentum jam latenter inductam decreto firmans, pro Aureo ſubſtituit Solidum *quaternorum ſcripulorum: quales* LXXII. *Libræ, ſex autem unciæ auri attribuantur. Licet Changius ſeptem uncias pendere ſolidum dicat: mihi enim magis arriſit ſententia Gronovii lib.4.12. Sed & denarios abolevit Conſtantinus & pro illis introduxit* Milliarenſes *graviores denario, 28. ſiliquarum & quatuor quintarum ſiliquæ, quum denarius octodecim tantum ſiliquarum fuiſset. Ex iis ſexaginta libram argenti pendebant, duodecim ſolido taxabantur. Unde aureum ex proportione ad argentum crevit eò, ut una libra argenti extimaretur quinis*

nis ſolidis, & *ita quatuordecim argenti libræ reſponderent ſeptuaginta ſolidis. L. un. utroq. Cod. de argenti pretio q. theſ. inf.* Jubemus ut pro argenti ſumma quam quis theſauris fuerit illaturus, inferendi auri accipiat facultatem, ita ut pro ſingulis libris argenti quinos ſolidos inferat. *Tempore Imperatorum Mauritii & Severi ſolidus Aureus, ut ex eorum Numiſmatibus conficitur, quatuor ſcrupolos antiquos continebat, valuitque viginti quatuor drachmis argenti. De mutatione quam in ſolido a Valentiniano inductam docent nonnulli nihil eſt quod addam. Eam rejecit* Gronovius *loc. cit. ubi & de* Libra occidua, *quæ legitur in Actis S. Marcellini Papæ. Non enim aſſentitur Gothofredo qui docet interpretari* libram *a Valentiniano* imminutam. *Sed pro occidua libra intelligere mavult* Romanam *ſive* Italicam *auri ex ordinatione Conſtantini in* 72. *Solidos diviſam, non alicujus intuitu Conſtantinopolitanæ, ſed earum, quæcumque aliæ variis gentibus reſiduæ eſſe poterant. Hæc ille.*

TA-

TALENTVM *apud Annam Comnenam in Alexiade pag.* 414. *pro* Libra *ſumitur ; apud Theophanem anno nono pro* centum libris . *Et Heſychius in* Κοδράντιος *pro nummo* aureo *teſtatur uſurpatum* .

TETARTARON *Solidus erat, alius ab* Aureo ſolido . *Ex veteris Tabulis Conſtatinop: apud Ughellium Tom.* 5. *Ital. Sac. pag* 1705. *eruit Du Changius eſſe quartam partem aliorum ſolidorum , aut paulo plus : habetur enim ibidem quod* 8. *Solidi efficiunt* 37. *Solidos Tetartaron . Putatque ex illorum Nummorum genere eſſe quos Novel. Iuſtin.* 195. *c.* 3. *vocat* Τετραγώνους. *Quod autem Græci* Τεταρτηρὸν *Scriptores nonnulli* Tartarones *dixerunt* .

TREMISSIS *tertia Solidi pars; cuius monetæ mentionem tantum fieri apud mediæ ætatis Scriptores obſervatum pridem fuit a Cujacio ad l.* 12. *Cod. Caſaubono ad Lampr. Salmaſio de Mod. uſur. Occurrunt etiam Tre-*

miſ-

miſſes in Concil. Chartag. IV. Et in Cod. Theodoſ. & apud alios, quos laudat Changius, & ipſe nunquam ſatis pro merito laudatus a nobis.

FINIS.

AD

ADDENDA

URgente editionem Typographo quædam in ſchedulis licet prænotata exciderunt; quæ tamen hic appoſita volui, ut adjectis in opere numeralibus Notis ſuis quæque locis jungat *B. L.*

I. Pag. 92. linea 26. *Alterum Siclorum genus erat, cujus una pars habet Thuribulum, & ex eo fumus aſcendens; alteram Palma occupat, ſeu palmæ ramus; quæ veluti Gentis ſymbolum in Imperatorum Nummis ſubinde reperitur ut Auguſti, Veſpaſiani, Nervæ & id genus. Habet & hujuſmodi Siclus inſcriptiones quas in ſuperiori recenſuimus: at charactere Syriaco, quod Hebræis poſt Ezram fuit in uſu. Vtriuſque Sicli effigiem exhibet Villalpandus in Apparat. Vrb. & Templ. p. 2. lib. 2. diſput. 4. cap. 27. Antonius Auguſtinus Dialog. 2. & ex iis Seldenus de Jur. Natur. &c. lib. 2. cap. 6. quibus adde Lamii in Apparatu Biblico prio-*

ris tantum Sicli effigiem reddentem .

II. Pag. 181. lin. 1. *Cæterum itinerum* ſabbaticorum *juxta Talmudicos duplex erat genus . Alterum majus a Moſe emanatum , ipſique coaerum legi, alterum minus legi ſuperinductum , quod ex Scribarum ſcitis , moribuſque Populi derivavit . Prius ajunt fuiſſe* XII. *Milliarium . Poſterius id ſcilicet de quo agimus , bis mille cubitorum , æquale veluti Milliario Romano , aut præterpropter , inquit Seldenus de Iure Nat. lib. 3. cap. 9. Atqui audiamus Talmudicos .* Qui in Sabbato ultra terminum urbi præſtitutum exibat , vapulabat . Juxta id quod habetur in lege ; non egrediatur ullus è loco ſuo die ſeptimo . Locus hic eſt Terminus urbi præſtitutus ſeu ſpatium intra terminum illius protenſum . Ejus verò menſura diſertè non ſtatuitur a lege ; unde tamen per interpretationem ſapientes illud fecere duodecim milliaria quod ſpatium erat, ultra quod è Caſtris Isdrealiticis non erat egrediendum è Caſtris . Cæterum ex Scribarum ſcitis manavit illud , quod non liceret Homini Urbe exire ultra bis mille Cubitos : *Quæ verba explicant Rabbini & interpretantur , ut ſcilicet*

liceat

liceat Homini ampliſſimas licet urbes peragrare, at ex eis die Sabbato egredientibus bis mille tantum Cubitorum ſpatium per unamquemque plagam concedebatur. Unde videtur nonnullis non tantum eis longius iter vetitum fuiſſe; ſed non potuiſſe quempiam urbe ſua, aut loco ubi manſit rite diſcedere. Quis vero tempore Sabbati vel deſertum vel planitiem occuparet, in qua ratio nulla haberetur dimentiendorum cubitorum; permiſſi erant ei, inquit Gemar. Babylon. ad tit. Erubin. cap. 4. f. 42. Bis mille paſſus mediocres, qui ſunt Iter Sabbati. *At pro bis mille cubitos, qui hujuſmodi iter definiebant, habetur apud Hieronymum Epiſtol.* 151. *ad Algaſiam quæſt. 9. bis mille pedes.* Præterea, *inquit* quia juſſum eſt ut diebus Sabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua & non egrediatur neque ambulet de loco in quo habitat: ſi quando eos juxta literam cœperimus arctare ut non jaceant, non ambulent ſed tantum ſedeant ſi velint præcepta ſervare; ſolent reſpondere & dicere Rab. Akiba & Simeon & Hillel (*editi quidam codices vitioſè* Hille) Magiſtri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato.

 Sed

Sed vetuſtior Origines apud Theophyl. in Act. 1. *&* *Periarchon lib.* 4. *cap.*2., *ex eo Oecumenius : quibus adde Suidam verb.* Σαββάτου ἔχων ὁδόν· *habent totidem* Cubitos. *Licet in libris Theophylacti corruptè excuſis legatur veluti ex Origine* Τρειῶν πηχῶν *pro* διϲχιλίων bis mille, *ut recte ex Druſio de quæſt. N. T. animadvertit Seldenus laudatus de jur. Nat. lib.* 3. *cap.* 9. *quem conſule. Habet enim de modo dimetiendi intervallum bis mille cubitorum ea, quæ ignoraſſe fortaſsis quandoque pigebit.*

III. Pag. 188. lin. 22. *Cum autem ea quæ ſuperius de cubito Ægyptiorum commentatus ſum communicaſſem* Dn. Franciſco Marmi Florentino *Mathematicis diſciplinis exculto Viro, quibus haud ſatis æquæ fortunæ injurias vel ulciſcitur vel ſolatur, annuit optimus ſenex; rationeſq; ulterius expoſuit; quibus Grævii ſententia amplius tueretur.*

Grævio enim Cubitus Ægyptius *partium eſt* 1824. *qualium habet pes Anglicus* 1000., *Pariſinus* 1068. *Faciunt autem eę partes Pariſinos pollices* 20. *&* *unius ferè* 6.: *quantitatem nempe Ægyptii cubiti ad menſuram Pariſienſis revocati, Quantitatem*

ergo iſtam diverſa ratione inito calculo comprobabat . Pedem Pariſienſem in particulas 1440. *diviſum ab eruditis Gallis accepimus . Ex Analogia partium* 1068. *pedis Pariſienſis ad partes* 1824. *cubiti Ægyptii, partes* 1440. *pedis itidem Pariſienſis dant ejuſdem naturæ* 2459 $\frac{29}{89}$ *pro Cubito Ægyptio.*

Unde ex alia analogia partium 1440 *ad partes* 2459. *unciæ* 12. *pedis Londinenſis , dabunt eandem quantitatem pollicum* 20., *& unciarum fere* 6. *pro cubito Ægyptio .*

Sed quoniam cubitum hunc ex ſententia P. Lamii ad pedem Gallicum metiti ſumus ; non abs re erit cæteras pariter menſuras , quas idem Lamii memorat , ad eandem Gallici pedis diviſionem revocatas dare, & primo .

HEBRÆORUM.

Cubitus *Hebræus par Ægyptio qualium pes Pariſinus habet partes* 1440. *habebit* 2459. $\frac{29}{89}$

Zereth , *ſemicubitus Hebræorum partium erit .*

1229 $\frac{59}{89}$

Thophar, *cubiti ſexta pars, partium* 409 $\frac{79}{89}$

Digitus, *vigeſima quarta pars cubiti partium* 102 $\frac{42}{89}$

Calamus, *cubiti ſextuplus, habebit part:* 14755 $\frac{83}{89}$

Cubitus *Babylonicus digitorum* 20. *portes habebit* 2049 $\frac{39}{89}$

GRÆCORVM.

Pes *Græcorum Pedi Pariſienſi par, partium erit* 1440.

Palmus, *ejus quarta pars, partium* 360.

Digitus, *quarta pars Palmi, partium* 90.

Granum, *quarta pars digiti: habebit partes* 22 $\frac{1}{2}$

Cubitus *ſextuplus Palmi partium erit* 2160.

Spithama *ſemicubito æqualis partium erit* 1080.

Paſſus *Herodoto quatuor* cubi-

cubitorum partes habebit 8640. *eritque æqualis Hexapedi Pariſienſi.*

ROMANORVM.

Pes *Romanus Antiquus eſt Pariſienſium* 11, *hoc eſt partium* 1320.

Palmus *Minor, quarta pars pedis, partium erit* 330.

Digitus, *Palmi quadrans, partes habet* 82.$\frac{1}{2}$

Habet autem grana hordacea quatuor; Ergo

Granum *hordaceum partium erit* 20$\frac{5}{8}$

Palmus *Major digitorum* 12. *partes habebit* 990.

Cubitus *palmorum ſex Minorum partium erit* 198.

Paſſus *vero palm. minorum quinque partium* 6600.

IV. Pag. 207. lin. 23. Paſſus Geometricus *triplum facit* Vlnæ Florentinæ, *teſte Cl. Torricel. de motu projector. p.*223., *ubi ponit paſſus Geometricos* 1000., *reſpondere Vlnis Florentinis*

nis

nis 15000. *At Ozanamio Cours de Math. p.5. Geogr. p.10., Ulna Florentina partium eſt* 2580. *Pariſ. ergo paſſus Geometricus earundem partium erit* 7740. *Conſtat autem Paſſus Geometricus Pedibus* 5. *juxta id quod omnes cum Beverino docent*; *Ergo*

Pes *erit partium* 1548.

Palmus *pedis quarta pars erit partium* 387.

Digitus *quarta pars Palmi partium* $96.\frac{4}{3}$

Habet autem

Digitus *Grana hordei quatuor*; *ergo*

Granum *hordei partium erit* $24\ \frac{3}{16}$

Paſſui *Geometrico par eſt* Paſſus Uenetus major, *ut ex Lorino, Scamozzio, & aliis conſtat, ac proinde partium* 7740., *ejuſque pes quinta pars part.* 1548., *quas neſcio quo calculo faciat* 1540. *Wolfius. Scamozzio, & aliis* Palmus Neapolitanus *reſpondet* $\frac{3}{4}$ *pedis veneti major unciis ejuſdem* 9. *conſtat enim Pes venetus major unciis duodecim.* Vncia *quatuor minutis*

nutis: Minutum 4. *punctis*. *Cumputa vero partes* 8. *in ſingula puncta*.

Atqui Calamus Neapolitanus *octuplus eſt palmi; ergo uncias habebit venetis* 72: *& proinde reſpondebit* Paſſui Veneto Majori *ſive* Geometrico *ejuſdem pręterea Pedi uni*. *Cum vero* Paſſus *computaretur partium* 7740., Pes *vero part.*1548.; *inde evenit quod* Calamus Neapolitanus *partium erit* 1161., *conſtabit verò unciis* 12. Vncia *proinde partium erit* $69\frac{3}{4}$ *cuius quinta pars* Minutum, Punctum, Granum *partes habebit* $19\frac{7}{10}$. *Qua de re laudatus* Marmi *ſcribentem monuerat*.

IN-

INDEX

PONDERUM AC MENSURARUM.

Hebræorum, Romanorum, Græcorum.

PONDERA

HEBRÆORUM.

Kikar *Talentum*.
Maneh *Mina*.
Sekel *Siclus*.
Gerah *Obolus*.

ROMANORUM.

Centumpondium
Libra
Uncia.

Duel-

Digitized by Google

Duella.
Sicilicus.
Sextula.
Denarius Conſularis.
Denarius Imperatorius.
Victoriatus.
Scripulum.

GRÆCORUM.

Τάλαντον.
Μνᾶ.
Δραχμή.
Ὀβολός.
Κεράτιον.

MENSURÆ ARIDORUM.

HEBRÆORUM.

Corus vel Chomer.
Lethec.
Ephah.
Satum.
Homer ſeu Gomer.
Kabus.
Ovum Rabbinicum.

ROMANORUM.

Quadrantal.
Modius.
Sextarius.
Hemina.
Quartarius.
Acetabulum.
Cyathus.
Cochleare.

GRÆCORUM.

Μέδιμνος.
Εκτεύς.
Ημίεκτον.
Χοῖνιξ.
Ξέστης.
Κοτύλη.
Ὀξύβαφον.
Κύαθος.
Κοχλιάριον.

MENSURÆ LIQUIDORUM.

HEBRÆORUM.

B *Athus.*
Hin.

Logus.
Ovum Rabbinicum.

ROMANORUM.

Culeus.
Amphora.
Urna.
Congius.
Sextarius.
Hemina.
Quartarius.
Acetabulum.
Cyathus.
Cochleare.

GRÆCORUM.

Μετρητὴς.
Χοῦς.
Ξέστης.
Κοτύλη.
Τέταρτον.
Ὀξύβαφον.
Κύαθος.
Κόγχη.
Μύστρον.
Χήμη.
Κοχλιάριον.

MEN-

MENSURÆ INTERVALLORUM.

HEBRÆORUM.

Iter Sabbathi.
Kanech Arundo.
Ammah Cubitus.
Zereth Spithama.
Tophæ Palmus.
Esban Digitus.

ROMANORUM.

Milliare.
Stadium.
Paſſus.
Cubitus.
Palmipes.
Pes.
Palmus.
Vncia.
Digitus.

GRÆCORUM.

Μιλίον.
Ἱππικόν.
Στάδιον.

ΠΑΙ-

Πλέθρον.
Ὀργυιά.
Πῆχυς.
Ποῦς.
Παλαιστή.
Δάκτυλος.

MENSURÆ AD REM RUSTICAM PERTINENTIUM.

Saltus.
Centuria.
Hæredium.
Jugerum.
Actus Quadratus.
Verſus.
Actus Simplex.
Clima.

EXPLI-

EXPLICATIO

NOTARUM

Ponderalium, Menſuralium, Numeralium apud Romanos & Græcos, ex Eiſenſchmidio.

Teruncius; *quadrageſima pars Denarii*.
Libella; *decima pars Denarii*.
Dimidium Scripulum, *Simplium*.
Sextertius, *ſcilicet Num*; *quarta pars Denarii*.
Scripulum, *Scriptulum*, *Gramma*; *vigeſima quarta pars unciæ*.
Victoriatus, *Quinarius*; *dimidia pars Denarii*.
Dimidia, *Sextula*, *Hemiſecla*; *duodecima pars unciæ*.
Denarius.
Sextula, *Secla* ἑξάγιον σάγιον; *ſexta pars unciæ*.

Si-

Sicilicus Seſquiſextula ; quarta pars unciæ.

Duella , Binæ Sextulæ ; tertia pars unciæ.

Semuncia.

Uncia οὐγκία οὐγγία.

Seſcuncia ; uncia una ſemis

Sextans ; unciæ duæ.

Quadrans Teruncius ; unciæ tres

Triens ; unciæ quatuor.

Quincunx ; unciæ quinque.

Semiſſis , Semis , Selibra , Dimidium Pondo ; unciæ ſex.

Septunx ; unciæ ſeptem.

Beſſis Bes ; unciæ octo.

Dodrans ; unciæ novem.

Deunx , Dextans ; unciæ decem.

Deunx unciæ undecim.

Libra , Pondo , As Integrum , λίτρα; *unciæ duodecim.*

Χαλκοῦς , *Æreolus.*

Κεράτιον *Ceratium.*

Ἡμιώβολον , *Dimidius obolus.*

Ὀβολὸς . *Obolus.*

Διώβολον ; *duo Oboli.*

Τριώβολον Τροπαϊκὸν , *tres Oboli.*

Δραχμὴ ὁλκὴ , *Drachma Holce.*

Μνᾶ *Mina.*

Τάλαντον *Talentum.*

Cyathus.

Quartarius.
Hemina, Dimidius Sextarius, Libra menſuralis.
Sextarius.
Congius.
Semodius.
Modius.
Urna; dimidia Amphora.
Quadrantal; Amphora.
Χήμη *Cheme.*
Κοχλιάριον *Cochleare, Ligula.*
Μύστρον *Myſtrum.*
Κύαθος *Cyathus.*
Ὀξύβαφον Βάφιον *Acetabulum.*
Κοτύλη, Τρυβλίον, Ἡμίνα, *Cotula Hemina.*
Ξέστης *Sextarius.*
Χοῖνιξ *Choenix.*
Χοῦς *Congius.*
Μέδιμνος *Medimnus.*
Κεράμιον, Μετρητής, Κάδος, *Ceramium Metreta, Cadus.*
Ἓν *unum*, 1.
Πέντε *quinque*, 5.
Δέκα *decem*, 10.
Πεντάκις δέκα, Πεντήκοντα, *quinquaginta*, 50.
Ἑκατὸν, *centum*, 100.
Πεντάκις ἑκατὸν *Quingenta*, 500.
Χιλία *Mille*, 1000.

Πεν-

Πεντάκις χιλία *Quinque Millia* 5000.
Μύρια *Decem Millia* 10000.
Πεντάκις μύρια *Quinquaginta millia* 50000.
Δεκάκις μύρια *Centum millia* 100000.
Μυριάκις μύρια *Millies centena Millia*, 100000000.

INDEX
RERUM

Romanæ Numerorum Notæ ſi quandoque occurrunt Præfationis paginas innuunt.

A

ACerra *Pag.* 179.
Acetabulum. 115. 222.
Actus 175. 224.
Actus *Minimus* 176. 224.
Actus in libris jur. Rom. quid ſignificet. 176.
Actuarii pali 175.
Aalkon 216.
Addix 114. 222.
Adulterini Nummi XVIII.
Adverſaria 12.
Ægyptii eandem Cubiti menſuram ſerva-

varunt, & cur 131.
Æreolus 38.
Æs argento miſtum in pecunia adhibitum 10.
Æs excurrens 28.
Eiuſdem Notæ 29.
Æs grave appellabant Romani informes Metallorum maſſas 5.
per Æs & Libram mercabantur quod proprium alicui erat. 5.
Æream pecuniam Romani adhibuerunt 18.
Ærei Denarii plures & promiſcui 46.
per Agnos Geneſ. 33. *quid intelligatur.* 4.
Alabaſtrum 115. 222.
Aliis menſura non eſt ſed vas turbinatum 115.
Ammach 216.
Amphora *Romana* 116. 152. 222.
Capitolina 124.
Græca 120. 152. 222.
Geometrica 121.
Amphoræ fictiles erant. 123.
Amphora quandoque vas indeterminatæ menſuræ 123.
Amphorarum Notæ 120.
Appendere quid ſignificet 10.
Argenteus 15. 217.
Aliquando pro Mina ſumitur.

Argenti & Auri triplex genus 74.
Argentei Nummi plures erant Romanis. 35.
Argenteum cudi coeptum eſt a Pyrrhi victoria 11.
Argenti pretium ſupra æs 24.
Artaba 125. 222.
Perſica 125. 222.
Ægyptia 125. 222.
Medorum 126. 222.
Arura Α῎ϱεϱα 176.
As 128. 217.
Fabianus 16. 217.
Papyrianus 20. 217.
As Libralis Tarentinorum 75.
Aſsis *definitio* 21.
Eſtimatio unde deſumenda 25.
Valor 24. 25.
Numerandi ratio apud veteres 25.
Notæ 26.
Partitio & Vocum partitionis origo 155.
Aſſarium 32. 217.
Argenteum 32.
Æreum 333.
Græcorum Byzantinorum 231.
Aſcena 177. 224.
Aſprum & Aſperi Nummi 230.
Auctores qui de re Nummaria ſcripſerunt

runt. XX.
Aureus 33. 253. 217.
Unius ſpeciei tantum 35.
Aurum quo tempore fuit adhibitum in Nummis 11.
Auri ratio ad argentum variè mutata. 36. 253.
Aurei Nummi rariores veteribus X.
Aureum vitæ apud Martialem 36.
Averſa Nummorum pars. XVI.

B

BArah 216.
Batus *quis & quotuplex* 127.
Ejuſdem capacitas 130. 222.
Bema Βῆμα 178.
Bes 26.37.73.153.217.
Unde dictus 135.
Beverini breve elogium XXVI. & XXVII.
Bigati *Nummi & unde dicti* 37.
Eorum valor 38.217.
Bigas Germani & Romani Nummis impreſſerunt. 8.
Biſantii *ſeu* Byſantei 231.
Conſtantinopolitani dicti & cur 234.
Bona Manſio quæ 215.
Bononiæ & Mutinæ diſtantia 172.

C

C *Numerorum Nota* 88.
Cabus 133.222.
Cadus 134. 223.
Calamus 178. 262. 224.
Calamus *Neapolitanus* 265.
Canna 178.
Capitha 135.223.
Caucius *Græcorum Nummus* 235.
Unde dictus ibid.
Caucii olim Calices dicebantur ibid.
Cenſus Senatorius 243.
Centenarius 236.
Centionalis *Nummus* ibid
Centuſsis 27.39.217.
Ceramium *ſeu Ceramion* Κεράμιον 135.
Chalcus 38. 217.
Cheme Χήμη 136.223.
Chibrath *Terræ* 179.224.
Choenix χοῖνιξ 136.223.
Ἡμεροτροφὶς *dicta & cur* 137.
Ejuſdem variæ ſpecies 138.
Choenici non inſidendum Pythagoræ effatum 138.
Chomer, corus *idem cum Bato & Amphora* 142. 223.
Chryſinus 238.
Ciſtophorus *Nummus Rhodius* 40.

Cur.

Cur ita dictus 40.41.
Ejuſdem pondus 41.218.
Ciſto floris genus in Nummis impreſſum. 41.
Clima *Menſura* 181.
Cochleare 136.
Colchi Nummos omnes fugerunt VIII.
Corneum vas diſtinctum in 12. *part. ad menſurandum.* 148.
Congius 139.
Vini et olei Menſura fuit 140.
Congii Farneſiani Inſcriptio 68.
Ejus capacitas variè tentata. 68.140.
Congiarium 141.
Conſulare Vinum quale 134.
Coriaceis Nummis Spartani uſi ſunt. 7.
ex Corio Nummi confecti 7.
Corus Comer 142.
Cotyla 143.223.
Cubitus 181.263.224.
Duplicis generis 181.
Ægyptius 131.260.
Alexandrinus 185.225.
Anglicus 132.
Antiochenus 186.225.
Babylonicus 185.212.225.
Byzantius 225.
Græcus 182.

Hæ-

Hebraicus 183.132.261.225.
Herculeus ſive olympicus 182.
Pariſienſis 260.
Romanus 181.263.
Samius 225.
Culeus 143.223.
Ejus forma 144.
Cyathus 144.223.
Unius potionis menſura fuit 153.
Cyathorum hauriendorum numerus a literis nominis Amici vel Amicæ auſpicabantur Veteres 156.

D

D. *Pro B. uſurpabant veteres* 155.
Darchemon 215.
Daricus *qui & ſtater Daricus* 41.218.
Unde dictus 41.
Decargyrum 247.
Decempeda 186.225.
Decuſsis 42.27.218.
Denarius *conſtabat ex decem Aſſibus* 24.43.218.
Aureus nullus Romanis 36.
Æneus 46.
Conſularis 47.
Subæratus 48.
Ejuſdem pondus imminutum 47
Quid ſignificet 45.

Apud

Apud Baſileenſes dicitur corvus. 4.

Derah *Ægyptiorum Cubitus* 132.260.

Des *idem quod Bes* 49.

Unde ſic dictus 155.

Deunx 26.153.155.218.

Deunx *Pedis* 165.

Dextans *ſeu* Deſeſtans *ibid.*155.216.

Diaulon *ſeu Diaulodoremus* 187.225.

Diaulum 187.

Didoron 188.

Didrachma 51.218.

Digitus *major & minor.* 188.225.

Digitus Palmi Romanorum 263.

Digitus Paſſus Geometrici 264.

Digitus Palmi Græcorum 262.

Digitus Cubiti Hebræorum 262.

Diplethrum 189.225.

Dipondium *ſeu* Dupondium 49. 218.

Dodrans 26.153.155.218.

Dodrans *ſeu Palmus Major* 165.

Dolichus 189.225.

Doron Δῶρον 190.

Drachma *Nummus Athenienſis* 50.

Hebraica , Alexandrina , Æginetica 51.218.

Drachmæ pondus quando apud Romanos invaluit 53.

An eadem cum Denario ibid.

EMI-

E

EMINCHS *in Nummis quid ſignificet.* 252.
Epha 145.223.
Ephemerides 12.
Eſterlingus 230.
Exagella Hæreditatis 239
Exagium 239.
Exagiorum forma 240.
ſub Exagio vendere in veterib. Inſcriptionib. 239.
Ezechielis locus explicatus 179.

F

F*Latores æris auri argentique* 9.
ex Ferro Romani & Spartani Nummos confecerunt. 19.
Follis & Follaris 240.
Nominis origo *ibid.*
Æreus 241.
Argenteus 243.
Senatorius *ibid.*
Follis tributum 243.
Follis an Moneta fuerit *ibid.*
Follis quandoque pro ſacculo ſumitur. 240.
Foulz *Moneta Hiſpanica* 241.

For-

Forma Nummorum triplex XIII.

G

G*Ermani Nummorum ſtudioſiſſimi*. VIII.
Gerah *Hebræorum Nummus* 61.
Gomed *Intervallorum menſura* 216.
Gomor *Menſura Hebraica* 145.223.
Gothi qualem pecuniam uſurparunt 11.
Granum 262.263.264.
Græci bello Trojano rudibus metallis uſi ſunt. 4.
Ante eundem bellum pecunia ſignata caruerunt XIV.
Græcorum Menſuræ intervallorum ad Pedem Pariſienſem redactæ 262.

H

H-*S Nummorum Nota* 88.
Hæredium 191.
Hemina 151.146.223.
Hebræis inventæ vel Nummariæ gloria debetur V.
Hebræorum Menſuræ difficilius aſſequuntur et cur. 128.
Ad Pedem Pariſienſ. revocantur. 261.
Hieronymi locus emendatur. 259.

Hibrah *Menſura Hebræorum* 216.
Hin *ejuſdem Gentis menſura* 146.223.
Hippicon 190.225.
Hippodromus 190.
Hippodromus Palatii in Actis S.Sebaſtiani ibid.
Hyperpyrum *inferioris Ævi Numiſma*. 244.
Nomen unde 245.
Valor quantus. 246.

I

I Nota Nummorum
I Nota Nummorum 26.
II Nota Nummorum 83.
II S Nota Nummorum 82.
Jani effigiem Romani Nummis impreſſerunt. 7. 77.
Joſephi Judæi Locus ab Epiphanio ritè emendatus. 146.
Auctoritatem in Menſuris Hebræorum explicandis ſequuntur Patres. 128.
Explicatur. 180.
Libri, oſcitantiâ Librariorum corrupti. 130.
Imagines Nummis impreſſæ XIII.
Imago Salvatoris D. N. in Nummis. 242.

In-

Inſcriptiones in Nummis xv.
Inſcriptio Milliariorum in Lucania. 199.
Congii Farneſiani 68.
Iter Sabbathi 179.180.
Duplicis generis juxta Talmudicos. 258.
Jugerum 191.225.
Jus pecuniæ ſignandæ cui competat 8.

K

KAbus 133.
Kerab 216.
Keſeph 216.
Keſitak 216.

L

L. *Nota Nummorum* 26.
Lagena 147.223.
Lacedæmonii Nummos ex corio habuerunt 7.
Lapis Milliarii Aurei in Capitolio 196.
Leptum 247.
Letech 147.223.
LIBERALITAS *in Nummis* 141.

Li-

Libra 63.
Romana Antiqua 69.71.
Libra nunquam de numerata Pecunia dicta 74.
Libra *Nummaria* 87.
Menſuræ Genus 147.223.
Occidua quæ 258.
Libra *Siculorum Nummus* 61.
Log *Menſura* 148.223.
Lychas 193.225.

M

M *Numerorum Nota* 88.
Nummorum Nota 252.
Majorina 236.
Maris *Menſuræ Genus* 148.223.
Mare æneum & ejuſdem capacitas 132.
Manſiones quæ apud Latinos 214.
Materia Pecuniæ 10.
Varii generis IX.
Varie mutata XI.
Medimnus 149.223.
de Meliore Nota *unde dictum* 124.
Melon *Nummus* 248.
Unde dictus *ibid.*
Menſuræ æſtimandæ ſunt ſecundum capacitatem aquæ 113.
Ponderibus affines *ibid.*
Olim a Senatu poſtea ab Impera-

perator. ſervabantur 124.
Menſuræ Hebræorum difficilius aſſequuntur 128.
Intervallorum cum Pede Pariſienſi comparatæ 261.
Metallum in Emptionibus adhibitum 4.
ex Metallo pecunia fuit confecta 10.11.
Merces mercibus permutabant veteres. 3.
Metreta 135.150.223.
Milites Μίλιν *vocabant Græci* 249.
Milliare 193.
Romanum. *ibid.* 211.225.
Græcum. 201.211.225.
Samium. 226.
Byzantium. *ibid.*
Alexandrinum 202.211.226.
Antiochenum. 202.226.
Hebraicum duplex. 202.226.
Milliaria Romana columellis numerabantur. 194.
Unde ortum illud ab urbe lapide. 195.
An a foro Urbis numerarentur milliaria. 196.
Milliaria Lucenſis Reipublicæ eadem cum Romanis antiquis. 200.
Milliare Aureum in Capitolio 195.197.
Milliarenſis 248.
Militare ſtipendium fuit 249.

Mina *ſive Mna* 54.57.
Attica. *ibid.* 218.
Hebraica. 55.58.219.
Argentea & Aurea. 55.
Alexandrina. 57.
Babylonica. *ibid.*
Æginetica *ibid.*
Minerva γλαυκῶπις dicta & cur. 59.
Minutum *Moneta infimi pretii* 58.219.
Mobiles res per æs & libram mercabantur. 5.
Modius. 150.152.223.
Moduli & Modioli. 150.
Monetæ ad libræ examen vocantur. 9.
Malas quidam pecuniæ impreſſerunt. 7.
Myſtrum *Menſuræ genus* 136.

N.

N. *Nummorum Nota.* 88.
Narbonæ & Nemauſi diſtantia. 171.
Noctua *Tetradrachmũ Atticũ.* 58.219.
Noctua ab Athenienſibus Nummis impreſſa. 7.
A Tarentinis item. 59.
Minervæ ſacra. *ibid.*

Sa-

291
Sapientiæ ſymbolum. ibid.
Notæ Aſsium. 26.
Æris excurrentis. 28.
Numiſma idem cum ſolido. 249.
Numus *ſive Nummus.* 59.219.
Nummi dicuntur ἀπὸ τῦ νόμυ *h.e.lege.*6.
Nummos falſos excudentes graviſsimis pœnis puniebantur 8.
Nummi Rhodiorum. 41.
Nummorum origo. v.
Nomina & ſpecies xi.
Pondera xvii.
Figuræ xii.
Inſcriptiones xvi.
Materia ix.
Qualitas xii.
Auctores qui de Nummis ſcriſerunt. xx.
Nummi plumbei apud Plautum 78.
Nummorum argent. & æreor. tempore Conſtant. pondus. 244.
Nummariæ rei ſtudium per quam utile. 111.

O

OBolus *Græcus.* 60. 219.
Hebraicus. 60.

Ægineus. ibid.
Corinthius. ibid.
Oboli Græci & Hebraici pretium diverſum. XIII.
Obolum ori Mortuorum imponebant veteres. 61.
Exemplum ex Nummo Goltzii. ibid.
Octuſſis. 27.
Orgya. 203.226.
Eadem cum ulna Latinorum. 203.
Orthodoron. 204.

P

P. *Nummorum Nota.* 246.
Palma in Nummis Hebræorum. 257.
Palmus. 161.
Romanus. 204.263.226.
Græcus. 205.262.226.
Neapolitanus. 264.
Hebraicus. 226.
Papyrei Nummi. 11.
Parſanga. 205.226.
Cur diverſæ menſuræ ſit. 206.
Paſſus *Geometricus* 207.263.364.226.
He-

Herodoti. 262.
Venetus Major. 264.
Bononienſis. 170.
Pecudum imaginibus Nummi ſignabantur. 7.
Pecunia.
Ejus Nomen. 4. 6.
Origo. 2.
Signandæ uſus quando incepevit. 9.
Perpera *Nummus.* 247.
Pes. 161. 226.
Græcorũ. 165. 170. 174. 262. 227.
Hebraicus 166. 174. 227.
Alexandrinus. 174. 227.
Babylonicus. 167. 227.
Antiochenus. 167. 227.
Romanorum. 163. 226.
Venetus. 264.
Pariſienſis. 167.
Ejuſdem menſurandi ratio. ibid.
Diviſio. ibid.
Architectonicus. 168.
Omnium Menſurarum princeps. 161.
Sexta pars humani corporis 162.
Ejuſdem partitio. 175.
Veſtigia quæ Romæ ſuperſunt. 170.

Philippicus *ſeu* Philippæus. 61.219.
Plethrum *Menſuræ genus* 208.227.
Pollex. 164.189.208.227.
Apud Aquarios quis. 208.
Principum Virorum effigie nummos Romani percuſſere. 8.
Ponderum duplex genus in Scriptura exploditur. 90.91.
Portarum Templi Pantheon latitudo. 169.
Pondo *quid apud veteres.* 62.67.
Ponderalis Libræ diviſio. 72.
Pyramidum Ægyptiarum altitudo. 212.
Pollicem premere & convertere quid apud antiquos. 208.

Q

QUadrans. 26.75.253.156.219.
Merces erat tranſvectionis. 76.
Balneatorum item ibid.
Num ex plumbo cuderetur. 78.
Pro Aſſario quandoque ſumptus. 32.
Quadrantarii *Balneatores dicebatur* 76.
Quadrantal. 151.223.
Quadruſſis. 26.219.

Qua-

Quadrigas Romani Nummis impreſſerunt. 8.
Quartarius. 151.153.224.
Quinarius. 26.219.
Quincunx. *ibid.*152.154.

R

Rabini ex capacitate ovorum gallinaceorum Menſuras computabant. 128.
Ratirium & Ratyrii ludus. 76.
Religio Veterum in juſtis Ponderum momentis ſervandis laudatur. 41.
Romani ſæpe rudibus Metallis uſi ſunt. 4.
Quomodo ſignarunt Nummos. 7.8.
Ex corio nummos habuerunt. 7.
apud Romanos cudendæ pecuniæ præſidebat Magiſtratus peculiaris Triũ Virorum. 8.
Romanorum Menſuræ ad Ped. Pariſien. revocatæ. 263.
Rudibus metallis uſi ſunt veteres. 4.

vant: 7.
Sexcunx *Pedis:* 165.
Sextans. 164.153.156.
Sextarius. 152.224.
Romanus: 153.
Atticus. 154.
Hebraicus. *ibid.*
a comuni diverſus. 129.
Caſtrenſis. 157.
Italicus. *ibid.*
Sextertius. 79.27.
Sextertiorum Notæ. 81.
Sextertius *Æreus.* 82.
Sextertiorum Numerandorũ ratio 85.
Sextertium. 83.
Siciliquus & Sicilicus. 51.88.
Siclus Sanctus quis in Scripturis 83.
Sicli *pretium* 90.219.
Siclus *duplex exploditur* 93.
Sicli *forma.* 92.
Siliqua. 93.220.
Signandæ pecuniæ uſus ignoratur. 9.
Ab antiquis temporibus in-valuit. *ibid.*
Solidus. 94.
Unde dictus. XI.
Solidus *Conſtantini.* 253.
Mauritii, & Severi. 254.
Valentiniani. *ibid.*
Solidi diviſio. 247.

Spi-

Spithama *Herculea.* 204.262.
Sportula quæ. 161.
Stadia. 210.211.212.227.
Stamneam pecuniam Syracuſani uſurparunt. 10.
Stater *Daricus quomodo ſignatus* 7.220.
Macedonicus. 94.220.
Vnde dictus. 95.220.
Stamena. 231.
Stathmus. 213.227.
Summæ Sacræ Scripturæ quomodo colligendæ. 100.

T

Talentum. 95.220.
Atticum. 95.220.
Hebraicum. 99.220.
Alexandrinum. 102.220.
Ægineticum. 103.220.
Ægyptium. 104.220.
Babylonicum. 105.220.
Euboicum. 106.221.
Syracuſanum. 107.221.
Rhodium. 107.221.
Conſtantinopolitanum. 255.
Talentum Magnum & Parvum exploditur. 98.
Teruncius. 108.221.
Tetarton. 255.

Tetracina. 51.
Eadem cum Tetradrachmo 108.
Tetradrachmus. 108.221.
Topha *Menſura.* 216.262.
Treſsis. 27.221.
Tetraſſarius. 231.
Tremiſſis. 255.
Triens. 26.153.156.
Triens *Pedis.* 165.
Trigeſis. 27.
Triumviri Monetales apud Romanos. 9.

V

V *Nummorum Nota.* 246.
V Verſus *Menſuræ genus* 215.
Victoria imaginem Romani Nummis imprimebant. 8.
Victoriatus. 27.109.221.
Uncia *Hereditatis* 30.
Uncia *Pedis.* 164.
Vncia ponderalis diviſio. 73.
Vncia *Romana vetus* 71.69.
Urna. 158.224.
Vſus pecuniæ. 11.

Z

Zereth *Menſura Hebræorũ* 215.261.
Zuza. 215.

ALE-

ALEXANDER

DE PODIO

Cong. Cleric. Reg.

MATRIS DEI

RECTOR GENERALIS.

CUm Opus cui Titulus *Bartholomei Beverini Syntagma &c. cum Additionibus & Mantiſſa Nummorum Byzantinorum Sebaſtiani Pauli* Noſtræ Congregationis, duo è noſtris Patribus, quibus id commiſimus examinaverint, ac in lucem edi poſſe probaverint; facultatem facimus ut Typis mandetur; ſi ita iis ad quos ſpectat videbitur datum Romæ &c.

Alexander de Podio R. G.

Jacobus Micheli Secret.

Dominus Canonicus D. Januarius Majellus revideat, & referat hac die 10. Octobris 1719.

HONOPHRIUS EPISC. CASTELLANETÆ VIC. GEN.

D. P. M. Giptius Can. Deput.

EMINENTISS. ET REV. DOMINE.

OPuſculum, cui titulus Bartholomæi Beverini Congregationis Matris Dei, *de Ponderibus*, & *Menſuris*, cuique nunc tertium in lucem prodeunti luminis, & eruditionis plurimum collata ſapientiſsimi Viri Sebaſtiani Pauli ejuſdem Congregationis opera accedit, juſſu Em. Tuæ legi, & nihil in eo, à recta fide, & bonis moribus alienum inveni: Quare adnitendum eſſe cenſeo, ut in omnium, qui ad eruditionem contendunt, utilitatem, quamprimum typis mandetur, ſi per Em. T. liceat, cui me humillime ſubmitto. Ex ædibus Seminarii Archiepiſcopalis Kalendis Decembribus, MDCCXIX.

Emin. Tuæ.

Humillim. Addict. & Obſequentiſs. ſerv.

Januarius Majellus.

Attenta ſupradicta relatione imprimatur. Neap. 1. Decembris 1719.

HONOPHRIUS EPISC. CASTELLANETÆ VIC. GEN.

D. P. M. Giptius Can. Deput.

ECCELLENTISS. SIGNORE.

FElice Moſca ſtampatore ſupplicando eſpone à V. E. come deſidera ſtampare un libretto intitolato : *De Ponderibus* , *&* *Menſuris* , per tanto ſupplica l'Ecc. Sua commettere la reviſione per ottenerne le ſolite licenze, ut Deus.

M. V. J. D. Matthaeus Aegyptius videat, & in ſcriptis referat.

GAETA REG.   ALVAREZ REG.
CIOVANE REG.

Proviſum per S.E. Neap. 21 *Julii* 1719.

Maſtellonus.

EMINENTISS. ET CELSISSIME PRINCEPS.

LIbellum *de Ponderibus* , *& Menſuris* veterum , quem olim non ſine fructu legeram, Eminentiſs. Celſitudinis Tuae juſſu iterum perlegi , additamentis , & ceris miniatulis doctiſſimi Viri locupletatum . Nucleus eſt univerſae de ea re doctrinae, quae aliorum prolixis , & incommodis commentariis continetur ; ut non modò hiſtoriae , &

anti-

antiquitatis ſtudioſis, ſed & iis praecipue, qui Sacris literis, Juriſprudentiae, Architecturae, reique medicae non perfunctoriam navant operam, apprime ſit neceſſarius. Quamobrem, cum nec minimum Majeſtatis Juribus adverſetur; nihil optabilius accidere poteſt, quàm artis Typographicae ope,ejus maximam fieri copiam; niſi aliud ſapientiae Tuae, qua plurimum polles, è Republ. videatur. Cujus bono Te natum Deus Opt. Max. diu ſoſpitem, & incolumem nobis ſervet. Ex meo Muſaeolo Idibus Octobr. M.DCC.XIX.

Eminentiſs. Celſitudini Tuæ,

Addictiſſimus, obſequentiſsimuſque
Matthaeus Aegyptius.

Viſa relatione, Imprimatur: verùm in publicatione ſervetur Reg.Pragmat.

GAETA REG. ALVAREZ REG.
GIOVANE REG.

Proviſum per S. Exc. Neap. die 29. menſis Novembr. 1719.

Maſtellonus.

Er-

Errata ſic quæſo corrigat

B. L.

In Pag. 174. lin. 20. hæc reponenda. *Orgiia habet Cubitos* 4. *Pedes* 6. *Spithamas* 8. *&c. Cubitus habet Pedes* 1 $\frac{1}{2}$ *Spithamas* 2. *Palmos* 6. *&c.* Pag. 23. linea 1. *valorem*. lin. 11. *Denarius*. Pag. 47. lin. 16. *quoſdam*. Pag. 53. lin. 23. *Denarius*. Pag. 87. lin. 19. *Denariis*. Pag. 91. lin. 26. *cui*. Pag. 93. lin. 16. *Sanctuario*. Pag. 145. lin. 26. *Locus*. Pag. 155. lin. 10. *diviſere*. Pag. 156. lin. 11. *poterat*. Pag. 230. lin. 19. *minus*. Pag. 241. lin. 28. *unciale*. Pag. 257. lin. 19. *fuerit*.

Typis Felicis Moſca.

Sumptibus Bernardini Geſſari.

Digitized by Google

Digitized by Google

005662926